

HISZEK TEBENNED

szabó ferenc

DICSŐSÉGES KRISZTUS,

az Anyag ölén titokzatosan szétáradó Erő
és káprázatos Központ,
ahol összefut a Sokaság számnélküli szála,
kérlelhetetlen hatalom, mint a Világ
és meleg, mint az Élet,
homlokod hófehér,
égő tűz szemed,
lábad szikrázóbb, mint az olvadó arany,
Te, kinek keze csillagokba ér fel,
Te, a Kezdet és a Vég,
élő, halott és feltámadott,
Te, aki túlcsorduló egységedben
összegyűjtesz minden szépet,
minden ízt,
minden erőt,
minden állapotot,
Te vagy, akit lényem oly határtalan
vággyal hív, mint a Mindenség:
Te vagy valóban
az én Uram és az én Istenem!

P. Teilhard de Chardin imája

HISZEK TEBENNED

SZABÓ FERENC S.J.

HISZEK TEBENNED

Bevezetés a kereszténységbe

Róma 1992

A fedőlapot:

Szokoly György
grafikus tervezte

felhasználva:

Sr. Emile O.S.U.
színes szőnyege fényképét
(Photo Frans Lahaye, Maastricht).

A holland orsolyita alkotását Teilhard « Dicsőséges Krisztus »-a ihlette.

eszmélődni szoktunk: bérmálás vagy felnőtt-keresztség alkalmával, házasságkötés előtt, gyermekeink elsőáldozása vagy bérmálása idején — amikor « számot kell adnunk » hitünkről. Bérmálási vagy házassági előkészítéskor nemegyszer a papok is zavarban vannak: időhiány miatt vagy más okból nem tudják biztosítani a kellő felkészítést, a keresztény hitbe való bevezetést.

Ilyen alkalmakra szánjuk ezt a kis füzetet — útravalónak; világiak és papok egyaránt haszonnal forgathatják. Lényegében Életadó Lélek *c. 1980-ban kiadott könyvem III. részét vettem át, bevezetve egy újabb tanulmánnyal. Nem katekizmus, de összefoglalja hitünk lényegét. Tartalmazza az apostoli hitvallás rövid magyarázatát, a szentségekről szóló tájékoztatást és a keresztény erkölcs vázlatos bemutatását.*

Ez a kis könyv is a zsinati megújulást akarja szolgálni, amelyért XXIII. János pápa így imádkozott:

Isteni Lélek,
Akit az Atya küldött Jézus nevében!
Add meg, hogy az Evangélium világossága és ereje
naponta egyre jobban terjedjen
az emberi társadalomban!
Újítsd meg napjainkban csodáidat,
hogy új Pünkösd köszöntsön ránk!

Róma, 1992. Húsvét

RÖVIDÍTÉSEK

Zsinati dokumentumok

(a rövidítés utáni szám a dokumentum pontjaira utal)

AA	« Ad gentes » (határozat az Egyház missziós tevékenységéről)
AG	« Apostolicam actuositatem » (határozat a világiak apostolságáról)
GS	« Gaudium et spes » (konstitúció az Egyház és a mai világ viszonyáról)
LG	« Lumen gentium » (konstitúció az Egyházról)
NA	« Nostra aetate » (nyilatkozat a nem keresztény vallásokról)
PO	« Presbyterorum ordinis » (határozat a papi szolgálatról és életről)
SC	« Sacrosanctum Concilium » (konstitúció a szent liturgiáról)

A dokumentumokat a hivatalos magyar fordítás alapján idézzük (*A II. vatikáni zsinat tanítása*, Szent István Társulat, Bp., 1975).

Hivatalos magyar liturgikus kiadványok

(a rövidítés utáni szám a kiadvány oldalára utal)

BK	A betegek kenete és a lelkipásztori betegellátás szertartása, Bp. 1974
BO	Bűnbocsánat és Oltáriszentség (Szertartáskönyv), Bp. 1976
HSZ	A házasságkötés szertartása (Ordo celebrandi matrimonium), Bp. 1971
MM	A miseliturgia teljes megújítása, Bp. 1972
OBP	Ordo baptismi parvulorum (A gyermekkeresztelés szertartása; ennek bevezetőjeként: A kereszténységbe avatás, függelékében pedig: A bérmálás szertartása), Bp. 1973
BTSz	*Biblikus Teológiai Szótár* (Róma, 1972).

« A hit *út.* Krisztus azt mondja, hogy Ő az Út. Az utat nem futjuk be egycsapásra. A hit, miként minden élet, haladás, kibontakozás. (...) Amikor Jézus az evangéliumban elismeréssel nyilatkozik egyesek hitéről, nem akarja azt mondani, hogy hitük tökéletes. A tökéletes hit az lesz, amely majd odaát eltűnik a szeretetben... » (Pierre Ganne S.J.).

Ezek az eszmélődések segíteni szeretnék a keresőket és hívőket is abban, hogy lássák: mit kell és mit *nem* kell hinniök; hogyan kell hinniök és igazában mit is követel az elkötelezett keresztény hit. Segíteni akar hitük megtisztításában és elmélyítésében. Egyben tájékoztatás lehet nem hívőknek is: *ez a mi hitünk.*

A főcél az, hogy életútunkon találkozzunk a feltámadt Krisztussal: hogy az Írásokat tanulmányozva felismerjük, hogy ő a Messiás, az Isten Fia, és hogy a belé vetett *hit által életünk legyen* (Jn 20,31). Mert Jézus Krisztus nemcsak tanulmányunk tárgya (az ateista vallástörténész is tanulmányozhatja a Jézus-jelenséget, miként más vallásokat), hanem a hit által Életünk és Üdvösségünk.

Az alapvető kérdés számomra és számodra ez: *Kicsoda Jézus Krisztus?* Kinek tartom (hiszem) Őt, kinek tartod Őt? A kérdést tulajdonképpen Ő intézi hozzánk, mint akkor Fülöp Cezáreájában Péterhez és az apostolokhoz (Mt 16,13-20). Válaszolnunk kell, vagyis állást kell foglalnunk Krisztus mellett (vagy esetleg ellene). Pozitív válaszunk hitvallásunk, amely egész életünket elkötelezi: « Te vagy Krisztus, az élő Isten Fia. » Ha Jézus Krisztus nem Úr, nem Isten Fia a szó szoros értelmében, úgy ahogy már az

ősegyház megvallotta, akkor hiábavaló a hitünk, mert nincs szabadulás, nem vagyunk megváltva. Ha a názáreti Jézus csak ember, egy a próféták közül, vagy az « emberiség » és az « emberiesség » megtestesítője, szimbóluma, ahogy Marx előfutára, Feuerbach hirdette, akkor megelégedhetünk az ateista humanizmussal.

Meg kell mutatnunk Marx, Nietzsche és Freud kritikáival szemben, hogy az istenhit nem illúzió, mégha a « gyanú mesterei » joggal leplezték is le a hitek és vallások eltorzulásait. Igaz, hogy az ember gyakran isteneket teremt magának, vágyait és félelmeit vetíti ki, vagy — ahogy ugyancsak Feuerbach állította — saját, legjobb tulajdonságait ruházza rá istenére. De ez az isten nem az élő Isten, hanem bálvány; és éppen az élő Isten kinyilatkoztatása az istenek alkonya. Amint Istent felismeri, titkát elmélyíti, az ember önmagát is megismeri igazságban, hiszen Isten*hez* teremtett lény: « Magadhoz (*ad te*) teremtettél minket, és nyugtalan a szívünk, amíg meg nem nyugszik Tebenned. » Ágoston a *Vallomások* elején örök igazságot fejezett ki. Ezt valamiképpen még a hitetlen Sartre is elismerte *A Lét és a Semmi* c. könyve végén (amelyet egyébként élete végén megtagadott): Az ember a végtelenre vágyik, isten akar lenni; de mivel « Isten » eszméje ellentmondásos, ez a vágy hasztalan, az ember: « *passion inutile* », hiábavaló szenvedély-szenvedés! Vele szemben állítjuk: Nem hiábavaló a « megistenülés vágya »: ezt Jézus Krisztus nemcsak kinyilatkoztatta, hanem ő maga lett az Út Istenhez; általa, vele és benne — Lelke által — Isten gyermekei és az isteni élet részesei lehetünk.

« *És ti kinek tartotok engem*? » Jézus *nekünk* is felteszi ezt a kérdést *itt és most.* Krisztus teszi fel a kérdést, aki jelen van az Evangéliumokban, az egyházi közösségben, sőt ismeretlenül is a jerikói vagy az emmauszi úton: a

bajba jutott embertestvérben segítségünket kéri, vagy megvigasztal és megvilágosít kétségeinkben, csüggedtségünkben. Senki nem válaszolhat helyettem Krisztus kérdésére. És amikor a hitben megadom a választ, kezdem megismerni Istent és önmagamat is. Krisztus kinyilvánítja önmagát és az élő Istent, ugyanakkor kinyilatkoztatja azt is, ki vagyok én, aki válaszolok neki, aki megvallom Őt.

« Menj, *hited* meggyógyított téged », — mondja gyakran az Evangéliumban. *Hited* gyógyít meg, ment meg, üdvözít, nem általában *a hit.* Mert *az én hitem*, a Hozzá való viszonyom, az én felelős válaszom eredményezi az üdvösséget. A hit tehát önmagát teremti? Igen, egy bizonyos értelemben: önmagát teremti *a kegyelem erejében.* Mint ahogy én adok értelmet az életnek — Krisztus fényében! —, én « teremtem » egy bizonyos értelemben Istenemet és örökkévalóságomat is: Istentől függve, az Ő erejében. Isten cselekvővé tesz, felfokozza teremtőképességemet, hogy Tőle függve magam tegyem magammá önmagamat. « *Dieu fait se faire les choses* », szerette mondani Teilhard.

A hit területén, miként a természetfeletti életben általában, semminek sincs jelentősége, ha nem szabadságból történik. Isten hív, de sohasem kényszerít. A zsarnok-isten, aki rettegésben tart, pokollal fenyegetve hajt igájába vagy a bűnt rögtön megtorolja, nem Isten, hanem bálvány. A hit — eltérően babonás hiedelmektől, a mágikus vallásosságtól — az árral szemben halad és szabad tett, igen a Szeretet-Istennek.

Jézus *Istenhez viszonyítva* kérdezi: Kinek tartasz engem? Vagyis, amikor Őt megvallom, Istent vallom meg: Isten Fia, Üdvözítő, egyetemes Üdvözítő és Isten végleges kinyilatkoztatója. A keresztény hite, miként az apostoloké

és a tanítványoké, ezt mondja: « Ettől a názáreti Jézustól elvárhatom azt, amit rendesen az Istentől várunk. » A húsvéti-pünkösdi hit lényege az, amit Péter mond a főtanács előtt: « Nincsen üdvösség senki másban, mert nincs más senki az emberek között az ég alatt, akiben üdvözülnünk lehetne » (Csel 4,12). Ugyanezt hirdeti a Filippi-levél Krisztus-himnusza: « Jézus nevére hajoljon meg minden térd... és minden nyelv hirdesse az Atyaisten dicsőségére, hogy Jézus Krisztus az Úr » (Fil 2,11).

A katolikus tanítás nem áldozza fel az értelmet, de kijelöli annak határait. A hit keresi a megértést, így lesz értelmes hódolattá, anélkül, hogy logikai levezetés eredménye lenne. Az előzetes megértés érvei eltávolítják az ellenvetéseket, megtisztítják a hitet a hamis hiedelmektől. Tudom, kinek, miért és mit hiszek. De amikor elvezetett a misztériumhoz (*reductio in mysterium*), az értelmes keresés átadja a helyet a hitnek, amely « minőségi ugrás » a kegyelem erejében. Jól kifejezte ezt a mozzanatot André Malraux francia író 1972-ben a francia televíziónak adott nyilatkozatában: « A világ végső értelmének semmi köze a tudományhoz, a logikához: semmi ilyesmihez. A választ vallásnak hívják. Nos, vagy lesz újra vallás — talán a jelenlegi átalakulása, de ez nem lényeges — és akkor lesz új válasz; vagy pedig egyáltalán nem lesz válasz. Ez tarthat egy bizonyos ideig..., de határozott vagyok: az élet értelmének alapvető kérdésére adott válasz csakis vallási formát ölthet. »

* * *

Napjainkban egyre nagyobb méreteket ölt az evilágiság: az elméleti ateizmus vagy a gyakorlati közömbösség olyan légkört teremt, amelyben a hit problematikus lesz. A különböző szellemi irányzatok és a velük összefüggő erköl-

csi nézetek kételyt hintenek el és zavart okoznak azoknál is, akik számára a hit olyan természetes volt, mint a lélegzés.

A hit az egész emberi személy szabad elkötelezettsége. A lényeg ma is, mint régen, a szív felkészültségén fordul meg, hiszen a hit és hitetlenség közötti front ott húzódik a szívünk mélyén.

Az ún. « végső kérdések » a ma emberét is nyugtalanítják: Mi az élet értelme? Mi lesz velem a halál után? Merre mutat az emberi történelem? Egyáltalán miért létezik valami és mi végre vagyunk a világon? Ott él bennünk nem csupán a *jobb*-lét, hanem a *több*-lét — az örök élet vágya.

Boris Pasternak ezeket adja egyik hőse ajkára a *Doktor Zsivágó*ban: « ... Mi a történelem? Az emberek erőfeszítése, hogy lassanként megoldják a halál titkát, hogy a jövőben legyőzzék azt. Ezért fedezzük fel a matematikai végtelent és az elektromágneses hullámokat, ezért írunk szimfóniákat... De nem haladhatunk előre ebben az irányban, hacsak nincs egy bizonyos ösztönzés. Lelki « felszerelés » szükséges e felfedezésekhez. Ehhez az Evangéliumban már minden elemet megtalálunk. S ezek a következők: mindenekelőtt a felebarát szeretete; ... azután a mai ember lényeges eszméi, amelyek nélkül elképzelhetetlen az ember: a szabad személyiség ideálja és az életnek áldozatként való felfogása... Értse meg, hogy korunk még rendkívül fiatal. A régieknek nem volt történelmük ebben az értelemben... Csak Krisztus óta lélegzenek szabadon a századok és a nemzedékek. Csak az ő megjelenése óta villant fel a jövendő élet reménye. És az ember azóta nem hal meg az útfélen egy kertfal tövében, hanem otthon a történelemben, miután a halált legyőzni akaró tevékenységének végére ért... ».

Mivel az ember olyan szellem, akit a Végtelen vágya mozgat, valamiképpen mindenki megtapasztalja Istent. Tapogatódzva keressük Őt. A soha meg nem nyugvó dinamizmus a végtelen Igazság, Jóság és Szépség keresésében Róla tanúskodik — legalább úgy, hogy *hiányát* érezzük. Pascal mondja: « Az ember végtelenül túlszárnyalja az embert » (*L'homme passe infiniment l'homme*). Nagyobbak vagyunk önmagunknál. Csak úgy vagyunk, hogy szellemünket a Végtelen mozgatja. Az Igazság felfedezésének, az önzetlen jótetteknek öröme, a szépség extázisának futó, de a teljesség szempontjából az örökkévalóságot idéző élményei a Forrásra, a lét Értelmére utalnak.

Nem egy kortársunkat megdöbbenti az « Isten hallgatása ». A modern ember istentagadásában vagy vívódásában van egy pozitív mozzanat. Megéli azt, hogy az Isten egészen Más, hogy transzcendens Személy. Végtelen Titok. Amikor Isten hiányát érzem, amikor szenvedek hallgatása miatt, gondoljak arra, hogy ez így van rendjén. (Mennyi nehézségem eloszlik, ha ezt jól megfontolom!) Ha « megkaparintottam » volna Istent, már nem lenne Isten, hanem valamiféle véges tárgy. Ha emberi partnerként társaloghatnék vele, félő, hogy a magam alkotta « isten » szavát hallanám.

Filozófiák és világnézetek, vallási hiedelmek és mítoszok keresik évezredek óta a választ a létezés végső értelmére, keresik az üdvösséget, az örök életet. *A kereszténység* úgy mutatkozik be, mint *a végleges válasz* az emberi kérdezésre, értelemkeresésre. Kereszténynek lenni annyi, mint hinni abban a válaszban, amelyet Isten Jézus Krisztusban ad az alapvető kérdésre, amely a létezés céljára, végső értelmére vonatkozik. Hitünk az abszurd (értelmetlenség) ellenségeivé tesz bennünket, bár nagyon sok az értelmetlenség is ebben a világban. Elvetjük Sartre vég-

következtetését: « Abszurd az, hogy születünk, abszurd az, hogy meghalunk. » Az értelem (jelentés) tanúi vagyunk. Ha a külső világ dolgai és eseményei (rossz, szenvedés) abszurdaknak vagy értelmetleneknek tűnnek, feladatunk az, hogy mi adjunk nekik értelmet a hitben. Látjuk majd, hogy egy bizonyos értelemben mi teremtjük az értelmet.

A hit mindig magában hordja az önkritikát, saját magát tisztítja. Az éleslátás és a kétely nem ellenkezik a hittel. A hívő « vak » hite éppúgy elvetendő, mint az ateista « dogmatizmusa ». A keresés kételyekkel, kérdezéssel, esetleg a tévedés kockázatával jár. Az úton előre kell menni, vállalva bizonyos kockázatokat. A közömbös nemtörődömség nem méltó a gondolkodó emberhez. Egyébként az is választ, aki nem akar választani. De senkit sem ítélünk meg: végső soron senkiről sem tudhatjuk, hogy közömbös vagy hitetlen-e, illetve, hogy mennyiben felelős azért, hogy eddig és nem tovább jutott az Igazság felfedezésében. Egyedül Isten lát a szívekbe.

Alapelvünket így fogalmazhatjuk meg François Varillon francia jezsuitával: « *Ha valaki, bizonyosságai jelenlegi helyzetében, valóban teljes tisztességgel reflektált a vallásra és úgy látja, hogy nem tud hinni, arra nemcsak hogy nem vethetünk követ, hanem ezt kell mondanunk neki; igaza van. Az embernek nincs joga azt állítania, amit az Egyház állít, ha lelkiismeretében nem látja a kötelezettséget, hogy azt állítsa.* » És Varillon még hozzáfűzi: « Szent Tamás (aki mégiscsak az egyik legfőbb tekintély az Egyház teológiai hagyományában) bátran kijelenti: Hinni Krisztusban, ez önmagában véve jó dolog, de erkölcsi vétek az, ha valaki úgy hisz Krisztusban, hogy esze (= lelkiismerete) ezt rossz tettnek minősíti; mindenki köteles engedelmeskedni lelkiismeretének, mégha ez téves is (vö. *S.Th.* I.II., 19,5). Természe-

tesen, feltételezzük, hogy a tévedés nem szándékos, mégcsak közvetve, hanyagság révén sem. »

Vagyis az embernek *keresnie kell az igazságot minden erejével, nevelnie kell lelkiismeretét, késznek kell lennie mindig arra, hogy elfogadja a teljesebb igazságot, ha azt felismeri, mégha áldozatba kerül is. Ilyen feltételekkel a végső norma mindig a személyes lelkiismeret. A lényeges az, hogy ne vétkezzünk a belső Fény ellen.* De ezt a Fényt nem birtokoljuk rögtön. Aki *megteszi az igazságot*, az jut el a (teljes) fényre (vö. Jn 3,21).

* * *

Az emberiség története: szenvedéstörténet, az út keresztút. Ez tapasztalati tény, senki nem tagadhatja. Mindenki megéli így vagy úgy, hiszen a testi vagy lelki szenvedések, nehézségek, csalódások, szeretteink halála, végül az öregedéssel járó kisebbedés és a halál elkerülhetetlenek. A szellem és a szabadság lázad a világban tapasztalt bajok, a szenvedés és az erkölcsi rossz ellen. « Tiltakozom, tehát ember vagyok! » Egy következő lépés az, hogy keresem mindennek « okát », magyarázatát. Mert az értelmetlenség — abszurditás — mellett van szép, jó, igaz is a világban, olyan értékek, amelyeket elvileg egyetlen józan ember sem vet el, mégha életében nem is tudja megvalósítani őket. Az ember lázad — kell is lázadnia — a világban levő rossz, szenvedés — főleg az ártatlanok szenvedése miatt. (Itt Dosztojevszkij és Camus lázadására gondolhatunk). Ki vagy mi az oka mindennek a « rendetlenségnek », bajnak?

A vallások és filozófiák igyekeznek választ adni a kérdésre. A zsidó-keresztény hit, a bibliai kinyilatkoztatás az ősbűntől eredezteti a rosszat. Függetlenül attól, hogy nyelvezetében mitológikus elemeket is találunk — szimboliz-

musa más vallási hagyományban is fellelhető — a lényeg az, hogy a Biblia a rosszért a teremtett (angyali és emberi) szabadságot teszi felelőssé, tehát elveti a dualista, manicheista világszemléletet, mintha a rossznak a teremtője valami rossz istenség lenne (vö. Róm 5,12kk.). Az ember is felelős azért, ami rossz, baj, szenvedés körülötte megjelenik; bűne, bár személyes, ún. « strukturális bűnöket », igazságtalan helyzeteket teremt, « szennyezi a levegőt », a szellemi környezetet is. Így az újabb és újabb nemzedékek beleszületnek a « fertőzött » környezetbe. A rossz *már ott van* a világban, mikor a szellem és a szabadság felébred, és « kísérti » az embert, aki — hitünk szerint — sebzett. A Teremtő jónak alkotta a világot és minket is, de a bennünk és a körülöttünk levő rossz miatt gyakran nem tesszük a jót, amit helyeslünk (vö. Róm 7,14kk.), amit néha örömmel megélünk, ha lelkiismeretünk szavára hallgattunk, ha segítettünk mások szenvedésén enyhíteni vagy előmozdítottuk az igazságosságot, emberhez méltóbb környezetet teremtettünk.

Az emberiség szenvedéstörténetével párhuzamos a felszabadulás és megszabadulás vágya, a tágabb értelemben vett *üdvösségkeresés.* Vallások és ideológiák, vágyálmok és utópiák ígérnek szabadulást. Hitünk szerint (vö. Csel 4,10-12) nem adatott az égvilágon senki más, Akiben üdvösségünk, örök életünk lehetne, mint Jézus, aki meghalt és feltámadt bűneinkért és teljesebb életünkért, és aki velünk, egyházában él Lelkével.

A *Rerum novarum* centenáriumára megjelent *Centesimus annus* 25. pontjában II. János Pál pápa, miután leírta az 1989-es fordulatot, a marxista ideológia és az ateista kommunista rendszerek bukását, vázolja az üdvtörténeti távlatot: « (Ezenkívül) a szabadságra teremtett ember magában hordozza az áteredő bűn sebét, amely állandóan

a rossz felé vonzza és azért szüksége van megváltásra. Ez a tanítás nemcsak *integráns részét alkotja a keresztény Kinyilatkoztatásnak*, hanem nagy hermeneutikai értékkel is rendelkezik, minthogy segít megérteni az emberi valóságot. Az ember a jó felé törekszik, de képes a rosszra is; túl tud lépni a saját közvetlen érdekén, mégis ahhoz kötődik. A társadalmi rend annál szilárdabb lesz, minél inkább számolnak ezzel a ténnyel, és az ember nem helyezi szembe a saját személyes érdekét a társadalom egésze érdekével, hanem inkább gyümölcsöző együttműködésüket keresi. Csakugyan, ahol erőszakosan elnyomják az egyéni érdeket, helyettesítik azt a nehéz bürokratikus ellenőrzőrendszerrel, amely eltömi a kezdeményezés és a kreativitás forrásait. Amikor az emberek azt vélik, hogy ismerik a tökéletes társadalom megszervezésének titkát, amely lehetetlenné teszi a rosszat, megengedhetőnek tartják minden eszköz használatát, az erőszakot és a hazugságot is, hogy megvalósítsák azt. A politika akkor « evilági vallás » lesz, amely abba az illzióba ringatja magát, hogy megvalósíthatja ebben a világban a paradicsomot. De nem lehet semmiféle politikai közösséget, amely saját autonómiával és törvényekkel rendelkezik (GS 36 és 39), összekeverni Isten Országával. A jó búzáról és a konkolyról szóló evangéliumi parabola (vö. Mt 13,24-30. 36-43) azt tanítja, hogy egyedül Istenre tartozik majd az Ország gyermekeinek és a Gonosz alattvalóinak a szétválasztása (elkülönítése), és ez az ítélet az idők végén történik. Ha az ember elővételezi az ítélet óráját, Isten helyébe tolja fel magát és ellene szegül Isten türelmének. Hála Krisztus keresztáldozatának, Isten Országának győzelme egyszer s mindenkorra biztosítva van; mégis a keresztény állapottal együttjár a kísértések és a rossz elleni küzdelem. Csak a történelem végén tér vissza az Úr dicsőségben a végítéletre (vö. Mt

25,31); akkor majd új ég és új föld lesz (vö. 2 Pét 3,13; Jel 21,1), de amíg tart az idő, a jó és a rossz közötti harc folytatódik egészen az ember szíve belsejéig.

De amit a Szentírás Isten Országa sorsáról tanít, nincs következmény nélkül az evilági társadalom életére. (...) Isten Országa jelen van ebben a világ*ban*, bár nem e világ*ból* való: megvilágítja az emberi társadalom rendjét, a kegyelem ereje pedig áthatja és élteti azt. »

* * *

Az ember *úton* van: *Homo Viator.* Ugyanígy az Egyház is vándorló Egyház, ahogy a II. vatikáni zsinat tanítja (LG 8): Isten újszövetségi népe « vándorolva járja útjait, a világ üldözi, Isten vigasztalja; az Úr keresztjét és halálát hirdeti, amíg Ő el nem jön (1 Kor 11,26). Megerősíti a feltámadott Úr ereje, hogy külső-belső bajait és nehézségeit türelemmel és szeretettel legyőzze, és a valóságnak homályos képével ugyan, mégis hűségesen kinyilvánítsa a világban Ura misztériumát, amíg végül is az meg nem mutatkozik teljes világosságában. »

A Zsinat egyháza párbeszédet kezdett a világgal: nem hívőkkel, más vallásúakkal, más keresztényekkel. A párbeszéd feltétele a szabadság, tehát az, hogy szabadon kifejezhetem véleményemet és a másik ugyanígy szabadon vallja világnézetét, hitét. A vallási türelem nem jelent relativizmust (minden vallás egyformán igaz!). Vallhatom — vallanom kell —, hogy a kereszténység az egyedüli igaz vallás, mert — hitünk szerint — Jézus Krisztus az Igazság és *minden Hozzá van rendelve*, anélkül, hogy « türelmetlenül » elítélném a mást és másképp hívőt, vagy éppen megégetném az « eretneket »! A fanatikus prozeliták éppúgy téves úton járnak, mint a szkeptikus relativisták.

Megfér tehát egymással — ezért folytathatunk párbeszédet — az egyetlen igaz hit megvallásának öntudata és mások véleményének, hitének tisztelete. (Persze, senki sem *birtokolja* az abszolút Igazságot, aki maga Jézus Krisztus).

A Zsinat *Gaudium et Spes* kezdetű konstitúciója (22. pont) helyesen fogalmazza meg a fentieket: « Mivel Krisztus mindenkiért meghalt és mivel az embernek valójában csak egy hivatása van, mégpedig az isteni, vallanunk kell: a Szentlélek mindenkinek módot ad arra — Isten tudja, miképpen —, hogy a Húsvét titkában részesedjék... ». Vagyis Jézus Krisztus kinyilatkoztatása és üdvözítő műve *mindenkire* vonatkozik — Isten *mindenkit* az üdvösségre hív Jézus Krisztusban. Ezért mondja a konstitúció ugyanott: « Mindez nemcsak a keresztény hívőre vonatkozik, hanem minden jószándékú emberre is, akinek szívében láthatatlan módon működik a kegyelem ». A *Gaudium et Spes* itt a *Lumen Gentium* 16. pontjára utal, amely az egyház és a nem keresztények kapcsolatáról szól. Idézzünk e fontos pontból: « Azok, akik még nem fogadták el az evangéliumot, különféle fokozatokban kapcsolódnak az Isten népéhez. Elsőként az a nép, amely a szövetségeket és az ígéreteket kapta, és amelyből Krisztus test szerint származik (Róm 9,4-5). (...) De azokra is kiterjed az Isten üdvözítő szándéka, akik elismerik a Teremtőt; köztük elsősorban a mohamedánokra. (...) Azoktól sincs távol az igaz Isten, akik homályos képekben keresik az ismeretlen Istent, minthogy ő ad mindennek életet, levegőt és mindent (Csel 17,25-28): az Üdvözítő is azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön (1 Tim 2,4). Elnyerhetik ugyanis az örök üdvösséget mindazok, akik önhibájukon kívül nem ismerik Krisztus evangéliumát és egyházát, de őszinte szívvel keresik Istent, és a kegyelem hatása alatt arra

törekszenek, hogy teljesítsék akaratát, amelyet lelkiismeretük szavában ismernek fel (vö. Denz 3869-72). Még azoktól sem tagadja meg az isteni Gondviselés az üdvösségre szükséges támogatást, akik önhibájukon kívül nem jutottak el az Isten kifejezett ismeretére, de — éppen nem az isteni kegyelem nélkül — iparkodnak becsületesen élni. Mert ami jó és igaz van náluk, azt az evangéliumra való előkészületnek értékeli az egyház és az Isten adományának tartja; Isten pedig megvilágosít minden embert, hogy végül is élete legyen. »

Ilyen optimista a zsinati tanítás, amely — miként a konstitúció további szövegéből kiderül — egyáltalán nem teszi fölöslegessé a « hitterjesztést », hanem inkább sürgetővé teszi az evangélizálást, hogy mindenki tévedésmentesen eljusson az igazságra és az üdvösségre: « Úgy dolgozik és imádkozik az egyház, hogy a világ egész gazdagsága beépüljön az Isten népébe, az Úr testébe, a Szentlélek templomába, és Krisztusban, aki a mindenség feje, megkapjon a világegyetem Teremtője és Atyja minden tiszteletet és dicsőséget » (LG 17).

Hogy helyesen ítélhessünk, *távlatra* van szükségünk. Látni kell a múltat: a történelem kitágítja horizontunkat. Sok nehézségünk szertefoszlik, bizonyos értékítéletek viszonylagosak lesznek, ha ismerjük azt a múltat, amelynek a méhéből megszületett a mai kereszténység. S előre is kell tekintenünk: észre kell vennünk azokat a reménytkeltő jeleket, amelyek a kereszténység újjászületéséről tanúskodnak.

Erre figyelmeztetett II. János Pál pápa is 1991 augusztusában Budapesten, amikor a magyar főpásztorokat derűlátásra, előretekintésre buzdította:

« *Milyen cél felé*? Terjed körülöttünk az a szemlélet, amely borúlátóan tekinti a vallási érzület jelenlegi alaku-

lását. Ma pedig, itt Magyarországon, a kommunista rendszer évtizedei által okozott sebekhez csatlakoznak még azok a veszélyek is, amelyek a nyugati világ nem mindig pozitív hatásainak beáramlásából származnak. Ennek következtében még a hívők között is akad, aki úgy véli, hogy az emberiség a jövőben egyre kevésbé lesz nyitott a transzcendensre. A vallási élet föllendítésére fordított erőfeszítéseket ezért úgy tekinti, mint olyan hátvédharcot, amely talán lassíthat egy feltartózhatatlan folyamatot, de nem fordíthatja meg annak irányát.

Ez a téves elképzelés valójában az utolsó két évszázad kulturális változásainak túlzott elterjedéséből származik. A vallási élet ereje egy-egy társadalomban sok tényezőtől függ, és a történelem folyamán gyakran előre nem látható fellendülést ért meg. Ez érvényes a ti országotokra is. Olvassátok el azokat a leveleket, melyeket Lodomér, a nagy esztergomi érsek írt IV. Miklós pápának a 13. század végén, az Árpád-ház utolsó éveiben. Ma egyiketek sem ítélné meg olyan szigorúan az ország hitbeli és erkölcsi helyzetét. Éppen ötven évvel később azonban, Nagy Lajos alatt, már jelentkeztek az új vallási ébredés és a hatékony missziós terjeszkedés jelei. Hasonlóképpen Pázmány bíboros vagy Prohászka püspök működésének kezdete előtt senki sem láthatta előre a következő évtizedek vallási újjászületését.

Semmiféle fatalista pesszimizmust nem fogadhat el a hívő ember, akinek a hit azt tanítja, hogy Isten az, aki működik a szívekben, úgy működik ahogyan ő akarja, akaratának titokzatos tetszése szerint (vö. Ef 1,6-9). Vagy azt kell talán mondani, hogy ma "nem elég erős az Úr keze" (vö. Szám 11,23)?

Nem tudjuk, milyenek lesznek a keresztény társadalom jellemzői a harmadik évezredben. De ezen nem kell

meglepődnünk. Az egyházatyák sem láthatták előre, milyen kulturális egység jön létre a középkorban. És a középkoriak sem tudták volna a legkevésbé sem elképzelni a következő századok missziós terjeszkedését. Nem csoda tehát, hogy nem ismerjük a jövőt. Azt mégis biztosra vehetjük, hogy a jövő megadja majd, hogy újra megjelenik Krisztus teljessége. Ez legyen elég nekünk arra, hogy átjárjon minket az öröm azért, amiért valamiképpen együttműködhetünk az élet új és csodálatos formáival, amelyeket Isten már itt Magyarországon is kezd kicsíráztatni egyházában. Ez az a cél, amelyre törekszünk.

Futunk, "*elfeledve a múltat*". Amikor a hitélet megújulását várjuk, nem kell a letűnt korok iránti nosztalgiába esnünk. Isten műve sohasem ismétlődik meg, ő mindig új formákat talál vándorló népe számára.

Valószínűleg a jövendő vallásosság külső megjelenési formái kevésbé lesznek feltűnőek, mint a régebbiek. A harmadik évezred küszöbén magának a magyar püspöknek az alakja is sokkal szerényebb, mint a dekoratív festményeken ábrázolt ünnepélyes főpapoké. A népi jámborság egyre kevésbé tükrözi vissza azt az egyszerű és problémamentes vallásosságot, amellyel a falvak népe vasárnap a misére ment. Ezzel nyilvánvalóan nincs szándékomban leértékelni a vallásosság régi formáit. Csak a hitéletet jellemző dinamizmust akarom kiemelni, amely — éppen mivel "élet" — nem tűr meg semmiféle merev ragaszkodást a múlt kultúrák világához. A Szentlélek mindig új utakat sugall, és ezt azokon az embereken keresztül teszi, akik mélyen megélik hitüket. A mi feladatunk az, hogy elfogadjuk az idők jeleit. »

* * *

Mi hát a teendő? Miben áll a szív jó felkészültsége, amiről az előbb beszéltünk? Mi az istenhit (s továbbmenően a Krisztusban való hit) előfeltétele?

Először is csendet kell teremtenem magamban. Legyen időm az egyetlen szükségesre: reflektálni, tudatosítani, mi is létem értelme.

Továbbá: nyitottság. Legyek nyitott a Titok felé. A valóság, az élet sokkal több, gazdagabb, mint amit abból megértünk. Nem állítom azt, hogy én már mindent tudok, hogy a valóság csak az, amit megtapasztaltam vagy amit felfogtam; nem zárom le világnézetemet, hanem keresem a teljesebb Igazságot. Nem mondom azt, hogy én vagyok a végső norma, én szabom meg, mi a jó és mi a rossz. Hallgatok lelkiismeretem szavára és sohasem vétkezem szántszándékkal a Fény ellen. Jót teszek mindenkivel, mert jónak lenni jó. Tudok csodálkozni — tágranyílt gyermekszemmel; ámulni a világban szétszórt csodákon. A szépség szikráit ki nem oltom, hanem azért dolgozom, hogy minél szebb legyen a Föld.

Ha ezt teszem, ha megvan bennem ez az alapvető nyitottság és egyenesség, ha kész vagyok mindig elfogadni a teljesebb Igazságot, mihelyt azt felismertem, már valamiképp Krisztushoz tartozom, hiszen ő az Igazság. A sötétségben, a kételyek közepette is imádkozhatok az « ismeretlen Istenhez ». Úgy, ahogy Charles de Foucauld a megtérése előtti hónapokban (1886-ban) ismételgette ezt a paradox imát: « Istenem, ha létezel, add, hogy megismerjelek! ».

« Minden hívő valakinek a szavához tapad. Így a hit aktusában a leglényegesebb és mintegy a cél szerepét játssza az a személy, akinek a szavára elkötelezzük magunkat. E személyes elkötelezettség mellett másodlagosaknak

tűnnek az igazságok, amelyeket a hittel együtt megvallunk » (Aquinói Szent Tamás).

A hit tehát személyes találkozás az élő Istennel. Ez az Isten kinyilatkoztatja magát, üdvösségre hív: a vele való életközösségre. Amikor a hitben kitárulok jelenlétének, igent mondok hívásának és így alávetem magam örök tervének (« hallgatok rá », vagyis engedelmeskedem neki), már átlépem a hit küszöbét. *Credere in Deum*: hinni Isten*ben* — a keresztény hagyomány tanítása szerint — több, mint egyszerűen elfogadni Isten létét, vagy akár hinni Istennek (elfogadni a kinyilatkoztatott igazságokat): *egész lényünk szerető odatapadása ez Hozzá, teljes önátadás a Szeretetnek. « Hiszek Tebenned! ».*

Mindez csakis az ő kegyelmének, megvilágosító és szeretetre hangoló Lelkének erejében lehetséges. A hívő elismeri, hogy minden kezdeményezés Istentől jön. Az élő Isten hív, ő vonzza a szívünket, Ő ösztönöz az elkötelezettségre, Ő adja a látást lelki szemünknek, hogy jeleit észrevegyük, és Ő, a legfőbb Igazság a legfőbb tanúságtevő. Neki hiszünk, mert Ő nem csal és nem is csalatkozik.

A hitet nem szabad azonosítanunk a vallásos élménnyel, az istenélménnyel. Vannak olyan hívők, akik életük egyes pillanataiban « megélik » Isten közelségét, az imában egészen bensőséges viszonyba kerülnek az Úrral; de amikor ezeknek az élményeknek emléke eltűnik, amikor « nem érzik » Isten jelenlétét, azt gondolják, hogy elveszítették hitüket. A hitet meg kell különböztetnünk a hit *érzésétől.* Mivel Istent nem látjuk, személyéhez nem úgy tapadunk, mint valami evidencia tárgyához. Az evidencia hiánya marginális kételyekben fejeződhet ki. Az embert kínozhatják kételyek, ez lehet kísértés; lehetnek nehézsé-

gei, ez természetes (« Ezer nehézség sem támaszt egyetlen kételyt », mondotta Newman). De mindezek ellenére megőrizheti a hitet.

Ha a hitet pszichológiai szempontból akarjuk jellemezni, azt mondhatjuk: *engedelmesség* az önmagát kinyilatkoztató Istennek. Mivel Isten felfoghatatlan és végzései kifürkészhetetlenek, akkor is engedelmeskednünk kell neki, ha nem értjük Őt, ha útjainak célját nem is látjuk. A hit teljes odaadás, bízó ráhagyatkozás Istenre, aki Szeretet. Jegyezzük meg, hogy mi katolikusok nem elégszünk meg a Luther-féle « bizalom-hit » fogalmával; az Istenre való bízó ráhagyatkozás, az egzisztenciális elkötelezettség nem zárja ki azt, hogy bizonyos hitigazságokat is megvalljunk. Éppen mivel odatapadunk a kinyilatkoztató Isten személyéhez, elfogadjuk azt is, *amit* mond önmagáról és küldöttjéről: « Az örök élet az, hogy ismerjenek téged, egyedül igaz Istent, és akit küldtél, Jézus Krisztust » (Jn 17,3).

Az ember azért létezik, mert Isten örök szeretettel szereti őt. Mindannyiunkat « nevünkön nevez », ahogy a prófétánál Izraelt: « Ne félj, mert megváltalak; neveden szólítottalak, az enyém vagy » (Iz 43,1). Claudel is erről énekelt megtérése után *Magnificat*-jában: « Nevemen szólítottál... És íme, egyszerre Valaki lettél! ». Amikor az ember hittel válaszol az isteni hívásra, felfedezi az élő Isten arcát és ő maga valóban személy lesz. Akkor lesz igazán valaki, ha megvalósítja Isten örök tervét. Mivel Isten különleges módon szeret, ezért vagyok személy és ezért sorsom az örök élet. A hit végső soron: hit a Szeretetnek: « Megismertük a Szeretetet, amellyel Isten szeret bennünket, és hittünk benne. Szeretet az Isten: aki szeretetben él, Istenben él és Isten őbenne » (1 Jn 4,16).

SZERETNI MINDVÉGIG

Jézus a végsőkig hű maradt ahhoz,
ami volt, amit tanított és tett.
Meghirdette és megvalósította Isten országát:
hirdette és megmutatta,
hogy Isten velünk van,
és szabadulást hoz nekünk.
Nem olyan szabadulást, amelyet erőszakkal és hatalommal lehet elérni,
nem olyan szabadságot, amely rabsággal végződik.
Jézus alapvetőbb, gyökeresebb forradalmat akart:
a szív megváltozását.
Mert csak a szeretet képes megsemmisíteni gyökerestül az erőszak, a gyávaság és az önzés minden formáját.
Csak a szeretet változtathatja a rosszat jóra, a halált életté.
Jézus tudta, hogy szembe kell szállnia a rosszal és a halállal, mivel mindvégig szeretni akart.
Tudta, hogy csak az ő szenvedése és halála tárhatja föl előttünk, mekkora az ő szeretete, és hogy mennyire szereti a világot Isten.
Jézus önként adta át magát a szenvedésre.
Isten, az ő Atyja akarta ezt így.
Mert csak Isten Fiának halála mutathatta meg, mennyire szeret minket Isten.
A rossz és a halál megkapták a döntő csapást:
Jézus feltámadt és Lelke által közöttünk él.
Minket is hív, csatlakozzunk Hozzá:
Ő az Út, az Igazság és az Élet.
Jézus lehetővé tette számunkra a rossztól és a haláltól való teljes szabadulást.

Mert nekünk ajándékozta önmagát és teljes szeretetét.
Mielőtt a halálba indult volna,
a megtört kenyérben
saját testét adta, amelynek meg kellett halnia értünk,
hogy örök életünk legyen általa;
Vérében, amelyet kiontott értünk,
Isten új és örök szövetséget kötött népével.
Azt mondotta: « Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre ».
Amikor ma is a szentmisében a kenyér és a bor színe alatt
magunkhoz vesszük Testét és Vérét,
arra kötelezzük el magunkat, hogy az Ő erejében
mindvégig hűségesen éljük meg szeretetét.
Jézus megígérte és elküldte Lelkét,
hogy bátran és örömben tudjuk ünnepelni és megélni:
azt, amit az életről és a halálról mondott,
amit tett és ami ő maga volt,
amivé számunkra a föltámadás által lett.
Lelkét adta, hogy tanúskodjon bennünk:
A szeretet erősebb a rossznál és a halálnál.
Jézus Krisztusban megismertük Istent.
Ő az Emmanuel, a Velünk-Lakó-Isten.
Benne Isten emberré lett.
Isten Jézus Krisztus Atyja és a mi Atyánk.
Jézus Isten Fia, aki emberré lett, hogy Lelke erejével mi is
Isten gyermekeivé és egymás testvéreivé legyünk.
Jézus Krisztusban ismerjük meg igazán, kicsoda Isten,
és kicsoda az ember.
Jézus Krisztusban fedezzük fel, hogy Isten Szeretet;
és Lelke által biztosan állíthatjuk:
Jézus Krisztus az Üdvözítő, az ember Megváltója.

BEAVATÁS A HÚSVÉTI MISZTÉRIUMBA

A legősibb időktől fogva a keresztény közösség hosszabb ideig készítette elő a hitújoncokat a keresztény misztériumokban való részesedésre. Azt az « utat », amelyet az emberek megtesznek a Krisztus örömhírével való találkozástól az egyházba való felvételig, keresztény *iniciációnak* nevezzük. (*Initiatio* latin szó: kezdés, bevezetés, beavatás). A három beavató szentség: a *keresztség*, a *bérmálás* és az *Eucharisztia*. « A kereszténységbe avatás szentségei által az emberek megszabadulnak a sötétség hatalmából, Krisztussal együtt meghalnak, eltemetkeznek és feltámadnak, megkapják a fogadott fiúság Lelkét, és Isten népének közösségével együtt ünneplik az Úr halálának és feltámadásának emlékét » (AG 14).

Találkozásaink sokszor megelőzik a szavakat. Megtörténik, hogy már az első találkozás alkalmával megsejtjük a másikról, hogy jó barátra találtunk benne. Az igazi találkozáshoz azonban szükség van időre, a másik alaposabb ismeretére, egymás kölcsönös « felfedezésére ». Sokszor csak hosszú « út » után jutunk el ahhoz a ponthoz, hogy kölcsönösen egymásnak ajándékozhatjuk önmagunkat.

Valami hasonló történik akkor is, amikor egy serdülő vagy felnőtt találkozik Krisztussal. Kezdetben talán megsejti, hogy Krisztus mit jelent barátjának, munkatársának, vagy azoknak a hívőknek, akik az Eucharisztiát ünneplik közösen. Ezután esetleg megsejti azt is, hogy neki is mily sokat jelentene Krisztus: értelmet adna életének, új élet születésének forrása lehetne számára. Utána folytatódik a keresés, töprengés, — esetleg kétkedés és félelem (az elkötelezettségtől való félelem) gyötrik. Aztán — a kétkedések és bizonytalanságok ellenére — növekszik a biżalom és a bátorság; a keresés megtalálással és « megtéréssel » végződik.

Így volt ez az első keresztény századokban, amikor a legtöbben felnőttként léptek Krisztus közösségbe. Ma is ez történik azokkal, akik felnőttként (serdülőként) lépnek az egyházba; azokkal is, akiket ugyan gyermekkorukban megkereszteltek, de később személyes döntéssel, öntudatosan akarnak Krisztus egyházához csatlakozni. A felnőttek « keresztény iniciációja » személyes és teljes « belépést » jelent Krisztus közösségének életébe.

Az egyházi közösségbe való bevezetés (beavatás) szakaszai a következők:

• *Evangélizáció* és a katekumenátus (hitújonci idő) előtti időszak: ez az Evangélium hirdetésének, ill. meghallgatásának ideje; megismerkedés Krisztus örömhírével az igehirdetés (az ige hallgatása) által.

• *Katekumenátus*: hitújonci időszak; hivatalosan befogadják a keresztény közösségbe azokat, akik hittel elfogadták az Evangéliumot, és kifejezték kívánságukat, hogy az egyházhoz akarnak csatlakozni. A keresztségre és a többi beavató szentségre készülő hitújoncokat katekumeneknek is nevezzük (görög eredetű szó: « kihirdetettek », mert nevüket kihirdették a közösség előtt). Ebben a szakaszban a közösség bevezeti a hitújoncokat a hit mélyebb ismeretébe és a hitéletbe. Ez a « bevezetés » a katekézis (görög szó, magyar megfelelője: « visszhangzás »). A hithirdetés visszhangra talál a hívő lélekben.

• *Közvetlen mélyebb előkészület a húsvéti misztérium ünneplésére* a keresztény iniciáció szentségeiben való részesülés révén. Ebben az időszakban « beírják a neveket » a « választottak » közé: tehát a plébánián bejegyzik a hitjelölteket. Ettől a pillanattól fogva tehát már a keresztény közösségben nem névtelenek: testvéreik mint személyeket fogadják el őket. Az előkészületi időben (nagyböjtben) a katekumenek meg akarnak tisztulni és jobban felvilágosodni a hit titkairól. Isten szavának fényénél jobban

akarják látni, mi az bennük, ami javításra vár, amit a Léleknek meg kell szentelnie, ami jót a kegyelemnek meg kell erősítenie. Ebben az időszakban az egyház « átadja » a kiválasztottaknak a hitvallást (Hiszekegyet), az Úr imádságát (Miatyánkot). A hitvallás elfogadása által a katekumenek valóban megkapják azt a « szimbólumot » (ismertető jelet), amely által felismerik az emberek, hogy Krisztus hívei közé tartoznak. A Miatyánk által örömmel és bizalommal kifejezik, hogy Isten gyermekei.

• *A keresztény beavató szentségek ünneplése*: a hosszú keresés és előkészület után a hitjelöltek végre teljesen részt vehetnek a húsvéti misztérium ünneplésében és a közösség életében. A keresztség, bérmálás és az Eucharisztia szentségei révén véglegesen « beavatják » őket a krisztusi életközösségbe. Az ősegyházban ez húsvét szent éjszakáján történt.

• *A müsztagógia időszaka.* (*Müsztagógia* görög szó, jelentése: bevezetés a misztériumokba, titkokba). Minden igazi és mély megismeréshez szükséges a személyes tapasztalat. *Ezért fontos az, hogy az újonnan megkereszteltek folytassák azoknak a titkoknak* (*hit és szentségi élet*) *mélyebb megismerését, megtapasztalását, amelyekben részesültek.* Ez vonatkozik azokra is, akiket kisgyermek korukban kereszteltek meg: amikor értelmük nyiladozik, majd személyiségük kibontakozik, — a szülők, keresztszülők, nevelők segítségével — elmélyítik az egyházhoz tartozásuk titkát, személyesen behatolnak Krisztus misztériumaiba, hogy életüket ahhoz igazítsák.

Ma egyre gyakoribb az, hogy serdülőket vagy felnőtteket « avatnak be » a keresztény misztériumokba. De a mi országainkban továbbra is a megkereszteltek nagy többsége gyermek. Ezeknek szükségük van egy bizonyos « katekumenátusra » (katekézisre: amely nemcsak hitigazságok átadása, hanem bevezetés a keresztény közösség életébe); to-

vábbá gyermekeknek és felnőtteknek egyaránt szükségük van a « müsztagógiára ». Az « elsőáldozásra » (az Eucharisztiában való öntudatosabb, teljesebb részvételre) és a bérmálásra való előkészületet nevezhetnénk az elsőáldozók és bérmálkozók, valamint az egész keresztény közösség katekumenátusának.

Akik részesedtek a húsvéti misztériumokban, akiket a Lélek új életre szült, azok bizalommal, szabadon és örömmel tesznek tanúságot hitükről, reményükről és szeretetükről. Örülnek, hogy Isten népe közösségéhez, az egyházhoz tartoznak, mert tudják, hogy örök életre hivattak, már megkezdték az örök életet. De a keresztény örül azért is, mert hiszi, hogy minden ember meghívást kapott Krisztusban az Atya országába: Tudják, hogy valamiképpen Krisztus misztériumához tartoznak azok is, akik esetleg — saját hibájukon kívül — nem találkoztak kifejezetten Krisztussal (mert nem hirdették nekik Krisztust), de igazságban, jóságban és szeretetben akarnak élni.

KERESZTÉNY NAGYKORÚSÁG FELÉ

Mit is jelent az, hogy megkereszteltek, hogy keresztény lettél — szüleid vagy nagyszüleid jóvoltából? Gyermekkorodban — talán csecsemőként — lettél az Egyház tagja, tudtodon és akaratodon kívül. Az egyházi közösség (szüleid és keresztszüleid révén) megvallotta nevedben Jézus Krisztust, illetve a Szentháromságot: az Atyát, a Fiút és a Szentlelket. Az Egyház a kereszteléssel jelezte, hogy Isten örök szeretettel szeretett és a vele való életközösségre rendelt. Szüleid és keresztszüleid arra is elkötelezték magukat, hogy gondoskodnak hitbeli oktatásodról, bevezetnek a keresztény életbe.

Később talán jártál hittanra, katekézisre. Vagy erre nem volt lehetőséged? Vallástalan környezetben nőttél fel? A hagyományos kereszténységet megkérdőjelezted? A keresztény erkölcs szabályait (tiltásait!) is nyűgnek érezted? Igazában nem is tudod, mit és miért is kell hinned, nincs talán tapasztalatod arról sem, hogy mi az « élet a Lélek szerint ».

A keresztségben — hitünk szerint — meghalunk (a bűnnek) és új életre támadunk Jézus Krisztusban, a megfeszített és feltámadt Úrban, ahogy Szent Pál magyarázza a Római levél 6. fejezetében. Azt is tudjuk, hogy meg vagyunk ugyan váltva, de még reménységben élünk (Róm 8): visszaeshetünk a bűnbe, a gonosz kívánságok eltéríthetnek a szeretettől, amely a törvény összfoglalata. Az ember a vajúdó mindenséggel várja, hogy teste-lelke megdicsőül, amikor majd Krisztus Lelke beteljesíti a megváltást. Azért szerethetjük Istent és felebarátunkat, mivel Krisztus Lelke szívünkbe írja a szeretet belső törvényét. Ezt kegyelemnek is nevezzük, amelyet az életfordulókon a szentségek közvetítenek.

Feladatunk az, hogy Isten Lelke segítségével értelmet és célt, isteni jelentést adjunk életünknek; hogy öntudatosan és szabadon megvalljuk és vállaljuk azt, amit keresztségünkkor szüleink és keresztszüleink vallottak és vállaltak helyettünk. Mindent Istentől kaptunk a természetes és természetfeletti életben, de mindent szabadon magunkévá kell tennünk, mintegy újjá kell teremtenünk a kegyelem erejében.

El kell fogadnunk nemcsak életünket, hanem halálunkat is. Mert csak az adhat értelmet az életnek, aki értelmet ad a végnek, a halálnak is. A véget pedig Jézus világította meg nekünk életével és halálával. Krisztus példájáról írja Szent Pál: « Mindegyikünk éljen embertársaiért, hogy jót tegyen és építse az egyházközséget. Mert Krisztus sem önmagáért élt » (Róm 15,2). Jézus az Atya akaratát kereste, egész élete szerető engedelmesség volt. Az Atya pedig azért az « óráért » küldte, amikor szeretetből a kereszten átadta

magát a mi üdvösségünkért, — hogy « életünk legyen, és bőségesen legyen » (Jn 10,10). Jézus tanítványaitól azt kívánta, hogy hozzá hasonlóan életüket adják testvéreikért. « Arról ismertük meg szeretetét, hogy életét adta értünk. Tehát nekünk is életünket kell adnunk testvéreinkért » (1 Jn 3,16).

« Ha valaki követni akar engem, tagadja meg önmagát, vegye fel keresztjét és kövessen. Mert aki életét meg akarja menteni, elveszti azt. Aki azonban elveszti életét miattam, megtalálja azt » (Mt 16,24). Heribert Mühlen német teológus ezt így magyarázza: « Magunkat megtagadni annyit jelent, mint nem figyelni magunkra, odaadni magunkat, *másokért lenni.* Jézus azt ígéri: aki — éppen úgy, mint én — egészen másokért él, semmi másra nem gondol, csak hogy szolgáljon másoknak, az nem várt módon meg fogja találni életét, nem várt módon meg fogja tapasztalni az élet értelmét a másokhoz fűző, önmagát feladó, *önmagát odaadó kapcsolatban.* És ehhez még éppen ezáltal, ajándékképpen hozzájárul, hogy saját magával is új viszonyba kerül. Ezzel szemben az, aki meg akarja menteni magát, aki minden tervénél és tetténél azt kérdezi: mit használ ez nekem? — az elveszíti életét, vagyis önmagát, elhibázza életének értelmét ».

« *Mert mire való az élet, ha nem arra, hogy odaadjuk* » (Paul Claudel).

Ha a hívő ember Jézussal átadja magát az Atyának és következésképp a szerető szolgálatnak, *a szeretet erejében mintegy feltámad*: új életet kezd, új viszonyba kerül Istennel, a világgal, az emberekkel. Ezután életünk értelmét már nem teheti kérdésessé a vég, a bennünk « csírázó » halál. Igaz, a kisebbedésen, a testi halál szorongásán át kell mennünk, de Jézus Krisztus erejében (az általa kapott Lélek erejében) legyőzhetjük a szorongást. Ha átengedem magam Jézusnak, ő már most legyőzi bennem a halált, és így kiengesztelődöm önmagammal, bizonytalanul biztos halálom

tényével is. « Add át ennek a Jézus Krisztusnak az uralmat életed fölött, hogy ő váljék középponttá. Necsak életedet, elevenségedet, terveidet és céljaidat add át neki, hanem engedd át halálod tényét is. Add neki vissza a halálodat. Ő majd Szentlelkének erejében meg fogja benned és érted tenni azt, amit te magad sohasem tudsz megtenni. Magára veszi és elfogadja halálodat » (H. Mühlen).

A hívő ember ebben az önátadásban — szeretetben — megtapasztalja Isten jelenlétét. Az új élet átalakítja gondolatainkat, érzelmeinket, szívünket. Ezt az átalakulást megtapasztaljuk az imában, amelyre tulajdonképpen Jézus Lelke tanít meg bennünket. Istennel « társalogva », beszélgetve — őt dicsérve, hálát adva neki, bocsánatát kérve, világosságért és erőért könyörögve — esetleg felfedezzük, hogy *Jézus Lelke* imádkozik, könyörög bennünk. Szent Pál erről így ír: « Akiket Isten Lelke vezérel, azok Isten fiai. Nem a szolgaság lelkét kaptátok ugyanis, hogy ismét félelemben éljetek, hanem a fogadott fiúság Lelkét kaptátok, melyben azt kiáltjuk: 'Abba, Atya!' Maga a Lélek tesz tanúságot lelkünkben, hogy Isten fiai vagyunk. (...) Gyöngeségünkben segítségünkre van a Lélek is, mert nem tudjuk, hogyan imádkozzunk helyesen. A Lélek azonban maga könyörög helyettünk szavakba nem foglalható sóhajtásokkal » (Róm 8,14-16.26).

A Lélek által írja szívünkbe Isten a szeretet belső törvényét: « Isten szeretete kiáradt szívünkbe a ránk árasztott Szentlélek által » (Róm 5,5). « A Lélek gyümölcsei: szeretet, öröm, békesség, türelem, kedvesség, jóság, hűség, szelídség, önmegtartóztatás. Ezek ellen nincs törvény. Akik Jézus Krisztushoz tartoznak, keresztre feszítették testüket szenvedélyeikkel és kívánságaikkal együtt. *Ha Lélek szerint éltek, kövessétek is a Lelket* » (Gal 5,22-25).

BEVEZETÉS A KERESZTÉNYSÉGBE

- **Az apostoli hitvallás**
- **A szentségek**
- **A keresztény erkölcs**

AZ APOSTOLI HITVALLÁS RÖVID MAGYARÁZATA

Az egyházban már ősidők óta léteztek formulák (rövid összefoglalások), amelyekben a keresztény közösség kifejezte hitét. Ilyen összefoglalás volt az Apostoli Hitvallás is. Azért nevezzük « apostolinak », mert megtaláljuk benne mindannak lényegét, amit az apostolok hirdettek Istenről, az emberről, a Jézus Krisztusban adott üdvösségről és örök hivatásunkról.

Az egyház ezt a hitvallást ajánlja hitünk rövid összefoglalásaképp azoknak, akik felnőtt korban döntenek a hit mellett, vagy a már « megkapott » hitet személyesebben, érettebben meg akarják vallani.

Jézus hívei ismerik, imádkozzák ezt a hitvallást; igyekeznek annak követelményei szerint élni. Így az egész világon ez ismertetőjelük, és ez fejezi ki egységüket. « Egy az Úr, egy a hit, egy a keresztség » (Ef 4,5).

A következőkben megvilágítjuk e hitvallás egyes kijelentéseit (« ágazatait »).

Hiszek

egy Istenben,
mindenható Atyában,
mennynek és földnek Teremtőjében.
És Jézus Krisztusban,
az ő egyszülött Fiában, a mi Urunkban;
aki fogantatott Szentlélektől,
született Szűz Máriától;
szenvedett Poncius Pilátus alatt;
megfeszítették, meghalt és eltemették.
Alászállt a poklokra,
harmadnapon feltámadt a halottak közül;
fölment a mennybe,
ott ül a mindenható Atyaisten jobbján;

onnan jön el
ítélni élőket és holtakat.
Hiszek Szentlélekben.
Hiszem a katolikus Anyaszentegyházat;
a szentek közösségét,
a bűnök bocsánatát;
a test feltámadását
és az örök életet.
Ámen.

« *Hiszek...* »
A hit

A hitvallás első szavával valami nagyon fontosat mondok el önmagamról. Kijelentem: « Személyesen meg vagyok győződve, hogy Isten létezik, hogy szeretetét Jézus Krisztusban kinyilatkoztatta, és teljes bizalommal az üdvözítő Istenre hagyatkozom ». *Mi tehát a hit?* Meggyőződés és önátadás. A meggyőződésben benne van az értelem ismerete is; de a hivés tette sokkal több, mint (kinyilatkoztatott) igazságok elfogadása, igaznak tartása. A szabadság tette is, a szív « igen »-je és odaadása is Istennek. Más szóval: a hitben benne van a bizalom (remény) és a szeretet is. Így is mondhatjuk: *hinni annyi, mint találkozni egy Személlyel (Istennel Jézus Krisztusban), bizalommal reá hagyatkozni, és egész életünket elkötelezni, hogy Lelke szerint éljünk és gyümölcsöt hozzunk a szeretetben.*

Velem együtt minden keresztény ezt mondja: « Hiszek... » Tehát hitünket végeredményben közösen valljuk meg. Így mutatjuk meg, hogy *egy* közösség « *egy-ház* » vagyunk. Ezért mondhatjuk, hogy az egyház hitből fakad, születik. A hit által teremtjük meg a legbensőbb kapcsolatot Istennel, Atyánkkal, és az őszinte testvériséget az em-

berek között. A hit által « szövetségre » lépünk Istennel, és szövetségese leszünk az embereknek.

Az igazi hit nem elidegenedés önmagunktól és másoktól, nem « ópium » (kábítószer), amellyel elaltatjuk a világért vállalt felelősségtudatot, nem menekülés a földi feladatok elől. A hit nem szorít gettóba; nem ment fel attól, hogy vállaljuk emberi felelősségünket, hanem inkább jobban kötelez, hogy minden emberrel vállvetve dolgozzunk az emberibb, testvéribb világ építéséért, tehát, hogy az igazság, az igazságosság, a szabadság és a szeretet uralkodjék. Jézus legfőbb parancsa az Isten- és emberszeretet, és az utóbbi elválaszthatatlan az előbbitől.

Amikor azt mondom: « Hiszek », ki akarom fejezni ezt is: « Törekedni fogok arra, hogy életemben megvalósítsam azt, amiben hiszek ». Nem elég a hitről tudni, hanem azt élni is kell; csak ez utóbbi esetben hiteles a hit. « Nem mindaz, aki mondja nekem: Uram, Uram! — jut be a mennyek országába, hanem csak az, aki mennyei Atyám akaratát teljesíti » (Mt 7,21). Pál apostol is hangsúlyozza, hogy *az igazi hit a szeretet tetteiben nyilatkozik meg* (vö. Gal 5,6).

Valamiféle « hite » minden embernek van. Ezt a tágabb értelemben vett hitet « világnézetnek » nevezhetjük. Mi keresztények a hitvallásban fejezzük ki világnézetünket, és készségünket arra, hogy hitünk szerint akarunk élni. Kifejezzük, hogy kik vagyunk és mit szeretnénk elérni.

Hitünk legmélyebb alapja *Isten válasza az emberek örök kérdéseire*: Honnan a világ? Mi az emberi lét és történelem értelme? Honnan és miért a rossz, a szenvedés? A halállal befejeződik-e számunkra minden? Hogyan lehet legyőzni a rosszat a világban és önmagunkban? Az ember értelmi megfontolásokkal is eljuthat arra a meggyőződésre, hogy Isten létezik és hogy földi életünk nem megsemmisüléssel fejeződik be. De tapogatódzó értelmünk és tévedéseink miatt szükségünk van felsőbb fényre. Mi kereszté-

nyek tudjuk, hogy maga Isten adott nekünk végleges választ az alapvető kérdésekre, amikor Jézus Krisztusban kinyilatkoztatta magát, és így fényt vetett az ember mivoltára és hivatására is. A történelem során Isten többféleképpen szólt az emberekhez, de *végleges Szava Jézus Krisztus*, a megtestesült Ige (vö. Zsid 1,1-2; Jn 1,17-18). Az isteni kinyilatkoztatást a Biblia tartalmazza, amelyet Ó- és Újszövetségre osztunk.

Ahhoz, hogy hinni tudjunk, szükségünk van Isten megvilágosító és erősítő segítségére (kegyelemre). Amikor ezt mondjuk: *a hithez szükségünk van kegyelemre*, azt akarjuk kifejezni, hogy az Istennel való legbensőbb kapcsolatot nem lehet « kierőszakolni », tehát a hit nem lehet mindenekelőtt az ember értelmi vagy más törekvéseinek gyümölcse, hanem ingyenes adomány, *Isten ajándéka.* Mint ahogy az igazi barátság vagy az egymás közti bizalom is ingyenes, ugyanúgy a hit is ajándék, amelyet Isten érdemeinkre való tekintet nélkül felajánl, és amelyet szabadon elfogadunk.

Az ingyenes adomány (ajándék) elfogadására azonban *meg kell nyílnunk.* Csak úgy tudjuk befogadni Isten ajándékát, ha nyíltak (nyitottak) maradunk szívünkkel, értelmünkkel, életmódunkkal, egész lényünkkel. Valójában ez a nyíltság és készség is kegyelem. Egész létünk, életünk adomány: Istentől kaptuk a létet és mindazt, amik vagyunk. Elismerni azt, hogy létem nem puszta adottság, hanem a Teremtő ajándéka, ez már hit. Az ember hálával válaszol a kapott ajándékra.

A hit biztonságot ad, de egyben állandó keresés és feladat is. Sohasem mondhatjuk, hogy eléggé ismerjük Istent, és nem gondolhatjuk, hogy belé vetett bizalmunkra nem leselkedik semmiféle veszély. Ezért állandóan arra kell törekednünk, hogy elmélyítsük hitünket. Tanulmányoznunk kell a hitet egyénileg és közösen is. Olvasnunk kell a Szentírást és a vallással foglalkozó jó könyveket. Gondolkodnunk és beszélgetnünk kell arról, mit, miért, kinek hiszünk. De fő-

leg az imádságban kell találkoznunk Istennel. Az imában nem *Róla*, hanem *Hozzá* beszélünk. Továbbá meg kell élnünk a hitet, meg kell tennünk az igazságot, mert csak így jutunk el a fényre (vö. Jn 3,21).

« *Hiszek egy Istenben...* »

Isten

Isten nagy, kimondhatatlan Misztérium (Titok). Csak dadogva beszélhetünk Róla. De Isten Jézus Krisztusban feltárta titkát; ezért azok a szavak, amelyeket Jézustól tudunk, segítenek, hogy valamit mondjunk a « kimondhatatlanról », aki « megközelíthetetlen fényben lakozik » (vö. 1 Tim 6,16).

Istenről minden jót — és csakis jót — mondhatunk: egy, élő, örök, jó, bölcs, hűséges, mindenható, szeretet. Isten a mennynek és földnek (vagyis mindennek) Teremtője, minden, ami van, általa létezik. Isten különbözik minden teremtménytől, mindennél és mindenkinél nagyobb; és mégis mindenben benne van, mindenkihez közel van, mert létet, életet, értelmet és szabadságot ad. « Benne élünk, mozgunk és vagyunk » (Csel 17,28).

Isten láthatatlan, de mégis megsejthetjük és megismerhetjük különböző módokon: szemlélve a természet szépségeit, kutatva a világmindenség törvényeit, elmélkedve az ember titkáról (az ember értelmes, szabad, szeretetre és alkotásra képes — « Isten képmása »). « Egek hirdetik Isten dicsőségét », ahogy a zsoltáros énekli. A világban mindenütt fellelhetjük Isten kezenyomát (értelem, szépség, bölcsesség, jóság); önlelkünkbe, lelkiismeretünkbe tekintve pedig « arcmását » pillanthatjuk meg, és halljuk « hangját », amikor jóra ösztönöz és óv a rossztól. Kant, az agnosztikus német filozófus mondotta: « Két dolog tölt el egyre növekvő csodálkozással: a csillagos ég fölöttem és az erkölcsi törvény bennem ».

A mai korban is voltak és vannak nagy tudósok, akik a természet, a kis- és nagyvilág titkait kutatva felismerték az értelmes és bölcs alkotót. De ugyanakkor vannak olyan tudósok is, akik a világot a « véletlen » eredményének tekintik. Ugyanígy az egyszerű emberek közül is egyesek észreveszik Isten « jeleit » a világban, mások pedig egyszerűen az örök és önmagát kibontakoztató Anyag « művének » fogják fel a mindenséget. Ez részben érthető abból, amit a hitről mondtunk. A hit nem puszta értelmi következtetés eredménye, hanem olyan isteni ajándék, amelyet a nyitott, készséges ember elfogad, és így Isten szavára ráteszi egész életét.

A keresztény kinyilatkoztatásból ismerjük meg a legjobban Isten titkát. Hisszük, hogy Isten a történelemben a próféták által szólt népéhez, majd végül Jézus Krisztusban teljesen kimondta és közölte önmagát (vö. Zsid 1,1-2). Jézus kinyilatkoztatta Isten üdvösségtervét és legmélyebb mivoltát: azt, hogy *Szeretet* (1 Jn 4,16). *Isten örök szeretettel szeretett engem, ezért teremtett, és mivel mindig szeret, örök életre szánt, a Vele való életközösségre.*

Jézus kinyilatkoztatásából tudjuk, hogy *Isten nem magányos személy, hanem az Atya, a Fiú és a Szentlélek kimondhatatlan szeretetközössége.* Istenben hárman vannak, ezért mondjuk: három Személy. A háromszemélyű egy Isten titkát Szentháromságnak nevezzük. Ezt a titkot az egyház szent doktorai és teológusai a századok során igyekeztek jobban elmélyíteni, bár kimeríteni sohasem tudjuk, mert Isten mindig nagyobb annál, amit Róla gondolunk vagy mondunk, amit Belőle megérthetünk.

Isten nagyobb szívünknél (vö. 1 Jn 3,20) és értelmünknél. Hitünkben Jézus Krisztus szavára támaszkodunk, aki feltárta Isten legmélyebb titkát. « Senki sem ismeri az Atyát, csak a Fiú, és az, akinek a Fiú ki akarja nyilatkoztatni » (Mt 11,27).

Amikor keresztet vetünk, kifejezzük a Szentháromságba vetett hitünket: « Az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében ». Ezzel megvalljuk és szinte megújítjuk *keresztségi hitünket,* hiszen a három isteni Személy nevében lettünk Krisztus tanítványai és az egyház tagjai, a feltámadt Jézus meghagyása szerint: « Menjetek, tegyetek tanítványommá minden népet, kereszteljétek meg őket az Atya és Fiú és Szentlélek nevében, és tanítsátok őket mindannak megtartására, amit parancsoltam nektek. Íme, én veletek vagyok mindennap a világ végéig » (Mt 28,19-20).

« ... *A mindenható Atyában* »

Isten az Atya

Jézus Krisztus, Isten egyszülött Fia kinyilatkoztatta nekünk az Atyát. Ő anyanyelvén *Abbá*-nak, apukának szólította. Kifejezte az Atya iránti bensőséges viszonyát, bizalmát. Nekünk pedig megtanította a legszebb imádságot, a Miatyánkot. « Az Úr imádsága » kifejezi azokat az alapvető « kéréseket », amelyekkel gyermeki bizalommal hozzá kell fordulnunk. Amikor Istent Atyánknak szólítjuk, nemcsak azt akarjuk kifejezni, hogy Isten jó, szeret bennünket és gondoskodik rólunk. Az « Atya » az első Személy tulajdonneve. Isten atyasága felülmúl, túlszárnyal minden földi atyaságot. *Tam Pater nemo,* senki sem olyannyira atya, mint Isten, mondotta Tertulliánusz (III. század).

Mivel Isten Atya, mi gyermekei vagyunk, — Isten fiai. Az istenfiúságban áll keresztény méltóságunk. Mivel a Fiúban — a Szentlélek által — Isten gyermekei lettünk, úgy is kell viselkednünk, mint « idősebb testvérünknek », Jézusnak. Úgy kell Őt viszontszeretnünk, tisztelnünk, engedelmesen szolgálnunk, bizalommal reá hagyatkoznunk, ahogy ezt a « szeretett Fiú », Jézus tette. A méltóság tehát kötelességet, feladatot is jelent. Kötelességet nemcsak Atyánk-

kal, hanem embertestvéreinkkel szemben is. *Mivel egy Atyánk van, valamennyien testvérek vagyunk*: alapkötelességünk a testvéri szeretet. Nemcsak jóbarátainkat, a minket szeretőket, hanem ellenségeinket is szeretnünk kell Jézus példájára. Senkinek sincs nagyobb szeretete annál, mint aki életét adja barátaiért, sőt ellenségeiért (vö. Jn 15,13-14). És nem szerethetjük Istent, az Atyát, ha nem szeretjük testvéreinket (1 Jn 4,19-21).

A mindenható Atya

A hitvallás *mindenhatónak* mondja az Atyát. E kifejezést tekinthetjük Isten melléknevének is, de egyben önálló névnek is: a Mindenható. Sokaknak talán visszatetsző ez a név, mert valami hatalmaskodó és elnyomó lényre emlékezteti őket. De ne feledjük, hogy mivel Ő Szeretet, *a szeretet mindenhatóságáról van szó.* Ha tehát összekapcsoljuk a jóságot és a mindenhatóságot — amint ez a kettő Istenben egy —, akkor vigasztaló igazsággal állunk szemben: Isten, aki szerető és mindenható Atyám, nemcsak teremt, létet ad, hanem állandóan jelen van, óv, gondomat viseli, a rosszat is javamra fordítja. « Akik Istent szeretik, azoknak minden a javukra válik » (Róm 8,28). Isten Szeretet (1 Jn 4,8.16): ez a legszebb, legalapvetőbb neve. Istenem szeretete az első (« előbb szeretett », 1 Jn 4,10), ingyenes, magyarázat nélküli, feltétlen, örök.

« ... *Mennynek és földnek teremtőjében* »
Isten a teremtő

A mindenhatóságnak egyik meghatározása az, hogy Isten teremtő. « Ég és föld », vagyis *minden* az ő mindenható jóságának műve. Mindent a « semmiből » teremtett: vagyis nem volt szüksége semmi előfeltételre és « eszköz-

re », hogy teremtsen, létrehozzon. De nemcsak teremtett, hanem teremt állandóan. Minden tőle függ létében és működésében. Isten a teremtő ereje folytán kibontakozó, fejlődő világegyetem csúcsára helyezte az embert, akit saját képére és hasonlatosságára teremtett, ahogy a Biblia elején olvassuk. *Az ember Isten képmása*: ez azt jelenti, hogy szellemi lény (« halhatatlan lelke » van), értelemmel és szabadsággal rendelkezik, képes gondolkodni és szeretni; képes arra, hogy Isten « beszélőpartnere » legyen, képes arra, hogy Isten ingyenes ajándékát (az istengyermekség kegyelmét) befogadva részesedjék az ő életéből. Isten mindent az emberért teremtett, akit részesít teremtő erejében; és végső soron az embereket Önmagához rendelte. Szent Ágoston szépen fejezi ki ezt a *Vallomások* elején: « Magadnak (magadhoz: *ad Te*) teremtettél minket, és nyugtalan a szívünk, míg meg nem nyugszik Tebenned ». Az ember feladata tehát az, hogy uralma alá vonja a teremtést, hogy humanizálja, emberiessé tegye azt, és — irányítva a most már öntudatra ébredt fejlődést — mindent visszavigyen az Atyához Krisztusban, Krisztus Lelke által. A « minden »-ben benne vannak a láthatatlan teremtmények (angyalok, gonosz szellemek) is: ők is az ember világához tartoznak, ők is az üdvösség drámájának « környezetét » alkotják.

A Szentírás első oldalain képszerű leírást olvashatunk *a hatnapos teremtéstörténetről*. A szent író itt *üdvösségünkre* vonatkozó alapvető igazságokat akart közölni az akkori világkép, sőt a környező mitológiák elemeit is felhasználva. A költői nyelvezet jelentését kell kibogoznunk, és nem megrekedni a másodlagos elemeknél, illetve nem természettudományos felvilágosításokat keresni az elbeszélésben. A Biblia a következő fontosabb alapigazságokat közli:

— Isten teremtett minden létezőt, vagyis ő hívott létre és életre mindent;

— « Szólt és lettek »: vagyis szavával hívott létre mindent, nem volt szüksége demiurgoszok (félistenek) segít-

ségére, nem küszködött, harcolt stb., ahogy egyes mitológiákban olvassuk;

— Mindaz, amit Isten teremtett, « nagyon jó », nincsen tehát Isten mellett valami rossz istenség;

— A rossz az első emberek engedetlenségével, — még korábban a tiszta szellemek lázadásával — lépett a világba.

A teremtés hite megszabadít bennünket mindenfajta régi és új *mítosztól* és *panteizmustól*. Szellemtörténészek (pl. Pierre Duhem) rámutattak arra, hogy éppen ez a hit tette lehetővé a természettudományok megszületését, mivel elismeri a saját törvényekkel rendelkező természet önállóságát. A keresztény hit szerint a világ nincs tele istenekkel, ahogy ezt még a hellenista kozmogóniák vallották; az égitestek elveszítik « isteni » rangjukat, amikor a hit rámutat arra, hogy egyetlen Isten van, aki teremtett és teremt, de úgy, hogy az égitesteknek és minden teremtménynek önálló törvényeket ad. A régi és mai panteizmus, amely a Természetet, Mindenséget, Anyagot stb. tekinti abszolút létezőnek (tehát, isteníti a nem-istent, viszont tagadja a személyes, transzcendens Isten létét), végeredményben tudománytalan, mitikus világszemlélet.

A helyesen felfogott teremtés eszméje egyáltalán nem ellenkezik a *fejlődés* (*evolúció*) gondolatával, sőt jobban összeegyeztethető vele, mint a régi fixista (merev) világszemlélettel. Ma már az evolúció gondolatát kiterjesztik nemcsak az élők világára, hanem a kozmoszra is (kozmogenezis). Bármint legyen is az evolúció tudományos igazolása — ez az egyes tudományokra (fizika, paleontológia, biológia, antropológia stb.), ill. a természetbölcseletre tartozik —, a keresztény ezt mondhatja: « A fejlődés nem teremtő, de a teremtés transzcendens tettének kifejezése a térben és az időben » (Teilhard de Chardin). A *Teremtő transzcendens tette* a következőt jelenti: nem a kezdeti « lökést » adja a világfolyamatnak, vagy « kívülről avatkozik be » a folyamatba, hanem megadja minden létezőnek « a kezdetben » és állandóan a létezés alapját. Vagyis *minden létében Istentől függ*, aki örök akaratával « létre hozza » és egyre magasabb létfokra emeli a lényeket. Mivel pedig Isten a dolgoknak önálló természetet és — a létfokok szerint — önmeghatározó képességet ad, a felfelé

ívelő fejlődést úgy is elgondolhatjuk, hogy a lények *az isteni Létforrástól függően állandóan «felülmúlják önmagukat»* (K. Rahner): így alakul ki — bizonyos «kritikus pontokat» vagy küszöböket átlépve — az anyagból az *élet*, majd az élők között így jelenik meg (a komplexitás bizonyos fokán, az agy kellő bonyolultsági fokán) a *szellem*, amely képes gondolkodni és szeretni.

Az embernek szellemi lelke van, vagyis bizonyos szempontból független az anyagtól. Ez nem jelenti azt, hogy pl. nincs szükségünk agyra, hogy gondolkodjunk, hanem azt, hogy az anyag nem határozza meg a szellemet. Az ember anyagba ágyazott szellem; pontosabban: anyag és szellem *lényegi egysége*. Isten mindent az emberért akar a mindenségben, a személyt pedig önmagáért akarja, vagyis az ember: *finis sui*, önmaga célja. Ez jelzi az ember különleges teremtését. Igaz, a világfejlődés során — egy bizonyos kritikus ponton — a kozmogenezist folytató biogenezis gyümölcseként jelent meg az ember. A gondolkodó ember a fejlődés «nyílvesszője». Továbbá ma is a szülők biológiai tevékenysége folytán jelenik meg mint az emberi fajnak egy egyede. De mivel szellem (értelem és akarat), több, mint egy egyed a fajban. Egyszeri, megismételhetetlen; Isten végeredményben Magának teremti. *Mivel minden létnövekedés végső soron Istentől jön és egyedül Tőle*, ezért állíthatjuk, hogy Isten *különleges* módon teremti az embert (a «lelket»). A teremtés «koronáját» örök szeretettel szereti, «nevén nevezi», és örök életre, a Vele való közösségre szánja.

A láthatatlan világ

A Szentírás beszél láthatatlan lényekről: szellemekről, angyalokról és gonosz lelkekről is. Bármennyire gyerekes is a bibliai ember elképzelése (sokszor a miénk is!) ezekről a láthatatlan lényekről, létezésüket nem zárhatjuk ki; márcsak azért sem, mert Jézus Krisztus is beszélt róluk, az ő művében is szerepet játszottak. Pontosan nem tudjuk, *hogyan* léteznek; de azt tudjuk, hogy Isten ezeket a lényeket is az üdvösség művének szolgálatára rendelte. A jó angyalok gyakran úgy jelennek meg, mint *Isten küldöttei*

(ez a görög szó jelentése), hírnökei, mint közvetítők Isten és az emberek között. Az angyalok is Isten, Atyánk szerető gondoskodásának jelei. Az őrzőangyalok hite is azt fejezi ki, hogy Isten személyesen ismer, szeret mindannyiunkat, gondoskodik rólunk.

Természetesen az angyalokról szóló tan nem tartozik hitünk központi igazságaihoz. Újabban sokat vitatkoznak a gonosz szellemek (sátán) létéről. Mindenesetre az egyházi hagyomány a Szentírás alapján mindig vallotta, hogy amint a jó angyalok az üdvösségre segítenek bennünket, úgy a gonosz szellemek (ördögök, démonok) az ember ellenségei, üdvösségének akadályozói, rosszra kísértenek. A Sátán Jézust is megkísértette. Az emberi tapasztalat is azt jelzi, hogy a világban levő sok gonoszság, az emberek « démoni » bűnei valami ellenséges hatalom eredői. *Corruptio optimi — pessima*, a tiszta szellem és szabadság romlása és gonoszsága vészesebb, mint az anyagi korlátoknak alávetett és szabadságában határolt ember rosszasága.

Az ember a teremtett világ csúcspontja

Mondottuk, hogy a Biblia első lapjain azt olvassuk, hogy Isten az embert saját képére és hasonlatosságára teremtette (Ter 1,26-27). *Az ember tehát « istenarcú » lény.* Istenhez hasonlóan tud megismerni, teremteni, szeretni. « Isten képmása » szellemi mivoltával emelkedik ki a többi teremtmény közül. Gondolkodási képességet kapott, képes a munka és művészet által « teremteni », képes a társulásra. Isten férfinak és nőnek teremtette (Ter 1,27). Tehát *alapvetően társas lény*: csak a másikhoz való viszonyban teljesedik ki; közösségben él, alkot, szeret. Mint Isten gyermekeinek, szeretetközösséget kell alkotnunk. A nemiség alapvető jelentése is ez — az utódok nemzésén túl: kitárulni a másik felé, vele párbeszédet kezdeni, egymást kiegészíteni, segíteni. A nemiség emberi szinten a szeretet

kifejezése. A férfi és a nő szeretetszövetségéből megszületik az emberek alapvető közössége: a házasság és a család. Ezek alkotják a társadalom (és az egyház) alapsejtjét. Az emberi személyért van minden, tehát ezt a személyt nem lehet alávetni (eszközként) semmiféle dolognak, érdeknek, hatalomnak.

A lázadó szabadság, a bűn és következményei

A tiszta szellemek föllázadtak Isten ellen. A gonosz szellem aztán az embert is rosszra, bűnre csábította. A Biblia a bűnbeesést megint költői, szimbolikus nyelven írja le (Ter 3). (Ádám és Éva naív « története » is mély igazságot rejt). De nem az elképzelés, a « színrevitel » a lényeges, hanem maga a kezdeti dráma. A lázadó, engedetlen szabadság vétke miatt a jó teremtésbe, a történelembe belépett a bűn. Jézus a sátánt « kezdettől fogva gyilkosnak » nevezi (Jn 8,44). Valóban halált hozó tett a bűn: *a lélek halálát okozza, mert elszakít az élő Istentől.* A Sátán olyan akart lenni, mint az Isten. Hasonlóképpen az embert is erre kísértette.

Az ősbűn tehát az ember önteltsége, gőgje, engedetlensége. Sok mai hitetlen is attól tart, hogy ha Istenben hisz, le kell mondania szabadságáról. Pedig az Istennek való engedelmesség felszabadít. Isten annyira tiszteletben tartja teremtményei szabadságát, hogy a lázadók ellen maga sem tehet semmit. Csak jóváhagyja a lázadó szabadság tettét, és ez kárhozat. De Isten továbbra is szereti teremtményét. A bűnbe esett embernek kilátásba helyezi a Szabadítót. Mielőtt erről szólnánk, még ki kell térnünk az áteredő bűn mibenlétére.

Az *ősbűn* eltorzította az ember « istenarcúságát ». önmagában és másokkal való viszonyában. Eltorzult az a bensőséges barátság, amelyet Isten felajánlott az embereknek. (Ezt nevezzük istengyermekségnek, amely a megszentelő

kegyelem ajándéka). Az emberek kifosztottak, « sebzettek » képességeikben és társadalmi kapcsolataikban is. Az Isten elleni lázadás széthúzást, megoszlást, testvérgyilkosságot okozott. Az értelem elhomályosult, az akarat rosszra hajló lett. Az így megsebzett emberek számtalan bűnükkel olyan *helyzetet* teremtenek (« világ vétke »), amelyben igen nehéz Isten akarata szerint élni, egymást szeretni.

Az *áteredő « bűn »* csak átvitt értelemben bűn. Hiszen bűnről (felelősségről) csak ott beszélhetünk, ahol tudatosság és szabadság van. Márpedig az egynapos csecsemő, aki « eredeti bűnnel » jön a világra, nem lehet felelős az első emberek vétkéért és az előző nemzedékek bűneiért. Az « áteredő bűn vagy vétek » *állapotot* jelöl: az első emberek és az őket követő nemzedékek vétkei olyan helyzetet teremtettek a világban, hogy az a felébredő emberi tudatot kísérti a rosszra, Isten tervének keresztezésére. Magában az emberben is ott van a bűn « cinkosa », a rosszra hajló természet.

Az ősbűn tehát valamiképpen (hogy *hogyan*, ezt nem tudjuk kellőképp megmagyarázni) *az emberi természetre*, sőt az emberen keresztül a *teremtésre* is kihatott. Ha az ember nem ura önmagának, nem tud uralkodni a természeten sem, illetve azt is rosszra fordítja, eltéríti eredeti rendeltetésétől. A történelem drámai harc a jó és rossz között. És a legnagyobb katasztrófákat az emberek idézik elő. Elég, ha a közelmúlt háborús retteneteire gondolunk. Sőt ma is: gyűlölet, terrorizmus, erőszak, háborúskodás dúl a világban. Valamiképpen mindannyian felelősek vagyunk ezért, amennyiben a személyes bűnnek társadalmi kihatásai is vannak.

Szent Pál a Római levél 5. fejezetében ír Ádám vétkéről, de úgy, hogy szembeállítja a bűn által okozott nyomorúságot (a halál is ezért lett tragikus) a Krisztus által hozott megváltás (kegyelem) nagyszerűségével. Az isteni irgalom és kegyelem túláradó bőségét magasztalja. « De a kegyelem-

mel nem úgy áll a dolog, mint a bűnbeeséssel. Ha ugyanis egynek bűnbeesése miatt oly sokan meghaltak, Isten kegyelme s az egy embernek Jézus Krisztusnak kegyelmi ajándéka még bővebben kiárad sokakra » (Róm 5,15).

Isten különös kegyelme folytán egyedül a Boldogságos Szűz, a Megváltó édesanyja volt mentes az áteredő bűntől. A « kegyelemmel teljes », a « szeplőtelen » Jézus érdemeire való tekintettel élvezte ezt a kiváltságot az emberek fiai között.

A megígért Megváltó

A rossz és a bűn elleni küzdelemben Isten nem hagyta magára az embert. Az áteredő bűn és az emberek bűneinek « hordaléka » miatt az Atya még nem szűnt meg szeretni gyermekeit. Már ősidőktől kezdve szövetséget kötött az emberiséggel (Noé), és kilátásba helyezte az Üdvözítőt, Szabadítót. Izraelben századokon át élt a Szabadító, a Messiás utáni vágy, amelyet főleg a nagy próféták táplálták. Isten Jézus Krisztusban csodálatosan megújította a teremtést (lásd a liturgia szavait!). Örök terve az volt, hogy Krisztusban állítson helyre mindent (Ef 1). *Tulajdonképpen mindent Krisztusért teremtett*, aki az Ő tökéletes Képmása, és aki halálig menő engedelmességével « megtérítette » az engedetlen Ádámban Tőle elforduló emberiséget.

« *Hiszek... Jézus Krisztusban, ő egy Fiában, a mi urunkban* »

Jézus Krisztus

Az Apostoli Hitvallás központi és leghosszabb része Jézus Krisztussal és üdvözítő művével foglalkozik. Valóban Jézus Krisztus összefoglalja hitünket. A kereszténység lé-

nyege az ő személye; sajátossága az az újság, amelyet Jézus Krisztus hozott.

Jézus héber eredetű szó, *Üdvözítőt* jelent. Annak a konkrét történeti személynek neve, aki Palesztinában született, élt, tanított és halt meg a római megszállás idején, Augusztusz és Tibériusz császárok alatt. *Krisztus* görög eredetű szó: funkciót, szerepet jelöl; jelentése « *fölkent* ». (Héber megfelelője a *Messiás*). Az ószövetségben olajjal kenték fel a királyokat, papokat, prófétákat, akik « isteni » küldetést kaptak. Jézus egyedülálló módon « felkent »; az Atya egyszülött Fiát a Szentlélek kente föl üdvözítő küldetésére (Vö. Lk 4,18; Iz 61,1-2).

A keresztények neve is « Krisztus »-ból ered: Krisztus hívei (*krisztianoi*). Antiochiában nevezték így először Krisztus tanítványait. Keresztény tehát az, aki hisz Jézus Krisztusban, vagyis hiszi, hogy Jézus a Krisztus (Messiás), Isten Fia, és elkötelezi magát az ő követésére. A keresztség és a bérmálás szentsége tesz bennünket Krisztus híveivé, avat be titkába és kapcsol az őt követők közösségéhez, az egyházhoz. Az Eucharisztia pedig még mélyebben részesít bennünket Krisztus életében. Általa, Vele és Benne dicsőítjük az Atyát; Krisztust, a világ világosságát követve jutunk el az igaz életre. Ennek az életnek a forrása ismét csak Jézus Krisztus. « Én vagyok az Út, az Igazság és az Élet ».

Jézus - Isten Fia, ÚR

Jézus Krisztus legmagasztosabb neve: « Isten Fia ». Öröktől fogva Isten egyszülött Fia. A második isteni Személy. Az Atyával és a Szentlélekkel együtt igaz Isten. Jézus maga mondotta: « Én és az Atya egy vagyunk » (Jn 14,30). Amikor a tanítványok egységéért imádkozott, így fejezte ki egységét az Atyával: « Atyám, azt akarom, hogy legyenek mindnyájan egyek. Amint te, Atyám, bennem vagy és

én tebenned, úgy legyenek ők is egyek mibennünk... » (Jn 17,21-22).

A szinoptikusok és az apostoli levelek után a későbbi Szent Jánosnál « az istenfiúság teológiája uralkodó témává válik. Az evangéliumban szereplő néhány személy hitvallása talán még szűkebb értelmet hordozhat (Jn 1,34; 1,51; különösen 11,27). De Jézus világos kifejezésekkel szól a Fiú és az Atya kapcsolatáról: egységben cselekszenek és egy a dicsőségük (Jn 5,19.23; vö. 1 Jn 2,22k); az Atya mindent közöl a Fiúval, mert szereti őt (Jn 5,29); megadja neki az életre keltés (5,21.25k) és a bíráskodás (5,22.27) hatalmát; amikor Jézus visszatér Istenhez, az Atya megdicsőíti a Fiút, hogy a Fiú is megdicsőítse Őt (Jn 17,1; vö. 14,13). Így alakul ki a megtestesülés tana: Isten azért küldte a világba egyszülött Fiát, hogy üdvözítse a világot (1 Jn 4,9k); ez az egyszülött Fiú Isten kinyilatkoztatója (Jn 1,18), közli az emberekkel az örök életet, amely Istentől való (1 Jn 5,11k) » (BTSz, 378).

A « püspökök krédója », a niceai-konstantinápolyi hitvallás, amelyet az ünnepi miséken imádkozunk vagy éneklünk, ezt tanítja az első századokban felmerült tévtanokkal szemben: « Hiszek az egy Úrban, Jézus Krisztusban, Isten egyszülött Fiában: aki az Atyától született az idők kezdete előtt. Isten az Istentől, Világosság a Világosságtól, valóságos Isten a valóságos Istentől. Született, de nem teremtmény: az Atyával egylényegű és minden általa lett ». Az első századokban — főleg az ariánusokkal szemben — az egyház állandóan hangoztatja, hogy a Fiú, az Ige Isten, *egylényegű az Atyával*, hiszen minden általa lett, részt vett a teremtésben az Atya mellett, vele együtt.

Erre utal egyébként az *Úr* kifejezés is, amelyet a zsidók Jahvéra alkalmaztak. Jézus az Úr (görögül: *Küriosz*), ez azt jelenti, hogy minden hatalmat megkapott (Mt 28,18), Ő, aki — mint a teremtés közvetítője, mintaoka és célja (Kol 1,16-17) — minden teremtmény fölött áll, feltáma-

dása után megdicsőült emberségében is a mindenség Ura lett (Fil 2,11; vö. 1 Kor 15,23-28).

« A hitnek ez a megfogalmazása: « *Jézus az Úr* », tartalmaz egy bizonyos tiltakozást is a császárok istenítésének törekvésével szemben; vannak *kyrioi* az 'állítólagos istenek' között, de Jézus az egyedüli, az abszolút *Kyrios* (1 Kor 8,5k), akinek a többiek alá vannak vetve. A Jelenések Könyve azt is megérteti, hogy az « urak Ura » cím, amely Keleten már régóta előfordul (Kr.e. 1100 körül), nem illeti meg az istenített császárt, hanem egyedül Krisztust és az Atyát (Jel 17,14; 19,16; vö. MTörv 10,17; 1 Tim 6,16) » (BTSz, 1381).

« *Fogantatott a Szentlélektől, született Szűz Máriától...* »

Megtestesülés

« Amikor elérkezett az idők teljessége, Isten elküldte Fiát, aki asszonytól született » (Gal 4,4). Isten örök üdvözítő tervét valósította meg (Ef 1), amikor a mi üdvösségünkért elküldte Fiát. « Úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta oda, hogy mindaz, aki benne hisz, el ne vesszen, hanem örökké éljen » (Jn 3,16). Isten Fia emberré lett; « az Ige testté lett, és közöttünk lakozott » (Jn 1,14). Ezt a titkot ünnepeljük márc. 25-én, Gyümölcsoltó Boldogasszonykor; kilenc hónappal később pedig, karácsonykor Jézus születését.

A *Gaudium et Spes* kezdetű zsinati konstitúció 22. pontja, amelyre II. János Pál pápa *Redemptor hominis* kezdetű körlevele többször hivatkozik, így világítja meg a Megtestesülés titkának jelentőségét: « Ő, 'a láthatatlan Isten képmása' (Kol 1,15), ő a tökéletes ember, aki visszaadta Ádám leszármazottainak, az első bűn óta eltorzult Isten-képmásoknak Istenhez való hasonlóságukat. Az emberi természet bennünk is roppant méltóságra emelkedett azzal, hogy Krisz-

tus azt magára öltötte, anélkül, hogy megsemmisítette volna. Igen, ő, az Isten Fia, valamiképpen minden emberrel egyesült, amikor testté lett. Emberi kézzel dolgozott, emberi értelemmel gondolkozott, emberi akarattal cselekedett, és emberi szívvel szeretett. Szűz Máriától született, így valóban egy lett közülünk: mindenben hasonló lett hozzánk, a bűnt kivéve (vö. Zsid 4,15) ».

Jézus Krisztus megjelenése a történelemben annyira fontos esemény, hogy az éveket történetírásunk tőle számítja: Krisztus előtt, Krisztus után.

Jézus Krisztus igaz Isten és igaz ember: Isten Fia és Mária Fia. Jézus fogantatása egyedülálló és csodálatos, amint ezt Máté és Lukács evangéliumának elején olvashatjuk. Mint ahogy Isten a kezdetben mindenható szavával teremtette a mennyet és a földet, úgy a Szentlélek is életet adott Jézusnak a boldogságos Szűz Mária méhében. Mária férfi közreműködése nélkül foganta fiát, Jézust, aki öröktől Isten Fia volt, és az is maradt a megtestesülés után is. Nem veszítette el isteni mivoltát, de felvette azt, ami nem volt, az emberséget. Az Egyház hite a Szentírás alapján mindig Szűznek nevezi Máriát; az efezusi egyetemes zsinat pedig 431-ben az « Istenanya » címet adja Máriának. Innen van az, hogy a boldogságos Szűz Máriát minden szentnél jobban tiszteljük. Máriával együtt Szent Józsefet, Mária férjét és Jézus nevelő atyját is különlegesen tiszteljük: Mária után őt avatta be Isten mindenki előtt a Megtestesülés titkába.

A Megtestesülésről ezeket írja Ratzinger bíboros: « Jézus fogantatása Isten teremtő tevékenysége, nem pedig nemzés. Isten nem lesz biológiailag Atyjává Jézusnak. Az Újszövetség, miként az egyház teológiája, sohasem tekintette a Jézus fogantatásáról szóló evangéliumi szakaszt, ill. a leírt eseményt úgy, mint Jézus isteni mivoltának, istenfiúságának megokolását. Ez ugyanis éppen nem azt akarja kifejezni, hogy Jézus félig isten, félig ember (mint egyes mitológiákban látjuk), hanem a hit szemében mindig is az volt az alapvető jelentőségű, hogy egészen Isten és egészen

ember. Isten-léte nem vesz el semmit emberi létéből; ezt a téves utat követték az ókereszténység nagy tévtanítói: Áriusz és Apollinárisz. Velük szemben erősen hangsúlyozták Jézus emberi létének sértetlen teljességét, hogy elkerüljék a Biblia szakaszának az istenektől nemzett félistenekről szóló mesékkel való összekeverését. Jézus istenfiúsága az egyház hite szerint nem arra alapul, hogy nem volt emberi atyja; az isteni voltára vonatkozó tanítást egyáltalán nem érintené, ha Jézus szokásos emberi házasságból született volna. Hiszen az istenfiúság, amelyről a hit beszél, nem a biológia területére tartozó, hanem ontológiai tény; nem az időben végbemenő folyamat, hanem az isteni örökkévalóságban áll fenn: Isten mindenkor Atya, Fiú és Szentlélek. Jézus fogantatása nem azt mondja, hogy új Isten-Fia jön létre, hanem, hogy a Fiú Jézusban, az emberben magához emeli az emberi teremtményt, úgyhogy ő maga is mint ember « létezik » (*A keresztény hit*, Bécs, 1976, 164-165. old.).

Jézus a tanító

Az Apostoli Hitvallás nem részletezi Jézus életét, csak a húsvéti misztériumot emeli ki. Mielőtt ennek magyarázatára rátérnénk, valamit mondjunk a tanító Mesterről.

Jézus a Jeruzsálemtől nem messze eső Betlehemben született Augusztusz császár népszámlálása idején. (Valószínűleg Kr.e. 8-6-ban, egy későbbi számítás tévedése miatt). Názáretben nevelkedett. Lukács gyermekségevangéliuma közöl néhány adatot Jézus gyermekkoráról, názáreti életéről is; Márk azonban csak nyilvános fellépésével kezdi elmondani élettörténetét. « Jézus mintegy harminc esztendős volt, amikor föllépett » (Lk 3,23). Hirdetni kezdte Galileában, majd Júdeában az Isten országát. A köréje gyűlt apostoloknak és tanítványoknak külön is megmagyarázta Isten országa titkait.

Máté — mint fentebb láttuk — a « Hegyi Beszéd »-ben foglalta össze Jézus különböző helyeken és időkben elhangzott tanításait. Jézus tekintéllyel tanított. Úgy lépett fel, mint Isten, az Atya küldöttje. Kinyilatkoztatta, kicsoda

Isten és mik a tervei az emberekkel. Feltárta előttünk az Atya jóságát, emberszeretetét. Meghirdette méltóságunkat, amikor azt tanította, hogy Isten gyermekei vagyunk. Ezzel egyben kihirdette az emberi testvériséget is. *A Törvény összfoglalatát az Isten- és emberszeretetben jelölte meg.* Szerette a gyermekeket: őket, az ő tisztaságukat és nyitottságukat állította eszményképül tanítványai, követői elé. Ünnepélyesen kihirdette, hogy a férfi és nő életszövetsége kizárólagos és örök (felbonthatatlan); ezzel megszentelte a házasságot és a családot. Különösen felkarolta a kisemmizetteket, szegényeket, betegeket. A testi-lelki bajban szenvedőket meggyógyította, halottakat támasztott fel: ezekkel a csodajelekkel is megerősítette tanítását, isteni küldetését. Csodái, miként minden műve, Isten közelségének és jóságának jelei voltak, és már előre jelezték a legnagyobb csodát, feltámadását. Jézus tehát kinyilatkoztatta Isten és az ember titkát. A Miatyánkban összefoglalta azt a lelki magatartást, amelyet az Atya gyermekei tanúsítanak, ha igazán hisznek, remélnek és szeretnek.

Jézus tanítását és egész nyilvános működését szenvedése, halála és feltámadása pecsételte meg. E húsvéti titokról szól a Hitvallás további része.

« *Poncius Pilátus idején megkínozták, keresztre feszítették, meghalt és eltemették* »

Jézus szenvedése

Az evangéliumok a legrészletesebben Jézus szenvedését mondják el. A szenvedéstörténet az utolsó vacsorával kezdődik; e pászkavacsora keretében alapította Jézus az Eucharisztiát, amely megváltó halálának emlékezete lett. Amikor a kenyér és bor « színei » alatt testét és vérét adta övéinek, kifejezte azt, mennyire — « mindhalálig » — szereti őket (Jn 13,1). Új szövetséget szerzett Isten és az

emberek között: kiengesztelt bennünket az Atyával és egymással. Jézus szavai és tettei az utolsó vacsorán kifejezik szenvedése és kereszthalála jelentését. A szentmisében az önmagát szeretetből szabadon, engedelmesen átadó Jézus Krisztus halála és feltámadása lesz hathatósan jelenvalóvá az egyház közvetítése által — a bűnök bocsánatára, a világ üdvösségéért, az Atya dicsőségére.

Jézust már a zsidó főtanács halálra ítélte « istenkáromlásért », de hivatalosan a római hatalom képviselője, Poncius Pilátus helytartó mondta ki az ítéletet (Tibériusz császár uralkodása idején). A nép előtt « megjátszott » bírósági per után — amelyben Jézus ellenségei kijátszották a népet, és nyomást gyakoroltak a római hatalom képviselőjére — Pilátus kereszthalálra ítélte Jézust, annak ellenére, hogy korábban kijelentette: « Én semmi vétket sem találok benne » (Jn 19,6).

A kereszthalál jelentése

A kereszthalál jelentését csakis a feltámadással összekapcsolva érthetjük meg. Jézus « húsvétja » *átmenet* ebből a világból az Atyához, akihez egész élete során a legbensőségesebb szeretetviszony fűzte. Mindig az ő akaratát teljesítette; engedelmességével, fiúi odaadásával fejezte ki személyisége legbensőbb mivoltát. Amikor szerető engedelmességgel odaadta magát (Fil 2,8), jóvátette az első ember engedetlenségét (vö. Róm 5,19). *Jézus a teljes IGEN volt az Atyának* (vö. 2 Kor 1,19-20), *hogy általa, vele, benne mi is az Atya engedelmes gyermekei lehessünk.* Erre az a Lélek képesít bennünket, akit Jézus megígért, majd feltámadása után az Atyától elküldött.

Jézus a kereszten magára vette bűneinket, « bűnné lett érettünk », Szent Pál szavaival. Így szabadított meg bennünket a szenvedés és a halál rettenetétől; így mutatta meg, hogy a szenvedésnek, a « keresztnek » megváltó érté-

ke van, ha az ő lelkületével vállaljuk. Jézus nem « magyarázta » meg a szenvedést, hanem magára vette, így mutatta meg, hogy az életbe vezető út az önkéntes halálon keresztül vezet. « Ha a búzaszem nem esik földbe és el nem hal, egyedül marad; de ha elhal, sok termést hoz... Aki szolgálni akar nekem, kövessen: ahol én vagyok, ott lesz az én szolgám is. Aki nekem szolgál, azt megtiszteli az Atya » (Jn 12,24-26).

Jézus szenvedésével és kereszthalálával teljesítette be a Szenvedő Szolga alakjának sorsát, akiről a Deutero-Izajás beszél, és aki a Messiás legtökéletesebb előképe volt. Ezt meg is magyarázza Jézus feltámadása után az emmauszi tanítványoknak: « Ti oktalanok, milyen nehezen hiszitek mindazt, amit a próféták jövendőltek! Hát nem ezeket kellett elszenvednie a Messiásnak, hogy bemehessen dicsőségébe? » (Lk 24,25-26).

E « kellett » kulcsa Jézus Isten- és emberszeretete. *A szeretet adja a kereszthalál végső jelentését*: « Jézus tudta, hogy eljött az óra, amikor a világból vissza kell térnie az Atyához. Ekkor adta övéinek, akiket szeretett és a világban hagyott, szeretetének legnagyobb jelét » (Jn 13,1). Ez a szenvedéstörténet nyitánya: nemcsak a lábmosásra és az Eucharisztiára vonatkozik, hanem az egész húsvéti misztériumra. A szeretet motívuma állandóan visszatér Jézus hosszú búcsúbeszédében. Szent Pállal együtt minden ember elmondhatja: « Szeretett engem, és önmagát adta értem » (Gal 2,20).

Jézus halálig menő szeretete lett feltámadása alapja és a mi üdvösségünk forrása. A Megváltó átszúrt Szívéből született az egyház és a kegyelemközvetítő szentségek.

« *Alászállott a poklokra* »

Ez a homályos kijelentés világosabb lesz, ha tudjuk, hogy a « pokol » *alvilágot* jelent. (Latinul *infernus*, görögül

hádész, héberül *seól*). Nem a kárhozat helyét jelöli, hanem egyszerűen a halottak birodalmát. Régen *limbusról*, pokol tornácáról beszélt a katekizmus, hogy kifejezze: nem a kárhozottak pokláról van szó. A Hitvallásnak ez a kitétele kétségtelenül régi hiedelmet tükröz. De a lényegre kell figyelnünk. Két alapállításról van szó. Mindenekelőtt azt akarja kifejezni, hogy Jézus *valóban meghalt*: annyira szolidáris volt velünk, hogy vállalta a « sötét halál » minden borzalmát. Továbbá kifejezi azt is, hogy Krisztus *mindenki Megváltója*: a holtak birodalmába is elvitte a feltámadás reményét.

« *Harmadnapon halottaiból föltámadt, fölment a mennybe...* »

Jézus feltámadása

Jézust feltámasztotta az Atya, ahogy az őskeresztény igehirdetés hangoztatja; ezzel igazolta őt és mindenek Urává tette megdicsőült emberségében is. Jézus most már minden ember üdvözítője (Fil 2,9-11). Az Úr feltámadása valamiképpen beíródik a történelembe: eltemették, majd üresen találták a sírt; megjelent a tanítványoknak és választott tanúknak. De maga a feltámadás misztérium, titok, amely túlmutat az evilági tapasztalatokon. Mert Jézus feltámasztása — megdicsőülése — nem egy hulla megelevenedése volt (mint pl. Lázáré, aki utána meghalt), hanem új teremtés, ill. más létrendbe való átlépés.

Krisztus feltámadása (megdicsőülése) hitünk alapja. Ezt hirdette Szent Pál a korintusiaknak jóval az evangéliumok megírása előtt 57 körül (1 Kor 15). Ez alkotta az őskeresztény igehirdetés magvát, amint az ApCsel beszédeiből láthatjuk.

A föltámadás a legfőbb bizonysága annak, hogy Jézus valóban Isten Fia, a megígért Messiás (Fölkent), Megváltó;

hogy az ő szava igazság; hogy mindaz szilárd alapon áll, amit hirdetett és megalapított: egyház, szentségek, örök élet; hogy érdemes Benne hinni és akár életünket is feláldozni Érte.

Ezért mi keresztények nemcsak tiszteletre méltó tanítót, prófétát látunk Krisztusban; nemcsak csodálatra méltó élete és halála ragad meg bennünket; nemcsak csodálkozó emlékezetünkben marad meg; hanem Ő a Föltámadott, *az Élő* (Jel 1 17) *és az életet adó*. Ezért valljuk a hitetlenből hívővé vált Tamás apostollal: « Én Uram, én Istenem! » (Jn 20,28). Jézus Krisztust imádjuk, és úgy fohászkodunk hozzá, mint az élet és halál Urához (Jel 1,18).

A Föltámadottal való találkozás átalakította a tanítványok életét. Ugyanígy átalakít minket is. Mert *a hit életforrás*. Krisztusba kapcsol bennünket, a szőlőtőbe, és így bőséges termést hozunk a szeretetben (Jn 15,1-8). Ez a gyümölcsöző hit reménységünk forrása is. *A Lélek által új, isteni életet kezdünk*, amely majd akkor teljesedik be, amikor testünkben is feltámadunk, és az egész mindenség átalakulva követi az üdvözülteket a dicsőségben. A Feltámadt Krisztusban újjászületett ember boldogságáról, az istenfiúság kegyelméről, a megváltás *már* tapasztalt hatásairól és a *még be nem* teljesedett dicsőségről a legszebb szavakat Szent Pál Rómaiakhoz írt levelének 8. fejezetében olvashatjuk. Ugyancsak Pál apostol írt a végső feltámadásról az első Korintusi levél 15. fejezetében.

A húsvéti misztériumban részesedik a keresztény a keresztség, Eucharisztia, bűnbocsánat szentségei révén (lásd alább). *Akik Krisztussal meghaltak és új életre támadtak, azon fáradoznak, hogy az emberiséget, az egész világot bevonják a húsvéti misztérium sugárzó erőterébe,* hogy így siettessék az új ég és új föld eljövetelét. Erről szépen tanít a II. vatikáni zsinat:

A föltámadt Krisztus « biztosítja azokat, akik hisznek az isteni szeretetben, hogy a szeretet útja minden ember előtt

nyitva áll, és hogy nem hiábavaló törekedni az egyetemes testvériségre (...) Krisztus mindannyiunkért, bűnösökért, vállalta a halált, és példájával arra tanít, hogy nekünk is hordoznunk kell azt a keresztet, amelyet a test és a világ rak azok vállára, akik a békét és az igazságosságot keresik. Krisztus, aki feltámadásával átvette uralmát — ő kapott meg minden hatalmat égen és földön —, Lelkének erejével mindjárt működni is kezdett az emberek szívében: nem csupán a túlvilág vágyát ébreszti fel, hanem éppen ezáltal élteti, megtisztítja és erősíti a nemes kezdeményezéseket, amelyekkel az emberiség nagy családja emberségesebbé teszi a maga életét, és a célja szolgálatába állítja az egész földet (...)

Az Úr a reménység zálogának és úti eledelnek hagyta övéire a hitnek azt a szentségét, amelyben a természet és az emberi munka gyümölcsei dicsőséges testté és vérré változnak át; ez a testvéri közösség vacsorája és a mennyei lakoma előíze » (GS 38).

Mennybemenetel

A megalázott Krisztus a feltámadással mint ember is megkapja a hatalmat és a dicsőséget, amelyet mint Isten Fia öröktől fogva birtokolt. A feltámadt Krisztus dicsősége valójában a menybemenetellel fejeződik be.

Jézus megdicsőülése, amelyet a mennybemenetel képszerűen ír le, kétségkívül a feltámadás pillanatában történt. Igaz, az evangéliumok megjelenésekről beszélnek, és ezt valóságnak kell vennünk. A megdicsőült Úr *leereszkedik* övéihez, megjelenik kiváltságos tanúknak *csodálatos módon,* hogy megerősítse őket hitükben. De Jézus a feltámadással végleg átlépett az új életbe, tehát megdicsőült, felmagasztaltatott és mindenek ura lett megdicsőült emberségében is. A mennybemenetellel Jézus végleg megvonta látható jelenlétét az emberektől. Elsőnek lépett be a feltámadott életbe,

hogy helyet készítsen választottainak. Onnan, az Atyától küldi el a Szentlelket, hogy folytassa megváltó és megszentelő művét.

« ... Ott ül a mindenható Atyaistennek jobbján, onnan jön majd ítélni élőket és holtakat »

Jézus a dicsőségben

Az apostolok tanúságtétele alapján, meg a szívünkben tanúskodó Lélek indítására hisszük, hogy Jézus valóban feltámadt, megdicsőült és az Atyánál mindenkor közbenjár értünk. « Ott ül a mindenható Atyaistennek jobbján »: ez a kijelentés a 110. zsoltárra utal: « Azt mondta az Úr az én Uramnak: 'Ülj jobbomra, és minden ellenségedet lábad alá teszem zsámolyul' ». Az Újszövetség (vö. Csel 2,33-36; Zsid 1,13) ezt a verset a következőképpen értelmezi: Dávid király prófétai látomásban látja sarját, Jézust, akit Isten megdicsőített. Jézus mint ember is részt vesz az isteni hatalomban és méltóságban. Feltámadása után az Atyával együtt Pantokrátor (mindenek Ura), az élők és a holtak Bírája.

Jézus már halála előtt kijelentette: « Atyám házában sok hely van; ha nem úgy volna, megmondtam volna, hiszen azért megyek, hogy helyet készítsek nektek (...), hogy ti is ott legyetek, ahol én vagyok » (Jn 14,2-3).

Szent Pál az Efezusi levélben így ír e titokról: « (Az Atya) nagyszerű erejének hatását Krisztuson mutatta meg, amikor halottaiból föltámaszotta, s a mennyben jobbjára ültette (...) Mindent lába alá vetett, és az egész egyház fejévé tette őt: ez az ő teste és teljessége, aki mindent mindenben betölt » (Ef 1,19-23). Pál valamiképpen már elővételezi a véget, amikor valamivel később ezeket írja: « Kegyelemből üdvözültetek. Krisztus Jézusban ugyanis föltámasztott minket és vele együtt maga mellé ültetett a mennyben, hogy az eljövendő korokban megmutassa Jézus Krisztusban irán-

tunk megnyilvánuló jóságából kegyelmének túláradó bőségét » (Ef 2,5-7). Ez a « *megvalósult eszkatológia* » (amely a fogságban írt levelek jellemzője) azt jelzi, hogy Szent Pál biztosra veszi — Krisztusban — a mi végleges megdicsőülésünket is. A Római levélben viszont mint *eljövendő* eseményről beszél a végső megdicsőülésről. Róm 6,3-11: « Ha Krisztussal meghaltunk — a keresztségben —, hisszük, hogy (majd) vele együtt élünk is ». Róm 8,11: « Ha pedig bennetek lakik annak Lelke, aki feltámasztotta Jézust a halálból, ő, aki Krisztust feltámasztotta a halottak közül, halandó testeteket is életre kelti (majd) bennetek lakó Lelke által » (Vö. Róm 8,17).

Jézus, az ítélő Bíró

Már az őskeresztény közösség hitt és remélt abban, hogy Jézus újra eljön, hogy mindenkit megítéljen a világ végén. Ezt *a második eljövetelt nevezték « Parúziának »*. Jézus tanítványai Korintusban a « *Maran atha* » (Az Úr jön), vagy a « *Marana tha* » (Uram, jöjj!) köszöntéssel üdvözölték egymást. Mi is kifejezzük ezt a hitet és reményt a szentmisében az Úrfelmutatás után: « Halálodat hirdetjük, Urunk, és hittel valljuk föltámadásodat, amíg el nem jössz ».

Az emberiség története Krisztus után az ő első és utolsó eljövetele között játszódik le. Az Úrjövetig a kereszténynek Jézus tanítása alapján felelősséget kell vállalniok azért, hogy teljesedjék a Miatyánk kívánsága: « Jöjjön el a te országod! » Jézus elküldte övéit, hogy tanúságot tegyenek róla a világban. Követőinek fáradozniok kell azért — együttműködve minden jóakaratú emberrel —, hogy a világ jobb, igazságosabb, testvéribb, egyszóval: emberibb legyen. Sőt, elsőknek kell lenniök ebben a nagy vállalkozásban. Az Úr várása nem jelent tétlenséget: Szent Pál már figyelmeztette erre a tesszalonikai híveket (vö. 2Tessz 3,10-12). És tudjuk magának Jézusnak a szavaiból, hogy a végső íté-

leten a Bíró (az Emberfia) aszerint állítja jobbjára vagy baljára az embereket, miként teljesítették az irgalmasság testi és lelki cselekedeteit (Mt 25,31-46).

Minden ember felelni fog egyszer tetteiért. Mindjárt halálunk után következik a *különítélet*, amikor szembe kerülünk Istennel (Krisztussal), és megadjuk a végső választ a szeretet hívására. Az idők végén pedig bekövetkezik az *általános* (*egyetemes*) *ítélet*, amikor majd Krisztus az egész megváltott mindenséget, elsősorban az üdvözülteket — akik testükben is megdicsőülnek — visszaviszi az Atyához, hogy Isten legyen minden mindenekben (1Kor 15,28), Az Atya átadta Fiának a világ fölötti ítélkezést (Jn 5,22). Tehát *Jézus, testvérünk lesz a Bíránk, és a szeretet tettei alapján ítél meg bennünket.* Aki nem szeret, már most a halálban marad; végül pedig — ha megátalkodik a gonoszságban — örökre kizárja magát az üdvözültek szeretetközösségéből. Így végső soron az ember önmagát taszítja kárhozatra. « Nem azért küldte Isten Fiát a világba, hogy elítélje a világot, hanem hogy üdvözüljön a világ. Aki hisz benne, azt nem ítéli el, de aki nem hisz, azt már elítélte, mert nem hitt Isten egyszülött Fiában » (Jn 3,17-18). És tudjuk, hogy az élő hit feltételezi, megköveteli a szeretetet (vö. 1Jn 3,23-24).

Összefoglalva: a Hitvallásnak ez a szakasza három dolgot köt a lelkünkre:

— a keresztény felelős — lelkiismeretben — cselekedeteiért;

— a hívők Isten előtt felelősek azért, hogy emberibb, igazságosabb, testvéribb legyen ez a világ, ahol üdvösségünket munkáljuk;

— a keresztények várják Krisztus Urunk végső eljövetelét: ez a reménység élteti őket, ezért törekszenek gyakorlati szeretetükkel megmutatni, hogy Hozzá tartoznak, — Őt szolgálják legkisebb embertestvérükben is, hogy így

Krisztussal lehessenek mindörökké, amikor Ő eljön ítélni élőket és holtakat.

A Szentírás utolsó könyve e szavakkal fejeződik be: « Hamarosan eljövök és magammal hozom a jutalmat, hogy megfizessek kinek-kinek cselekedete szerint (...) Aki mindenről tanúskodik, kijelenti: 'Igen, hamarosan eljövök'. Úgy legyen. Jöjj el, Uram Jézus! » (Jel 22, 12. 20).

« *Hiszek a Szentlélekben* »

A Szentlélek

Jézus úgy jelent meg, mint Tanító és Megváltó, akit Szentlélek töltött el. Így mutatkozott be Názáretben: « Az Úr Lelke rajtam... » (Lk 4,14). A Szentlélek által beszélte az Atya szavait és teljesítette akaratát. Ugyanakkor halála előtt kijelentette apostolainak, hogy majd elküldi a Szentlelket az Atyától, hogy megvilágosítsa őket, megértesse szavait és erőt adjon nekik a tanúságtételre; e Lélek mindig velük marad (Jn 14,16-17). Feltámadása után mintegy elővételezi a Lélek átadását, amikor megadja nekik a bűnbocsátó hatalmat (Jn 20,22-23).

Jézus Vigasztalónak, az Igazság Lelkének nevezi a Szentlelket, aki az Atyától származik (Jn 15,26). Ez a Lélek vezeti el övéit a teljes igazságra (Jn 16,13). Az ApCsel beszámol arról, hogy a tanítványok Jézus mennybemenetele után összejöttek Jeruzsálembe, hogy a Feltámadt utasításai szerint várják a Szentlélek adományát. « Leszáll rátok a Szentlélek, erőben részesültök, úgyhogy tanúságot tesztek majd rólam Jeruzsálemben, meg egész Júdeában és Szamariában, sőt egészen a föld szélső határáig » (Csel 1,8).

És valóban, Pünkösd napján, azaz ötven nappal húsvét után, a tanítványok részesültek a Szentlélek csodálatos ajándékában (Csel 2,1-41).

Az ApCsel 2. fejezete beszámol arról is, hogyan magyarázta meg Szent Péter a csodálatos esemény jelentését. Nagy tömeg hitt Jézus Krisztusban, a Messiásban. Mindnyájan megkeresztelkedtek és megkapták a Szentlelket. Így született meg az ősegyház. Szent Lukács ennek az ősegyháznak a történetét mondja el, különösen is kiemelve az apostolfejedelmek, Péter és Pál szerepét.

A Szentlélek az Atya és a Fiú Lelke; kettőjük kölcsönös szeretete. Az Atyával és a Fiúval együtt igaz Isten. A harmadik isteni Személy az a Szeretet, amely a Fiú által kiáradt a világba; e Lélek arra képesít bennünket, hogy Isten gyermekeihez méltó életet éljünk, tehát hogy szeressük Istent és embertestvéreinket.

A Szentlélek az egyházban

A Szentlélek az Egyháznak — a hívők közösségének, Krisztus titokzatos Testének — Lelke, éltetője, megszentelője, Krisztus művének befejezője. *Hisszük, hogy a Szentlélek úgy vezeti és őrzi az Egyházat, hogy az lényegében nem tér el az igazságtól.* A Szentlélek sugalmazta az írásokat, Ő irányítja az Egyházat, hogy a Hagyományhoz híven helyesen értelmezze a kinyilatkoztatást. A Szentlélek működik az egyházi Tanítóhivatalban. Jézus a tanítás szolgálatát Péterre és az apostolokra, illetve Péter utódára (a mindenkori római püspökre, Pápára) és a vele közösségben tanító püspökökre bízta. Amikor a Pápa ünnepélyesen, vagy a püspökökkel együtt (egyetemes zsinaton) kijelenti, hogy a Szentírás és a Szenthagyomány alapján mit kell hinnünk és életünkben megvalósítanuk (alapvető erkölcsi kijelentések), akkor a Szentlélek megóvja őket a tévedéstől. Az így ünnepélyesen előterjesztett igazságokat (dogmákat) a katolikus hívőknek mint Isten kinyilatkoztatott igazságait kell elfogadniok. Ezt világosan tanítja az I. vatikáni zsinat, amelyet a II. Vatikánum megerősített (LG 25).

Az őskeresztények idejétől a megkereszteltek megkapják a Szentlélek adományát. De a keresztségen kívül van egy másik szentség is, *a bérmálás*, amely különleges módon közvetíti a Szentlélek ajándékait, hogy « nagykorú » keresztények legyünk. A Lélek adományai által a hívő Krisztus tanújává válik, és öntudatosabban megéli az istengyermekséget (vö. Gal 4,4-7); arra törekszik, hogy élete összhangban legyen hitével. A Szentlélek az egyházban betöltött sajátos hivatásunk, szerepünk szerint külön karizmákat (rendkívüli adományokat) is ad, hogy építsük Krisztus Testét, az egyházat. A Lélek legfőbb adománya: képesít bennünket arra, hogy higgyünk Jézus Krisztusban és szeressük Őt, illetve általa az Atyát és testvéreinket. A Szentlélek segítségét kegyelemnek nevezzük.

« *Hiszem... az egy, katolikus, keresztény Anyaszentegyházat* »

Az egyház

Legrövidebben ezt mondhatnánk: az egyház Krisztus híveinek közössége. Ez helyes, de ezzel még mindent nem mondtunk meg az egyházról. Ezért jobban meg kell világítanunk az egyház titkának különböző szempontjait.

Az « *ekklészia* » (görögül) *gyülekezetet* jelent. (Összehívás, illetve összehívottak közössége). A latin és germán nyelvekben az egyház és a templom ugyanazt jelenti (*ecclesia, Kirche, church*). A Szentírás alapján több képet alkalmaz a Zsinat is az egyházra, hogy misztériumát minél teljesebben megvilágítsa: akol, termőföld, építmény-templom, család, anya, Isten népe, Krisztus Teste (LG I. és II. fejezet). Újabban legszívesebben az « Isten népe » kifejezést használjuk (Isten *újszövetségi* népe), mert ez egyrészt kifejezi az ószövetségi választott néppel való folytonosságot, másrészt jelzi, hogy az egyház « úton » van, a mennyei haza

felé vándorol. A Zsinat a megtestesült Ige misztériumához hasonlítja az egyházat, hogy kifejezze isteni és emberi, láthatatlan és látható arcát (LG 8).

« Ez Krisztusnak egyetlen Egyháza. Egynek, szentnek, katolikusnak és apostolinak valljuk a Hiszekegyben. Üdvözítőnk feltámadása után Péternek adta át, hogy pásztora legyen (vö. Jn 21,17), és őrá meg a többi apostolra bízta, hogy terjesszék és kormányozzák azt (vö. Mt 28,18kk). És mindörökre 'az igazság oszlopának és székhelyének' rendelte (1Tim 3,15). Ez az Egyház ebben a világban mint alkotmányos és rendezett társaság, a katolikus egyházban áll fenn, vagyis a Péter utóda meg a vele közösségben élő püspökök által kormányzott egyházban, bár szervezetén kívül is megtalálható a megszentelődés sok eszköze és sok igazság; ezek, mint Krisztus Egyházának tulajdonát képező adományok, a katolikus egység ösztönzői » (LG 8).

« Az egyház 'vándorolva járja útjait, a világ üldözi, az Isten vigasztalja', az Úr keresztjét és halálát hirdeti, amíg ő el nem jön (vö. 1Kor 11,26). Megerősíti a feltámadott Úr ereje, hogy külső-belső bajait és nehézségeit türelemmel és szeretettel legyőzze, és a valóságnak homályos képével ugyan, mégis hűségesen kinyilvánítsa a világban Ura misztériumát, amíg végül is az meg nem mutatkozik teljes világosságban » (LG 8).

A Zsinat fent idézett tanítása egyrészt kifejezi azt, hogy a római katolikus egyházban találhatók meg legteljesebben a Krisztus által akart Egyház ismertetőjegyei (egy, apostoli, szent, katolikus); másrészt elismeri, hogy más keresztény egyházakban vagy egyházi közösségekben is vannak olyan elemek (különböző « mértékben »), amelyek az igaz Egyház teljessége felé « mutatnak ». Mindebből következik, hogy a keresztény egységtörekvésben, az ún. ökumenizmusban minden egyháznak arra kell törekednie, hogy megvalósítsa a Krisztus által akart eszményt (vö. LG 15). A katolikus egyháznak is állandó reformra van szüksége a Zsinat taní-

tása szerint. Mert ez az egyház Krisztus megszentelő Lelke által ugyan szent, de bűnösöket is foglal magában; ezért « folytonos megtisztulásra is szorul, a bűnbánatnak és a megújulásnak útját járja szüntelen » (LG 8).

Szolgálatok az egyházban

Az egyházat Krisztus alapította, hogy üdvözítő művének folytatója legyen. Az emberek a hit és a keresztség révén lesznek tagjai ennek az újszövetségi népnek. Mintegy « beletestesülnek » Krisztus Testébe, hogy a Lélek éltesse őket. Szent Pál szívesen alkalmazta az egyházra a « test » hasonlatot (vö. Róm 12,4; 1Kor 12,12). Miként a testben megvannak a különböző szervek (kéz, szem, szív), hogy különböző szerepet töltsenek be az egész test javára, növekedésére, ugyanúgy Krisztus titokzatos testében is a hívek különböző szolgálatokat teljesítenek. Minden hívő egyenlő méltóságban és egyformán az örök életre van hivatva, de a szerepek — és ennek megfelelően a karizmák (kegyelmi ajándékok) — különbözők. A « hierarchia » tagjai (pápa, püspökök) a tanítással és lelkipásztori kormányzással vannak megbízva; velük együtt a felszentelt papok Krisztus nevében (« személyében »: *in persona Christi*) cselekszenek, amikor részt vesznek a tanítói és kormányzói szolgálatban, vagy amikor bizonyos szentségeket kiszolgáltatnak (Eucharisztia, bűnbocsánat szentsége). Az egyházi lelki hatalmat és megbízatást (a szolgálatra) a püspökök és a papok a kézrátétellel kapják az egyházi rend szentségében. E szentség teljességét a püspök birtokolja. A katolikus hit szerint a legfőbb lelki hatalommal a római pápa rendelkezik mint Szent Péter utóda a római püspöki székben. Az ő tanítói, kormányzói és papi hatalma az egyetemes egyházra kiterjed. Ő a püspöki testület feje. Az egyházmegyék élén a püspökök állnak, akik a Pápával egyetértésben tanítanak, kormányoznak és

teljesítik a megszentelés megbízatását. A püspökök segítőtársai a presbiterek (a papok) és a diakónusok (szerpapok).

Krisztus tanítói (prófétai), kormányzói (királyi) és megszentelő (papi) hivatalában nemcsak az apostolutódok, a hierarchia tagjai részesülnek, hanem a hívek is a keresztség és a bérmálás szentsége révén. Mondottuk, hogy méltóság és természetfeletti hivatás szempontjából nincs különbség az egyház tagjai között. Továbbá azt is hangsúlyoznunk kell, hogy az egyházban minden hierarchikus joghatóság az egész test szolgálatára van. A világi hívek (« laikusok »: a görög « *laosz* », nép szóból) nem végeznek ugyan hivatalos hierarchikus szolgálatot, de nekik is sajátos hivatásuk szerint az egyház növekedését és megszentelését kell szolgálniok. Ezek a szolgálatok: tanítás (az Örömhír terjesztése a családban, gyermekek nevelése, tanúságtétel a világban); megszentelés (az istentisztelet és istenszeretet révén); testvéri szolgálat (jótékonykodás, « karitász », küzdelem az igazságosságért, békéért stb).

« A világiaknak főképpen az a feladat jut, hogy jelenlevővé és hatóerővé tegyék az egyházat azokon a helyeken, és olyan körülmények között, ahol csak általuk lehet az egyház a föld sója. Így minden világi keresztény — éppen sajátos adományainak erejéből — tanúságtevő is, és az egyház küldetésének eleven eszköze is 'Krisztus ajándékozásának mértéke szerint' (Ef 4,7) » (LG 33).

Az egyházban « sajátos állapotot » képvisel a szerzetesség az evangéliumi tanácsok követésével. « Ez nem közbülső állapot a klerikusok és a laikusok között. Az Isten ugyanis mindkét részről hív keresztény hívőket, hogy az egyház életén belül különleges adományban legyen részük, és ki-ki közreműködjék a maga módján az egyház üdvösséghozó küldetésében » (LG 43). A férfi és női szerzetesek alkotmányuknak megfelelően leteszik az egyház előtt a szegénység, tisztaság és engedelmesség fogadalmait, hogy így teljesebben

Istennek szenteljék magukat, és az Ő országának eljövetelét keressék. Az evangéliumi tanácsok vállalásával így jel lesznek a világban. Szabályaik szerint imádságnak és munkának szentelve életüket, szabadabban az istentiszteletnek és az emberek szolgálatának élhetnek; tanúskodnak az « egyetlen szükségesről », ti. arról, hogy Isten országa, az ő szeretete és szolgálata mindennél előbbre való (Vö. LG 44).

« *Hiszem... a szentek egyességét* »

A szentek közössége

A Hitvallás e kijelentésének magyarázata tulajdonképpen az egyházról mondottak folytatása: az egyház ugyanis a szentek « egyessége », közössége.

Az egyház magában foglalja mindazokat, akik Jézushoz tartoznak a földön és mennyben (és a tisztítótűzben); továbbá a szentségek — a kegyelemközvetítő jelek — közössége, mert minden tagja részesül az üdvösség javaiban.

Az egyházi közösség egyik jellemzője az, hogy *általános, egyetemes;* vagyis mindenhol jelen van, mindenki számára nyitva áll. Hiszen Isten azt akarja, hogy az egyház által minden ember eljusson az igazság ismeretére és az üdvösségre. Az « általános » azt is jelenti, hogy « közös ». (Latinul « *communis* ». Ezért a hitvallásban latinul ez áll: « *communio sanctorum* »). Innen a régi magyar kifejezés: « *egyesség* » (közösség, egység). Az egyház mindenki számára « közös » akar lenni, minden embert össze akar gyűjteni egy nagy közösségbe, mégpedig a « szentek » közösségébe. Az apostoli levelekben (pl. Szent Pálnál) a keresztények: « szentek ». A keresztségben ugyanis közösségbe kerültek Krisztussal és általa az Atyával; a Szentlélek adományai (istenfiúság) révén megszentelődtek, Isten gyermekei szentek, mert a Szentlélek élteti őket. Hivatásuk az, hogy életükben is megmutatkoz-

zék a szentség, az új élet, amely a szeretetben hoz gyümölcsöt.

Az egyháztörténelem során *mindig voltak olyan kiváló férfiak és nők, akiket szenteknek nevezünk, mert rendkívüli módon tanúságot tettek az Isten- és emberszeretetről.* Sokakat közülük hivatalosan is szentnek nyilvánított az egyház, hogy példaképül állítsa őket elénk. Az egyházhoz tartoznak azok, akik még a földön vándorolnak (« zarándok-, küzdő egyház »); azok, akik elhunytak már, de még meg kell tisztulniok, hogy élvezzék Isten színelátását (tisztítótűz: « szenvedő egyház »); végül azok, akik a földi küzdelem után már elérték a mennyei boldogságot, és Isten dicsőségét élvezik (« győzedelmes » vagy « megdicsőült » egyház). *A három csoport egyetlen nagy közösséget (egyességet) alkot;* összeköti őket az ima és a szeretet. A szentmisében kifejezésre jut a három csoport összetartozása. A dicsérő éneket az összes szenttel együtt énekeljük: « Szent, szent, szent a mindenség Ura, Istene ». Megemlékezünk elhunyt testvéreinkről: « Bocsásd őket szent színed látására ». Könyörgünk a Boldogságos Szűz és a többi szent (apostolok, hitvallók, vértanúk) közbenjárásáért, hogy velük együtt részesei lehessünk az örök életnek. De az Eucharisztiában főleg a földön élő Krisztus-hívők közössége, « egyessége » fejeződik ki: « valamennyien egy test vagyunk, akik az egy kenyérből részesedünk » (1Kor 10,17).

De az egyház a *szent « dolgok »* közössége is. A görög eredeti ezt a jelentést is hordozza. Vagyis minden hívő ugyanazokban a « szent dolgokban », a szentségekben részesedik. A szentségek látható jelek, amelyek kegyelmet közvetítenek. Jézus figyelembe véve az emberi természetet, külső jelekhez akarta kapcsolni lelki ajándékait. Az egyházban hét szentség létezik: keresztség, bérmálás, bűnbocsánat, Eucharisztia, betegek kenete, egyházirend, házasság. (Ezekről alább még beszélünk).

A szentek közössége és a « szent dolgok » (szentségek)

közössége tehát azt jelenti, hogy valamennyi Krisztus-hívő egyetlen közösséget alkot, közösen részesedik Isten szeretetének jeleiben, amelyek az isteni életet, a szeretetet közvetítik.

— Az egyház egyetemes és mindenütt jelen van.

— Az egyház nyilvános, « közös »: mindenki előtt nyitva áll.

— Az egyház meg akarja valósítani a közösséget az emberek között. (« Az emberi nem egységének jele », ahogy a Zsinat tanítja). Az « életszentség » az emberiesség, testvériség, béke megélésében és terjesztésében nyilvánul meg.

— E « szentség » elérésére Isten nagy segítséget nyújt az egyház szentségei (« szent dolgok ») által.

— Jézus hívei a földön összeköttetésben vannak egymással és azokkal, akik « a hit jelében » hunytak el és már a szentek közösségében élnek, vagy erre vágyakoznak « szenvedve » a tisztítótűzben.

« *Hiszem... a bűnök bocsánatát* »

A bűnbocsánat — a Lélek ajándéka

Jézus egyik legszebb példabeszéde a tékozló fiú atyjáról szóló példázat (Lk 15). Ezzel a Mester azt akarta érzékeltetni, milyen jó az Isten: örömmel megbocsát hűtlen és « tékozló » gyermekeinek is. A bűnét megbánó embert szeretettel visszafogadja házába, hiszen ő mindig szerető Atya marad, akkor is, ha szeretetét visszautasítják. *Az Örömhír leginkább az Atya örömének hangoztatásában csendül fel*: nagy öröm van az égben egy megtérő miatt; Isten öröme túlcsordul, ha megkerül az elveszett fiú, bárány, drachma...

Az Örömhír csúcspontját az a vigasztaló tény jelzi, hogy az ember mindig számíthat Isten megbocsátó szeretetére.

Igaz, Jézus beszél a Szentlélek elleni bűnről, amely megbocsáthatatlan (Mt 12,32; Lk 12,10). De ez nem azért van, mintha Isten nem akarna megbocsátani, hanem mivel a megátalkodott bűnös ember mindhalálig visszautasítja Isten irgalmas szeretetét.

A bűnbocsánat Jézus húsvéti ajándéka az egyháznak. A halottaiból feltámadt Jézus így szól tanítványaihoz: « Békesség nektek! Amint engem küldött az Atya, úgy küldelek én is titeket ». E szavak után rájuk lehelt, és folytatta: « Vegyétek a Szentlelket. Akinek megbocsátjátok bűneit, bocsánatot nyer, akinek pedig megtartjátok, az bűnben marad » (Jn 20,21-23). E szavakból az is kitűnik, hogy a bűnök megbocsátásában rendkívüli szerepe van a Szentléleknek. Ezért mondja a liturgia: « *Ő maga* (*ti. a Szentlélek*) *a bűnök bocsánata* ». A bűnbocsátás új teremtés, feltámasztás az új életre. A Szentírás gyakran beszél új szívről, amelyet Isten teremt az emberben a megbocsátás által.

A szentségek
Isten szeretetének és megbocsátásának jelei

Jézus még földi életében Péterre és az apostolokra ruházta az « *oldás-kötés* » lelki hatalmát, vagyis azt, hogy az Ő nevében « feloldozzák » (megbocsássák), vagy « megkössék » (megtartsák, elítéljék) a bűnöket. A « kulcsok » e hatalom jelképei. (Régen a város kulcsainak átadása a hatalom átadását jelentette). Ez Péter ünnepélyes hitvallása után történt Fülöp Cezáreájában (Mt 16,13-20). Miután pedig megváltó kereszthalálával kiengesztelt bennünket Istennel, a feltámadt Jézus Galileában (mennybemenetele előtt) végleg átadta a lelki hatalmat. (A Lélek pünkösdi kiáradása, jóllehet egy másik « mozzanatban » történik, a húsvéti misztérium betetőződése). « Én kaptam minden hatalmat mennyben és a földön. Menjetek tehát, tegyetek tanítványommá minden népet, kereszteljétek meg őket az Atya és Fiú

és Szentlélek nevében, és tanítsátok őket mindannak megtartására, amit parancsoltam nektek. Íme, én veletek vagyok mindennap a világ végéig » (Mt 28, 18-20).

Isten — mondottuk — hathatós jeleken keresztül közli szeretetét és kegyelmét; ezek a *szentségek*. Az alapszentség, amely minden bűnt eltöröl — az áteredő bűnt és minden esetleges személyes bűnt — a keresztség. Az Eucharisztia is a bűnbocsánat forrása egészen sajátos módon. Maga Krisztus, a Megbocsátó van jelen; Ő, aki keresztáldozata által a mi békességünk és kiengesztelődésünk lett. A szentmisében az egyház szolgálata által hathatósan megjeleníti keresztáldozatát: felajánlja magát az Atyának mint engesztelő áldozatot. A kenyér és bor színe alatt jelen van feltámadott teste, amelyet értünk adott, illetve értünk kiontott vére. Jelen van Ő, az « Isten báránya, aki elveszi a világ bűnét ».

Az új életre született, feltámasztott embernek már nem lenne szabad vétkeznie. Sajnos, a hívők is visszaeshetnek a súlyos bűnbe. A keresztség után elkövetett « halálos » (az élő Istentől elszakító) bűnök megbocsátására Krisztus Urunk a bűnbocsánat szentségét alapította. A húsvéti ajándékként kapott Szentlélek erejében az egyháznak hatalma van, hogy feloldozzon minden bűnünktől, hogy így visszakerüljünk Isten barátságába. Nem mintha Isten « haragvó » lenne, hiszen Ő mindig szeret; de az ember elfordulva, elszakadva Tőle, megszakítja a barátságot. « Elhagyja első szerelmét » (Jel 2,4). A bűnbánat vagy bűnbocsánat szentségét a kiengesztelődés szentségének is nevezzük. A zsinat három fajta feloldozási formát tesz lehetővé. A leggyakoribb a személyes gyónás (bűnbevallás) egyéni feloldozással.

Végül említsük meg, hogy a betegek kenete (betegségben vagy az élet végén) szintén megszabadít bűneinktől, bár a kenet által közölt bűntől való szabadulás nem párhuzamos a keresztséggel vagy a bűnbánat szentségével. Ez abból is kitűnik, hogy az új szertartás ajánlja, hogy a pap gyóntassa

meg a beteget, ha szükséges. A kenet által közölt kegyelem az eredeti és személyes bűnök okozta gyengeséget orvosolja; a meglevő istengyermeki életet a betegség okozta új helyzetben erősíti. (Lásd még alább: « *Szentségek* »).

A bűnök bocsánatába vetett hit bátor keresztény harciasságra nevel bennünket. Nem alkuszunk meg a rosszal, a bűnnel. Isten segítségével győzelmet arathatunk a kísértőn és a rosszon, mert Krisztus kereszthalálával és feltámadásával megadta ehhez a hatalmat. Az üdvösség útja mindig nyitva áll előttünk, csak ki kell tárulnunk hittel és alázattal Isten irgalmas szeretetének. « Ha Isten velünk, ki ellenünk? Ő tulajdon Fiát sem kímélte, hanem odaadta mindnyájunkért: Hogyan ne ajándékozna nekünk vele együtt mindent ». « Mindenen diadalmaskodunk ő általa, aki szeret minket ». « Semmi sem szakíthat el minket Isten szeretetétől, mely Krisztus Jézusban, a mi Urunkban van » (Róm 8,32.37-39).

« *Hiszem... a test feltámadását és az örök életet* »

Feltámadunk

Az emberi élet esendőségét, « hiábavalóságát » a halál előtt (szeretteink sírjánál) érezzük. A halál előtt az ember tehetetlen. Egyesek « szórakozásba » menekülnek, hogy ne kelljen a halálra gondolni. Mások szofizmákhoz folyamodnak: « Míg élünk, nincs jelen, ha jelen van, már mi nem vagyunk; tehát sohasem találkozunk a halállal ». Persze, ez csak önáltatás. A vég jelen van mindig: bizonytalanul biztos volta szorongást okoz. Aki értelmet ad a végnek (megsemmisülés, vagy új élet kezdete?), értelmet ad az életnek. A szorongást a keresztény is megéli (miként Jézus is átment rajta a Getszemáni kertben). De hitéből biztos reményt meríthet.

Mi keresztények hisszük, hogy Isten boldog, örök életre

teremtett bennünket. A személy, akiért minden lett, aki Isten képmása, nem veszhet el, nem semmisülhet meg. *Ez ellene mondana Isten szeretetének és bölcsességének.* Jézus Örömhíre ez volt: örök élet vár ránk. Halálával és feltámadásával megnyitotta nekünk az isteni élet útját. Miként Krisztus feltámadott, úgy mi is majd testünkben feltámadunk, hogy mindörökre vele legyünk a dicsőségben. Sőt, Szent Pál azt is tanítja (Róm 8,19-24), hogy az egész teremtés (az anyagi világ is) valamiképpen általakul, és követi a választottakat a dicsőségben.

Pál apostol szerint Krisztus feltámadása a biztosítéka a mi feltámadásunknak is. A korintusiaknak írva mint biztos tényt állítja Krisztus feltámadását; ebből bizonyítja azt, hogy mi is feltámadunk. « Ha tehát hirdetjük, hogy Krisztus föltámadt halottaiból, hogyan állíthatják néhányan közületek, hogy nincs föltámadás... Ha csak ebben az életben reménykedünk Krisztusban, szánalomra méltóbbak vagyunk minden embernél. Ám Krisztus föltámadt halottaiból, mint a holtak zsengéje. Egy ember által jött a halál, egy ember által jön a holtak föltámadása is. Amint ugyanis Ádámban mindnyájan meghalnak, úgy Krisztusban mindnyájan életre kelnek. Mindenki, amikor sorra kerül: az első Krisztus, majd azok, akik Krisztushoz tartoznak, amikor eljön. Azután következik a vég, amikor átadja az uralmat Istennek, az Atyának... » (1Kor 15,12-25). Szent Pál ezután leírja a föltámadt test tulajdonságait is. Az elvetett maghoz hasonlítja a testi feltámadást. Isten teremtő ereje folytán az ember is (testében-lelkében) halhatatlan életre születik újjá. Persze, pontosan nem tudhatjuk, hogy *hogyan* történik mindez. De a lényeg az, hogy Krisztussal leszünk a dicsőségben mindörökre.

Szent Pál másutt ezt írja: « A mi hazánk a mennyben van. Onnan várjuk az Üdvözítőt is: az Úr Jézus Krisztust. Ő azzal az erővel, amellyel mindent hatalma alá vethet, átalakítja gyarló testünket és hasonlóvá teszi megdicsőült testé-

hez » (Fil 3,20-21). A test feltámadásába vetett hit magában foglalja azt is, hogy testünk « szent »: « Nem tudjátok, hogy testetek a bennetek lakó Szentlélek temploma, akit Istentől kaptatok?... Dicsőítsétek meg tehát Istent testetekben! » (1Kor 6,19-20).

A testi feltámadásba vetett hit alapján a keresztények különös tisztelettel veszik körül *elhunyt szeretteik holttestét és sírját*. Mindenszentek ünnepén és november 2-án, halottak napján, különösen megéljük a « szentek közösségét ». Imádkozunk szeretteinkért, a szentek közbenjárását kérjük. A szentmisében minden nap megemlékezünk az elhunytakról. A gyászmisében pedig így valljuk meg hitünket: Krisztusban « fölragyogott nékünk a boldog föltámadás reménye, és így, ha meg is szomorít a halál kényszere, az ígért örök élet megvigasztal minket. Mert híveid élete, Urunk, megváltozik, de meg nem szűnik, és amikor halandó testünk enyészetnek indul, lelkünket a mennyben örök otthon várja ».

Örök élet

Hitvallásunk az örök élet himnuszával fejeződik be. Nagy zeneszerzők miséinek krédója végén diadalmasan tör fel az ujjongás: a halált elnyeli az élet, örök létre születtünk. Ez Jézus üzenetének végső kicsengése: « Tudjuk, hogy Isten Fia eljött, és érzéket adott nekünk, hogy megismerjük az igaz Istent. Ezzel az ő igaz Fiában, Jézus Krisztusban vagyunk: ő az igaz Isten és az örök élet » (1Jn 5,20).

Magáról a örök életről keveset tudhatunk. « Szem nem látta, fül nem hallotta, emberi szív föl nem fogta, amit Isten azoknak készített, akik őt szeretik » (1Kor 2,9).

Nem szabad azt sem felednünk, hogy fennáll annak a szörnyű veszélye, hogy mindörökre ki leszünk zárva az örök életből, ha elszakadunk Istentől. Mert az üdvösség ugyan mindannyiunk számára nyitva áll, de az ember szabad dön-

tésétől függ — egész életétől —, hogy valóban Istennel éljen. Akik jót tettek, az örök életre támadnak föl, akik pedig gonoszat, a kárhozotra jutnak (Jn 5,28-29). Isten nem semmisíti meg a kárhozottat sem — továbbra is szereti —, de a lázadó ember kizárja magát a szeretetközösségből, vagyis az örök *életből. Aki nem szeret, nem él, csak létezik;* önmaga poklában gyötrődik. A « második halál »-ra az ember önmagát ítéli, ha elszakad az élő Istentől.

A kárhozat lehetőségét hinnem kell, bár azt senki nem tudhatja, mennyi az üdvözültek és a kárhozottak száma. Azért kell imádkoznom, hogy soha, semmi el ne szakítson se engem, se testvéreimet Isten szeretetétől. És főleg a szeretet tetteivel kell felkészülnöm arra, hogy az örök Bíró bebocsásson az életre (Mt 25). Az utolsó ítéletről szóló nagy beszédben Jézus világosan kihirdeti, hogy *az örök életbe való bejutás feltétele a szolgáló szeretet.* « Amit egynek a legkisebbek közül tettetek, nekem tettétek ».

A keresztény gyakran kerülhet olyan helyzetekbe, amikor választania kell a mostani könnyű élet (élvezet, jólét, önzés kettesben, meggazdagodás mások kárára stb.) és az örök élet között. Ilyenkor emlékezik Krisztus szavára: « Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, de lelkének kárát vallja, vagyis az üdvösséget elveszíti?! » (Lk 9,25). Gyakran kell lemondanuk földi előnyökről, javakról, káros élvezetekről, esetleg földi életünkről is, hogy elnyerjük az örök életet. « Aki énmiattam és az Evangélium miatt elveszti életét, megmenti azt » (Mk 8,35).

Mindez nem jelenti azt, hogy a keresztény a « másvilágért » leértékeli, « megveti » a földi életet, vagy elhanyagolja evilági kötelességét. *Éppen az örökkévalóság távlatában lesz igen nagy érték ez az élet (még ha relatív is);* éppen mivel evilági életünktől, szeretetszolgálatunktól függ örök sorsunk, mindenkinél jobban helytállunk; siettetjük a végső átalakulást azzal, hogy emberibb, igazságosabb, sza-

badabb világot teremtünk, ahol mindenki szabadon szolgálhat Istennek, hogy « megmentse lelkét ».

« Szent Pál tanítványai azért várták lélegzetfojtva a nagy napot, mert az Emberfiától várták az élet problémáinak és igazságtalanságainak személyes és kézzelfogható megoldását. Az Ég várása csak akkor élhet, ha ez a várakozás megtestesül. Ma milyen testet adunk mi várakozásunknak? *Egyetemes emberi* és óriási nagy reménységbe testesítsük! (...) Minél nagyobb lesz az ember, minél egységesebb, tudatosabb és saját erejének ura lesz az emberiség, annál szebb lesz a teremtés is, tökéletesebb az imádás, és Krisztus — a misztikus kitárulások számára — annál méltóbb Testet fog találni a föltámadásra. (...) Mindent megpróbálni Krisztusért! Mindent remélni Krisztusért! » (Teilhard de Chardin, *Az isteni miliő* végén).

« ... *Ámen* »

Az Ámennel igent mondunk az egész Hitvallásra. A héber eredetű szó ezt jelenti: « úgy van », « úgy legyen », röviden: IGEN.

Az Ámennel elfogadjuk Istent, mint életünk forrását és végcélját, boldogságát. Elfogadjuk Jézus Krisztust mint Tanítónkat és Üdvözítőnket, akitől megkaptuk a Szentlélek ajándékát. Nemcsak azt mondjuk, « úgy *van* », hanem ezt is: « úgy *legyen!* » Vagyis kifejezzük készségünket, hogy a Lélek vezetésével az egyházban dolgozunk azért, hogy szenteltessék meg az Atya neve, minden akarata szerint történjék, és eljöjjön az Ő Országa. Teljes szívünkkel és lelkünkkel azon fáradozunk, hogy mint Krisztus hívei építsük a jobb világot minden jóakaratú emberrel együtt.

HISZEK... ÁMEN. A Hitvallás utolsó szava megerősíti az elsőt: « Hiszek », Hiszünk, és hitünk szerint akarunk

élni. « Megismertük a szeretetet, amellyel Isten szeret bennünket, és hittünk benne. Szeretet az Isten: Aki szeretetben él, Istenben él, és Isten őbenne (...) Szeressünk tehát, mert Isten előbb szeretett minket! » (1Jn 4,16.19)

A SZENTSÉGEK

A szentségek -- jelei Isten jelenlétének és szeretetének, az Istennel való találkozásnak és Isten adományozásának

A szentség latin neve: *sacramentum*. Jelentése megfelel a görög *müsztérion*nak, illetve a magyar titoknak.

Az ember számára sok minden rejtély, « titok » ebben a világban. A tudományos kutatás, az állhatatos gondolkodás fényt derít bizonyos « titokzatos », eddig ismeretlen valóságokra. De vannak olyan « titokzatos » valóságok, amelyekről mindenki tud, megtapasztalja jelenlétüket, ugyanakkor az ember sohasem lesz képes teljesen « kimondani » őket. Ilyenek pl. a szív jósága vagy romlottsága, a szeretet vagy a gyűlölet. A « kifejezhetetlent », « kimondhatatlant » a költészet képekkel, *szimbólumokkal* (jelképekkel) igyekszik « kimondani », sejtetni. Belső világunkról, érzéseinkről sokszor bizonyos gesztusok árulkodnak: a szerelmesek pillantása, csókja; a baráti kézfogás; egy virágcsokor, egy levél utalhat arra a szeretetre, amely kölcsönös ajándékozás. A jelek, szimbólumok jelzik a titokzatos valóságokat.

« Istent sohasem látta senki. Az egyszülött Isten, aki az Atya kebelén nyugszik, Ő nyilatkoztatta ki » (Jn 1,18). Isten misztériumának megnyilatkozása Jézus Krisztus: benne jelent meg és áradt ki a világba Isten emberszeretete (vö. Tit 3,4-5). A láthatatlan Isten, az élet Igéje a megtestesüléssel látható, « tapintható lett » (vö. 1Jn 1,1-4).

Isten (Jahve) már az ószövetségi üdvösségtörténet során jeleket adott, hogy biztosítsa a választott népet oltalmazó jelenlétéről, szeretetéről: megszabadítás az egyiptomi fogságból, próféták ténykedése, szövetség ládája, ill. a jeruzsálemi templom stb. De véglegesen Jézusban tárta fel titkát (Zsid 1,1-2); Ő az Emmanuel, a velünk-lakó-Isten (vö. Mt 1,23-24), akiről Izajás próféta jövendölt.

Jézus azt állította önmagáról, hogy Ő a Pásztor, a Forrás, a világ Világossága, az élet Kenyere, az Út, Igazság és Élet... Azok, akik Jézussal voltak — akik látták műveit, hallották szavait, megtapasztalták halálát, és a Lélekben megélték feltámadását —, felismerték benne az emberszerető Isten: Istent, aki emberré lett a mi üdvösségünkért, és aki « közöttünk lakozott » (Jn 1,14); majd megdicsőülve örökké él az Atyánál.

Jézus Krisztus és az egyház: élő jele (sacramentuma) az üdvözítő Isten jelenlétének

Az üdvözítő, emberszerető Istennel való találkozás « helye » mindörökre Jézus Krisztus lett, az Isten és az emberek közvetítője (vö. 1 Tim 2,5-6), aki Lelke által folytatja művét az egyházban. A meghalt és feltámadt Krisztusba vetett hit gyűjtötte össze az embereket abba a közösségbe, amelyet egyháznak nevezünk. Erről az egyházról írja a Zsinat: « Az egyház Krisztusban mintegy sacramentuma, vagyis jele és eszköze az Istennel való bensőséges egyesülésnek és az egész emberi nem egységének » (LG 1). « Az egyetlen közvetítő, Krisztus, látható szervezettségben alapította meg és tartja fenn szüntelenül szent egyházát, amely a hit, a remény és a szeretet közössége ezen a földön, általa árasztja mindenkire az igazságot és a kegyelmet » (LG 8). Az egyházról szóló konstitúció azután a megtestesült Ige misztériumához hasonlítja az egyházat, amely látható gyülekezet és kegyelmi közösség, emberi és isteni elemekből áll: egyszóval maga is látható jel, amely kegyelmet közvetít. Ezért a mai teológusok « ősszentségnek » nevezik az egyházat: a hét szentség ennek az egyetlen alapszentségnek a kivirágzása.

Az egyház szentségei:

— jelek, amelyek révén Isten Jézus Krisztus Lelke által folytatja az üdvösség csodálatos művét az emberek között, tehát az üdvözítő Istennel való találkozás jelei;

— az egyház, Isten népe közössége hitének megnyilvánulásai: e szentségek révén a közösség megvallja hitét az üdvözítő Istenben és az Üdvözítőben;

— szimbolikus (jelképes) események, amelyek által az emberek « megszentelődnek »: beépülnek a megváltottak közösségébe, Isten barátaivá válnak, hogy egymással és Istennel megéljék a szeretetközösséget;

— mintegy « előjelei » annak a tökéletes közösségnek, amelyet Jézus az « Isten országával » jelölt, és amely az egyházban megvalósulóban van, bár nem azonos vele.

Az egyház hét szentsége:

A mai egyház hét olyan jelet ismer, amely révén az üdvözítő Isten, Krisztus közeledik az emberhez, és személyesen odaajándékozza magát az emberi élet különböző helyzeteiben: keresztség — bérmálás — Eucharisztia — bűnbocsánat — betegek kenete — egyházirend — házasság. Az egyes jelek pontos jelentését *a szó*, a szentségi formula adja meg. *A szavak (imák) kifejezik a Szentlélek láthatatlan működését.*

Az ember a születéssel lép az életbe: Krisztus lehetővé teszi számára, hogy a keresztségben új életre szülessék. Az ember növekszik és kibontakoztatja személyiségét: az új élet, a lelki « érettség » teljességét a bérmálás szentségében kapja meg. A testi élethez szükséges a táplálék: az új élet tápláléka az Úr megdicsőült Teste és Vére, — a kenyér és a bor színe alatt Krisztus Testét és Vérét adja, hogy Általa éljünk. A test természetes életét fenyegetik a betegségek, sebek, amelyek halálos kimenetelűek is lehetnek. A meggyógyulás és az új élet erősítése hathatósan a bűnbocsánat szentsége és a betegek kenete által valósul meg: a bűnbocsánat szentségében a lélek meggyógyul a súlyos bűn sebeitől; a betegek kenetében Jézus a beteget — testben és lélekben — megerősíti, üdvözíti, és tökéletessé teszi a bűnbánatot. Mint

ahogy a család és a társadalom biztosítja tagjainak a természetes életet, úgy az egyházirend és a házasság is biztosítják az új élet közösségi dimenzióit. A püspök és a papok különleges lelki hatalmat kapnak a felszenteléssel, hogy bizonyos szentségeket kiszolgáltassanak, tanítsák és vezessék a rájuk bízottakat. Ennek a lelki hatalomnak köszönhetjük, hogy az új élet terjed, és Krisztus által folytatódik Isten népében. A keresztény házasságban a megkeresztelt férfi és nő örök életszövetségre lépnek, hogy egymást testileglelkileg kiegészítsék, támogassák, és új tagokat adjanak a gyermeknemzéssel és neveléssel az egyháznak és a társadalomnak.

« A szentségek (és szentelmények) liturgiája tehát azt teszi lehetővé, hogy a jól felkészült hívő számára az életnek szinte minden eseménye megszentelt legyen, mégpedig annak az isteni kegyelemnek a hatására, amely Krisztus szenvedésének, halálának és feltámadásának *húsvéti misztériumából árad*, hiszen ebből kapja minden szentség (és szentelmény) a maga erejét. Így alig lesz olyan evilági valóság, amelynek erkölcsileg helyes használata ne lenne alkalmas az ember megszentelésére és az Isten dicséretére » (SC 61).

Mielőtt az egyes szentségek lényegére rávilágítanánk, idézzük az egyház hivatalos dokumentumát, amely a Szentírás és a zsinat szavaival így írja le a « beavatás » három szentségét:

« A kereszténységbe avatás szentségei által az emberek megszabadulnak a sötétség hatalmából, Krisztussal együtt meghalnak, eltemetkeznek és feltámadnak, megkapják a fogadott fiúság Lelkét, és Isten népének közösségével együtt ünneplik az Úr halálának és feltámadásának emlékét (AG 14).

Akik a *keresztség* által Krisztus testének tagjaivá lesznek, a víz és a Szentlélek által új teremtményekké válnak: Isten népévé alakulnak, minden bűnük bocsánatát elnyerve a sötétség hatalmából megszabadulnak, és a fogadott fiúság

állapotába kerülnek (vö. Kol 1,13; Róm 8,15; Gal 4,5). Ezért Isten gyermekeinek nevezik őket, és valóban azok is (vö. 1Jn 3,1). Akiket pedig ugyanaz a Szentlélek megjelöl ajándékaival a *bérmálásban,* azok ekként tökéletesebben hasonulnak az Úrhoz, eltelnek Szentlélekkel, hogy a világ színe előtt tanúbizonyságot tegyenek róla, és így Krisztus teste minél előbb kiteljesüljön (AG 36). Végül az *Eucharisztia* lakomájában részesülve az Emberfiának testét és vérét veszik magukhoz, hogy elnyerjék az örök életet (vö. Jn 6,55), és kifejezzék Isten népének egységét; önmagukat pedig Krisztussal együtt felajánlva részesei legyenek az egyetemes áldozatnak, az egész megváltott emberiségének (LG 11; PO 2), amelyet a legfőbb Pap mutat be Isten előtt. Így működnek közre abban, hogy a Szentlélek tökéletesebb kiáradásával az egész emberi nem eljusson Isten családjának egységébe (LG 28).

A kereszténységbe avatás három szentsége tehát így kapcsolódik össze egymással, hogy teljes nagykorúságra vezesse a Krisztusban hívőket, akik az egész keresztény nép küldetését töltik be az Egyházban és a világban (LG 31) ». (OBP magyarul: 15. old.).

1. *Keresztség*

A keresztség az első, az « alap »-szentség; « ajtó » Krisztus közösségébe. Jézus Nikodémusnak megmagyarázta, hogy az embernek újjá kell születnie « felülről », « vízből és Szentlélekből », hogy beléphessen az Isten országába (Jn 3,3kk). A feltámadt Krisztus mennybemenetele előtt elküldte tanítványait, hogy tanítsanak és kereszteljenek (Mt 28,19-20). « Aki hisz és megkeresztelkedik, üdvözül; aki nem hisz, elkárhozik » (Mk 16,16).

A keresztség az életnek és az Isten országának kapuja.

« Ezért tehát a keresztség elsősorban annak a hitnek szentsége, amellyel az emberek — a Szentlélek kegyelmétől

megvilágosítva — Krisztus evangéliumát elfogadják». (OBP 16) « A keresztség továbbá az a szentség, amely által az emberek az Egyház tagjaivá válnak, a Szentlélekben Isten hajlékává épülnek egybe (vö. Ef 2,22), királyi és szent nemzetté lesznek (vö. 1Pét 2,9). Végül a keresztség az a szentségi egyesítő kötelék, amely fennáll mindazok között, akiket e szentséggel megjelöltek (UR 22)» (OBP 16).

« Az élet igéje által való megtisztulás fürdője (vö. Ef 5,26), vagyis a keresztség minden bűnnek — akár az áteredő, akár a személyes bűnnek — szennyétől tisztára mossa, az isteni természet részesévé (vö. 2 Pét 1,4) és Isten fogadott fiává (vö. Róm 8,15; Gal 4,5) teszi az embert. A keresztség ugyanis, miként a víz megáldásakor mondott könyörgések kifejezik, a titokzatos újjászületés (vö. Tit 3,5) és megújulás fürdője Isten gyermekei számára. A Szentháromság nevében való keresztelés azt eredményezi, hogy akiket az ő nevében jelölnek meg, azok neki szenteltetnek, s az Atyával, a Fiúval és a Szentlélekkel lépnek életközösségbe. Erre a méltóságra készítenek elő és vezetnek el a bibliai olvasmányok, az egyetemes könyörgések és a hármas hitvallás» (OBP 16-17).

A megkereszteltek « egybenőnek Krisztus halálának hasonlóságába: vele együtt eltemetkeznek a halálba (vö. Róm 6,4-5), vele együtt győzedelmeskednek a halálon, és vele együtt feltámadnak (vö. Ef 2,5-6). A keresztségben ugyanis *maga a húsvéti misztérium ismétlődik és valósul meg, minthogy az emberek feltámadnak benne a bűn halálából az életre.* A keresztség kiszolgáltatásakor tehát — főként ha húsvét vigiliáján történik — a feltámadás örömének kell tündökölnie» (OBP 17).

A keresztség lényeges cselekménye maga a keresztelés, vagyis a háromszoros vízzel való leöntés (vagy alámerítés) a következő szavakkal: « *N. én téged megkeresztellek az Atya, és a Fiú, és a Szentlélek nevében* » A keresztség ren-

des kiszolgáltatói a püspökök, az áldozópapok és a szerpapok. Súlyos életveszélyben, de főleg a halál óráján — ha nincs jelen pap vagy szerpap — a keresztséget bármely hívő, sőt bármely más, helyes szándéktól vezérelt ember kiszolgáltathatja; néha köteles is kiszolgáltatni. (Helyes szándék: azt akarja tenni, amit az egyház tesz kereszteléskor).

A keresztség kiszolgáltatásánál a szülők és a keresztszülők képviselik elsősorban Isten népét, de ajánlatos, hogy a rokonok, barátok, ismerősök, az egyházközség tagjai is minél nagyobb számban jelen legyenek és cselekvően részt vegyenek a szertartásban, hogy így megnyilvánuljon a közös hit és a közös öröm a gyermek vagy a felnőtt lelki újjászületése miatt. « Magából a teremtés rendjéből következik, hogy a kisdedek keresztségében nagyobb szerepet kap a *szülők* tiszte és kötelessége a keresztszülők tiszténél », hangsúlyozza a gyermekkereszteléssel foglalkozó egyházi dokumentum (OBP 27), majd pedig leírja *kötelességeiket:*

1) Előkészület a szent cselekményben való tudatos részvételre: katekizmus és más megfelelő könyvek tanulmányozása, plébánossal való találkozás;

2) Fontos, hogy gyermekük keresztelésénél jelen legyenek;

3) Sajátos részvétel a szertartásban:

— nyilvánosan kérik gyermekük megkeresztelését;

— ellene mondanak a sátánnak, és hitvallást tesznek;

— a gyermeket a keresztelő kúthoz viszik (elsősorban az anya);

— tartják az égő gyertyát;

— részesülnek abban az áldásban, amely különleges módon az anyákra és az apákra vonatkozik.

4) Ha egyikük nem katolikus (vagy más okból nem tehet hitvallást), nem kell a kérdésekre válaszolnia. Csak azt kívánja tőle az egyház — mivel a gyermek megkeresztelését kéri —: gondoskodjék arról, vagy legalábbis engedje, hogy a gyermek abban a hitben nevelkedjék, amelyben megkeresztelték;

5) A szülőknek a keresztség után úgy kell nevelniök gyermeküket, hogy az megismerje Istent, akinek fogadott fiává lett: tanítással és életpéldával kell bevezetniök gyermeküket a keresztény életbe. Elő kell készíteniök gyermekeiket a bérmálásra és az áldozásra is. A keresztszülők is felelősséget vállalnak keresztgyermeküket; főleg akkor hárul rájuk a keresztény hitbe való bevezetés, ha ezt a szülők elmulasztják.

Azok, akiknek nincs alkalmuk megismerni Jézus Krisztust és egyházát, de keresik az igazságot és lelkiismeretük szerint élnek, Isten népe közösségének « láthatatlan » tagjai. Aki kész megtenni a felismert igazságot és nem vétkezik a « belső fény » ellen, mintegy « vágykeresztség » révén tartozik az üdvözülendők közösségéhez. « Névtelen keresztényeknek » is nevezhetjük őket.

2. *Bérmálás*

A kereszténységbe való beavatás a keresztséggel kezdődik, majd a bérmálással folytatódik: a keresztségben újjászületett embert megerősíti a bérmálás szentsége. A hívők a szentség révén részesülnek a Szentlélek kiáradásában, miként az Apostolok, akikre Urunk pünkösd napján elküldte a Szentlélek ajándékait. Erről Csel 2 számol be. « A Szentlélek ajándékával a hívek tökéletesebben hasonulnak Krisztushoz. *Erőt kapnak, hogy tanúságot tegyenek róla, és az ő Testét hitben és szeretetben építsék.* Ez a szentség eltörölhetetlen jegyet vés a lélekbe: az Úr jelét; azért a bérmálkozás nem ismételhető meg » (OBP 276).

Az evangéliumokat olvasva látjuk, miként működött közre a Szentlélek Krisztus messiási feladatának betöltésében. (Tudjuk, hogy a héber *Messiás*, görög *Khrisztosz Fölkentet* jelent). Jézus a Jánostól felvett keresztség után látta a reá leszálló Szentlelket (vö. Mk 1,10). A Lélek jelenlétével és segítségével megerősítette, ösztönözte Jézust, hogy

elkezdje nyilvános működését, teljesíthesse messiási küldetését. Amikor a názáreti zsinagógában bemutatkozott, önmagára vonatkoztatta Izajás jövendölését: '*Az Úr Lelke rajtam...*' (Lk 4,17-21; vö. Iz 61,1-2). Később megígérte tanítványainak a Szentlélek segítő erejét, hogy hitüket az üldözők előtt is megvallják (vö. Lk 12,12). Szenvedése előtt pedig biztosította az apostolokat arról, hogy elküldi az Atyától az igazság Lelkét (vö. Jn 15,26), aki *örökre* velük marad (Jn 14,16), és segítségükre lesz, hogy tanúságot tehessenek Mesterükről (vö. Jn 15,26). Végül feltámadása után megígérte a Szentlélek közeli eljövetelét: '*Leszáll rátok a Szentlélek, erőben részesültök, és tanúságot tesztek majd rólam*' (Csel 1,8; vö. Lk 24,29). Pünkösd napján aztán csodálatos módon leszállt a Szentlélek az apostolokra, akik Máriával, Jézus anyjával és a tanítványok közösségével együtt voltak Jeruzsálemben. Elteltek a Szentlélekkel (Csel 2,4), és Isten indítására magasztalni kezdték az Úr nagy tetteit. Péter apostol pünkösdi beszédében rámutatott az esemény jelentésére: a Lélek kiáradását a messiási kor ajándékának mutatta be (Csel 2,17-18). Akkor sokan megkeresztelkedtek azok közül, akik hittek az apostoli igehirdetésnek, és elnyerték a Szentlélek ajándékát (Csel 2,38).

Az ősegyházban az apostolok, Krisztus akaratának eleget téve, a Lélek ajándékát *kézrátétellel* kiosztották az újonnan megkereszteltelteknek (vö. Csel 8,15-17; 19,3kk). A kézrátétel jele mellett hamarosan megjelent az *olajjal való megkenés* is. (Jézust is a Szentlélek « kente fel » küldetésére). Több keleti rítusban az ősidőkben a *krizmával* való megkenés volt elsődlegesen gyakorlatban a Szentlélek átadására; és ez még nem volt világosan elválasztva a keresztségtől. (Ilyen rítus van érvényben ma is a legtöbb keleti egyházban). A nyugati egyházban csak lassan vált el a keresztény beavatás két mozzanata: a keresztség és a bérmálás.

A latin egyházban *a bérmálás szentségének kiszolgáltatása a homlokon krizmával való megkenéssel történik, kézrá-*

tétel és ezen szavak kíséretében: « Vedd a Szentlélek ajándékának jelét! » (OBP 272).

A *krizma* illatszerrel (pl. balzsammal) kevert fa- (vagy más növényi) olaj, amelyet a püspök nagycsütörtökön szentel meg. A krizmával való megkenésben és a kísérő szavakban a *Szentlélek ajándékának hatása* van jelezve: « a megkeresztelt, akit a püspök illatos olajjal megken, eltörölhetetlen jegyet kap, az Úr szent jelét, és vele ajándékképpen a Szentlelket, aki tökéletesebben segíti őt Krisztussal egybenövekedni, és egyúttal kegyelmet ad neki, hogy embertársai között Krisztus « jó illata » legyen ». (OBP 279).

A felnőtt hitjelöltek, valamint az iskolás korban megkeresztelt gyermekek a lehetőség szerint keresztségük után mindjárt részesüljenek a bérmálásban, és vegyék magukhoz a harmadik « beavató » szentséget, az Eucharisztiát. A gyermekek megbérmálását a latin egyház általában a hétéves korig halasztja, de a püspökkari konferenciák rendelkezései szerint későbbre is halaszthatják, hogy a hívő érettebben, öntudatosabban részesedjék a szentségben.

A bérmálás *feltételei*:

— a bérmálkozó legyen megkeresztelve;

— ha értelme használatával bír, legyen a kegyelem állapotában;

— kapjon kellő oktatást;

— tudja megújítani a keresztségi ígéretet.

A kellő felkészítésben a hitoktatókkal közreműködnek a szülők, a keresztszülők és a bérmaszülők, valamint a helyi közösség tagjai. Ez főleg akkor fontos, ha a hívők felnőtt korban járulnak a bérmálás szentségéhez (néha ez egybeesik a házasságkötéssel). A mai lelkipásztori viszonyok között üdvös, ha *a keresztszülő egyben bérmaszülő is* (OBP 277). Ezzel egyúttal világosabban kifejezésre jut a két beavató szentség, a keresztség és a bérmálás közötti kapcsolat, és a keresztszülők hatékonyabban teljesítik hivatásukat: segítségére lenni a megkereszteltnek ígérete megtartásában.

A *bérmaszülők* legyenek lelkileg alkalmasak hivatásuk betöltésére, ezért rendelkezzenek a következő adottságokkal:

— legyen meg a kellő érettségük;

— tartozzanak a katolikus egyházhoz (tehát már részesültek a beavató szentségekben);

— ne legyenek jogilag eltiltva a bérmaszülői tisztségtől (életállapotuk ne ellenkezzék az egyházi törvényekkel).

A bérmálás rendes kiszolgáltatója a püspök mint apostolutód. (Az apostolok kézrátétel által adták át a Szentlelket, miután őket már eltöltötte). A püspökökön kívül az egyházjog által meghatározott esetekben kiszolgáltathatják a bérmálás szentségét áldozópapok is (akik nincsenek egyházi cenzúra, kánoni büntetés alatt).

Már a keresztség is egyesítette a hívőt Krisztussal, így részesedett a Szentlélek ajándékában is. De a bérmálásban megkapja a Szentlélek *teljességét,* hogy az egyház « kifelé » irányuló apostoli feladatában is részt vegyen, mint annak *felnőtt,* felelős tagja; — elsősorban azt a küldetést teljesítve, hogy életével tanúskodjék az Úrról.

3. *Eucharisztia*

A harmadik beavató szentség az Eucharisztia (Oltáriszentség), amely a hívő isteni életét táplalja és még fokozottabban egybeforrasztja az élő tagot a Fővel, Krisztussal. A szentmisében (eucharisztikus áldozatban) Isten népének közössége az Úr halálának és feltámadásának emlékét ünnepli.

Tudjuk, hogy Jézus egy pászkavacsora keretében alapította az Eucharisztiát, mielőtt feláldozta magát a világ életéért, a mi üdvösségünkért. E szentségben hagyta ránk szeretete legnagyobb jelét.

« Üdvözítőnk az utolsó vacsora alkalmával azon az éjszakán, amelyen elárultatott, megalapította testének és vérének eucharisztikus áldozatát, hogy így a keresztáldozat a századokon át az ő eljöveteléig jelenlevő valóság legyen.

Ezért szeretett jegyesére, az egyházra bízta halálának és föltámadásának emlékezetét, az irgalom szentségét, az egység jelét, a szeretet kötelékét, mint húsvéti lakomát, 'amelyben Krisztust fogadjuk szívünkbe, lelkünk megtelik kegyelemmel és megkapjuk a jövendő dicsőség zálogát' » (SC 47).

Az Üdvözítő Testének és Vérének eucharisztikus áldozatát, halálának és feltámadásának emlékezeteként, szeretett jegyesére, az egyházra bízta. *A szentmise ünneplése Krisztusnak és a hierarchikusan rendezett Isten népének a cselekménye.* « A szentmise, vagyis az Úr vacsorája, Isten népének szent gyülekezete a pap vezetésével — aki Krisztus személyét képviseli —, hogy az Úr emlékezetét, vagyis az eucharisztikus áldozatot megünnepelje. Ezért az Egyháznak erre a helyi összejövetelére nagyon is vonatkozik Krisztus ígérete: 'Ahol ketten vagy hárman összegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük' (Mt 18,20). Amikor ugyanis bemutatjuk a szentmisét, amelyben a *keresztáldozat állandóan megújul, Krisztus valóban jelen van az ő nevében egybegyűlt közösségben, a pap személyében, szent igéiben, valamint lényegileg és valóságosan az eucharisztikus színek alatt* ».

« A szentmise tulajdonképpen két részből áll: az ige liturgiájából és az Eucharisztia liturgiájából. Ezek olyan szoros kapcsolódnak egymáshoz, hogy egyetlen istentiszteleti cselekményt alkotnak. A szentmise ugyanis mind Isten igéjének, mind Krisztus testének terített asztala. Innen kapnak tanítást és lelki táplálékot a hívek. Bizonyos szertartások pedig a szentmise bemutatását bevezetik, illetve befejezik » (MM 23).

« *Ez az én testem, mely értetek adatik* ». « *Ez az én vérem kelyhe, az új és örök szövetségé, mely értetek és sokakért kiontatik a bűnök bocsánatára. Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre!* » Ezekkel a szavakkal, — amelyeket a pap megismétel az átváltoztatáskor —, Jézus a kenyér és bor színe alatt teljesen odaadta magát az Atyának és az em-

bereknek. Meghagyta övéinek, hogy ugyanezt tegyék « az ő emlékezetére ». Szent Pál erről így írt a Korintusiaknak: « Valahányszor e kenyeret eszitek s e kehelyből isztok, az Úr halálát hirdetitek, míg el nem jön » (1Kor 11,26). Ezekre a szavakra utal a szentmise központi cselekménye után az a válasz, amelyet a jelenlevő hívők adnak a pap szavaira: « Íme hitünk szent titka! » — « Halálodat hirdetjük, Urunk, és hittel valljuk föltámadásodat, amíg el nem jössz! »

Átváltoztatás után a kenyér és a bor lényege Krisztus testévé és vérévé válik. A külső « színek », amelyeket érzékszerveinkkel tapasztalunk, megmaradnak változatlanul: de olyan « jelek » lesznek, amelyek az Úr Jézus titokzatos valóságára utalnak, aki valóságosan — bár szentségileg — jelen van üdvösséghozó kereszthalála és feltámadása erejével, hogy lelkünk tápláléka legyen, hogy — az egyház « keze » által — állandóan felajánlja az Atyának a dicséret és az engesztelés áldozatát. A szentmise nemcsak puszta « emlékezés » Jézus húsvétjára, hanem hathatósan jelenvalóvá teszi az üdvösség központi eseményét.

Az Eucharisztia *kegyelmi hatásait* az előbb idézett zsinati okmány (SC 47) jelezte: Isten irgalmas szeretetének közvetítése, egység, szeretet. Mivel Krisztust fogadjuk be, lelkünk megtelik kegyelemmel, és a megkezdett isteni élet az örök dicsőség (föltámadás) záloga. De az Eucharisztia nemcsak az egyén lelki életét táplálja, hanem — miként az egyházatyák hangoztatják Szent Pál nyomán — megvalósítja, egységbe fogja, növeli az egyházi közösség testét is. « Sokan egy kenyér, egy test vagyunk, mivel mindnyájan egy kenyérben részesedünk » (1Kor 10,17).

A miséről szóló *gyakorlati tudnivalók* (egyes részei, azok jelentése, részvétel stb.) megtalálhatók minden újabb imakönyvben, a miseszövegek hasonlóképpen. Csupán egy megjegyzés. Az egyházias érzékű katolikus teljes szívvel, örömmel elfogadja a *megújított, népnyelvű miseliturgiát.* Tudjuk, hogy a mise litur-

giája a századok során sokat változott, fejlődött. A trentói zsinat után aztán egészen a legújabb időkig változatlan volt. A zsinati reform részben visszahajlás az ősibb liturgiákhoz, részben alkalmazkodás az új idők követelményeihez. Természetesen a lényeg változatlan (az új liturgia is megtartotta pl. a régi római misekánont: ez a négy eucharisztikus imádság egyike; továbbá a latin nyelvű mise is érvényben van).

A miseliturgia megújításának fő célja *a hívek tudatos, tevékeny részvétele* volt:

« Az egyház körültekintő gondoskodással arra törekszik, hogy a hívek ne csak mint kívülállók vagy mint néma szemlélők legyenek jelen a hitnek ezen a misztériumán, hanem azt a szertartásokon és imádságokon keresztül jól megértve, a szent cselekményekben tudatosan, áhítattal és tevékenyen vegyenek részt; tanuljanak Isten igéjéből, merítsenek erőt az Úr testének terített asztaláról, adjanak hálát Istennek. Meg kell tanulniuk továbbá a szeplőtelen áldozati adományt nemcsak a pap keze által, hanem vele együttesen is fölajánlani, önmagukat is áldozatul hozni. Így kell Krisztus, a közvetítő által egyre tökéletesebb egységre eljutniuk Istennel és egymással, hogy végül Isten legyen minden mindenben » (SC 48).

A szentmise-áldozat az egész keresztény élet központja mind az egyetemes egyház, mind pedig annak helyi közösségei részére. Mert « a többi szentség, mint a többi más egyházi szolgálat és apostolkodás is összefügg az Oltáriszentséggel és reá irányul. Az Eucharisztiában ugyanis benne van az Egyház minden lelki kincse: maga Krisztus, a mi húsvéti Bárányunk és élő kenyerünk, szent Teste által, amelyet a Szentlélek éltet és életforrássá tesz. Így ad életet az embereknek, akiket magukba térésre hív, hogy munkájukat és minden teremtett dolgot Krisztussal együtt áldozatul ajánljanak föl » (SC 55).

A szentmise-áldozat a forrása és célja annak az imádó tiszteletnek, amellyel az Egyház az Oltáriszentséget *a szent-*

misén kívül is körülveszi. A templomokban és kápolnákban őrzött Oltáriszentségben Krisztus valóban *Emmanuel,* vagyis velünk lakó Isten. Közöttünk lakozik telve kegyelemmel és igazsággal. Az Eucharisztiát azért rendelte Krisztus, hogy mint lelki táplálékot magunkhoz vegyük, ez a tény azonban nem csökkenti imádó tiszteletünket a szentmise után templomainkban őrzött Oltáriszentség iránt. Az Eucharisztia szentmisén kívüli őrzésének első és eredeti célja a szent Útravaló kiszolgáltatása a betegeknek, másodlagos céljai a misén kívüli áldoztatás (bizonyos esetekben) és az Úr Krisztus imádása. A szentségházban őrzött Oltáriszentség a szentmisében történt átváltoztatás gyümölcse, azért mindig az eucharisztikus áldozatra utal. Mivel hiszünk Urunk valóságos jelenlétében, a tabernákulumban őrzött szent színeket is imádjuk, és e szentségben való hitünket nyilvánosan is megvalljuk. Amikor szentséglátogatást végzünk, a templomban imádkozunk, a kitett Oltáriszentséget imádjuk, ne feledjük, hogy az önmagát értünk feláldozó és testét-vérét lelki táplálékul adó Úr Jézus van velünk.

4. *Bűnbocsánat*

Az Egyház szent, mert Krisztus önmagát adta érte és kiárasztotta rá a megszentelő Lelket, de tagjaiban állandó megtisztulásra, megújulásra szorul. Mert a keresztség ugyan eltörölte vétküket, kiengesztelte őket az Atyával és Isten « szent népe » tagjaivá tette, de míg a földön élnek, ki vannak téve a kísértésnek és gyakran bűnbe is esnek.

Isten népe állandóan « megtér », vagyis Istenhez fordul; a bűnbánati cselekményeknek sok formája van. *A bűnbocsánat szentségében a hívek « Istent sértő bűneikre Isten bocsánatát kapják meg; egyszersmind kibékülnek (kiengesztelődnek) az Egyházzal,* amelyet megsebeztek bűnükkel, és amely közreműködik megtérésükben szeretetével és imájával » (LG 11).

Ha Krisztus tanítványa vétkezett, de a Szentlélek indítására a bűnbocsánat szentségéhez járul, mindenekelőtt teljes szívvel Istenhez kell fordulnia. Ez a szívbéli *megtérés* magában foglalja az őszinte bánatot és az élet megújításának szilárd elhatározását. A hívő ezt kifejezi az egyház előtt, amikor bevallja bűneit, elvállalja az elégtételt, és elhatározza, hogy Isten kegyelmével megjavítja életét. Isten az egyház szolgái — a felszentelt papok — által *megadja a bűnbocsátást,* « *feloldoz* » ezekkel a szavakkal:

« Isten, a mi irgalmas Atyánk,
aki szent Fiának kereszthalála és feltámadása által
kiengesztelte önmagával a világot,
és kiárasztotta a Szentlelket a bűnök bocsánatára,
az Egyház szolgálata által
bocsásson meg neked és adja meg a békét!
És én feloldozlak téged bűneidtől
az Atya, és a Fiú + és a Szentlélek nevében ».

Mivel e könyvben másutt is beszélünk a bűnbocsánatról, itt csupán a bűnbocsánat szentségének *hatásairól* szóló hivatalos szöveget idézzük az egyházi szertartáskönyv bevezetőjéből:

« Amint a bűn sok és különféle sebet üt az egyén és a közösség életén, úgy más és más lesz az orvoslás módja is, amelyet a megtérés nekünk felkínál. Akik súlyos bűn miatt kiszakadtak az Istennel való szeretetközösségből, a bűnbocsánat szentsége által visszakapják az elvesztett életet. Akik pedig bocsánatos bűnbe estek, napról napra tapasztalván gyarlóságukat, a bűnbánati cselekményekben való ismételt részvétel révén erőre kapnak, hogy eljussanak Isten fiainak teljes szabadságára.

a) Hogy a bűnbocsánat szentségének üdvösségszerző hatását a hívő elnyerhesse, az irgalmas Isten rendelkezése szerint, minden egyes súlyos bűnét, melyre lelkiismeretének megvizsgálása után emlékszik, köteles a papnak meggyónni.

b) Továbbá, ennek a szentségnek gyakori és buzgó felvétele a bocsánatos bűnök leküzdésére is felette hasznos (...) Az ilyen gyónásokban a megtérők, akik bocsánatos bűnökről vádolják magukat, főleg arra törekedjenek, hogy mind teljesebben hasonuljanak Krisztushoz, és mind gondosabban kövessék a Szentlélek szavát » (BO 18).

5. *A betegek kenete*

« A betegek szent kenetével és a papok imádságával az egyház a szenvedő és megdicsőült *Krisztusnak ajánlja a betegeket, hogy nekik enyhületet és üdvösséget szerezzen* (vö. Jak 5,14-16); sőt buzdítja őket, hogy tudatosan csatlakozzanak Krisztus szenvedéséhez és halálához (vö. Róm 8,17; Kol 1,24; 2Tim 2,11-12; 1Pét 4,13), és így szolgálják az Isten népének lelki javát » (LG 11).

Az új liturgia szerint már nem beszélünk « utolsó kenetről », hanem a betegek kenetéről. Az egyház a szenvedésben (amely lehet a végső is) hívei mellett áll: ezzel a szentséggel segíti őket, hogy felfedezzék a szenvedés keresztény értelmét, tehát hogy a megfeszített és feltámadt Krisztussal vállalják azt saját üdvösségükre és az egyház javára.

A keresztény tudja, hogy a szenvedés és a halál azért lett oly gyötrelmes, mert az ember vétkezett. A « kisebbedés » és a halál lehet a szerető engedelmesség kifejezése: így « térítjük » meg a rosszat, vagyis adunk neki értelmet. Így lesz számunkra « kereszt », vagyis az üdvösség eszköze. A keresztény küzd a rossz ellen; igyekszik gyógyítani a betegséget; de miután mindent megtett, hogy azt kiküszöbölje, és mégsem szabadulhat tőle, *akkor* elfogadja « Isten kezéből ». Jézus megmutatta, hogy a vég, az « utolsó átmenet » lehet a szerető engedelmesség, az Atyának való odaadás kifejezése. A hívő Krisztussal együtt a szenvedésben és halálban egye-

sülhet az Atyával; *így a vég beteljesedés lesz*: « *Consummatum est!* »

« Urunk gondjaiba vette a betegeket, és a híveknek is megparancsolta testi-lelki gondozásukat. Erről épp eléggé tanúskodnak az evangéliumok, de főképpen a kenet szentsége, amelyet ő maga alapított, Szent Jakab apostol levele által pedig kihirdette. Az Anyaszentegyház ezért szokta szenvedő tagjait a megkenés és a papok imádsága által a szenvedő és megdicsőült Úrnak ajánlani, hogy őket megkönnyítse és meggyógyítsa (vö. Jak 5,14-16). Sőt buzdítja a betegeket, hogy önként vállalják a közösséget Krisztus szenvedésével és halálával (vö. Róm 8,17), és így mozdítsák elő Isten népének javát.

A súlyosan beteg embernek ugyanis Isten különleges kegyelmére van szüksége, hogy szorongásoktól fojtogatva el ne csüggedjen, és kísértésektől gyötörve hitében meg ne rendüljön. Krisztus Urunk ezért beteg híveit a szentkenet szentségével mint legszilárdabb védőbástyával erősíti meg. *A szentség kiszolgáltatása abban áll, hogy az Egyház papjai kezüket a betegre teszik, hittel imádkoznak, és megszentelt olajjal megkenik őket.* Ez a szertartás jelzi és megadja a szentség kegyelmét » (BK 13).

Miközben a pap szent olajjal megkeni a beteg homlokát és mind a két kezét, ezt mondja: « *E szent kenet által és nagy irgalmassága szerint segítsen meg téged az Úr a Szentlélek kegyelmével* »; (-Ámen) « *szabadítson meg bűneidtől, üdvözítsen téged, és erősítsen meg jóságosan!* » (-Ámen).

« Ez a szentség a Szentlélek kegyelmét adja a betegnek. Ez a kegyelem az egész embert segíti az üdvösségre, felszítja Istenbe vetett bizalmát, megerősíti a gonosz lélek kísértéseivel és a halálfélelemmel szemben úgy, hogy bajait nemcsak elviselni képes erős lélekkel, hanem azokat le is küzdheti, és így egészségét is visszaszerzi — ha az lelkének üdvösségére válik. Ha szükséges, megadja a bűnök bocsánatát, és tökéletessé teszi a keresztény bűnbánatot » (BK 14).

Kik a betegek kenetének *felvevői?*

Mindazok a hívek, akik betegségük vagy öreg koruk miatt súlyosan gyengélkednek.

— Sebészeti beavatkozás (műtét) előtt a szent kenet feladható, ha veszélyes betegség miatt operálják a beteget.

— Felvehetik öregek, ha erejük fogytán van, még ha nincs is különösebben veszélyes betegségük.

— Gyermekeknek is feladhatják, ha már annyira értelmesek, hogy a szentség megerősíti őket.

— Eszméletlen betegnek is feladható, ha feltételezhető, hogy józan ésszel kérte volna.

— Halottnak nem adják fel a szent kenetet; de a pap imádkozik a betegért, hogy Isten bocsássa meg bűneit, és fogadja be országába. Ha kétség van afelől, hogy igazán meghalt-e a beteg, feltételesen feladhatja neki a szentséget.

« Az iskolai, templomi és családi hitoktatásban arra kell nevelni a híveket, hogy ők maguk kérjék a szentkenetet, mégpedig mihelyt alkalom kínálkozik; és azt teljes hittel és áhítattal fogadják. A szentség halogatásának rossz szokását ne tűrjék! Aki a betegek körül foglalatoskodik, azt ki kell oktatni a szentség természetéről » (BK 15).

Az Egyház az életből távozó hívőt a szent Útravalóban, Krisztus testében és vérében részesíti a feltámadás zálogaként. Ha mód van rá, szentmise keretében szolgáltatják ki, hogy a beteg mindkét szín alatt áldozhassék. Így az « utolsó » áldozás különleges módon jelzi a szentmisében ünnepelt misztériumot, vagyis az Úr halálát és az Atyához való távozását (vö. BK 17).

Krisztus titokzatos Testében, az Egyházban mindegyik tag együttszenved a többivel (1Kor 12,16). *A betegekről való gondoskodás a testvéri szeretet egyik legszebb kifejezése.* « Minden megkeresztelt ember vegye ki tehát a részét a kölcsönös szeretetszolgálatból Krisztus titokzatos Testében; küzdjön a betegségek ellen, szeresse a betegeket, működjék közre a betegek szentségeinek kiszolgáltatásánál!

Ezek a szentségek ugyanis — a többi szentséghez hasonlóan — közösségi jellegűek, és ennek a jellegnek a lehetőség szerint ki kell domborodnia éppen a szertartásban is » (BK 19).

6. *Egyházirend*

Krisztus Urunk az apostolokra bízta üdvözítő művének folytatását (Mt 28,20); elküldte rájuk a Szentlélek ajándékát (Csel 1,8), hogy hirdessék az Örömhírt, szolgáltassák ki a szentségeket, tanítsák az embereket megtartani mindazt, amit parancsolt. Az apostolok utódokat rendeltek, hogy ez a küldetés folytatódjék a világ végezetéig. Az egyházi élet hierarchikusan tagolt közösségében különböző szolgálatok voltak. A Szentlélek azért helyezett egyeseket a nyáj élére, hogy igazgassák Isten szent egyházát (vö. Csel 20,28). A különböző szolgálatok között kiemelkedő helyet foglalt el a püspökök tisztsége; segítették őket a presbiterek (áldozópapok) és a diakónusok (szerpapok). Hármas feladatuk volt: a *tanítás,* a *megszentelés* (az istentiszteleti élet szolgálata) és a *kormányzás* (vö. LG 25-27). Az egyetlen és a legfőbb papot, Krisztust képviselték a hívek között.

A II. vatikáni zsinat világosan kimondta, hogy *az egyházirend teljességét a püspökszentelés közli,* hiszen a szenthagyomány ezt tekintette mindig a szent szolgálat legfelsőbb fokának. « A püspökszentelés a megszentelés feladatával együtt ráruházza a püspökre a tanítás és a kormányzás feladatát is; ezeket egyébként — a dolog természete miatt — csak a kollégium fejével (= pápa) és tagjaival való hierarchikus közösségben lehet gyakorolni (...) A püspökökre tartozik, hogy az egyházirend feladásával új kiválasztottakat vegyenek fel a püspöki testületbe » (LG 21).

Az egyházirend szentségében részesült férfiak tehát (püspökök, papok, diakónusok) különleges megbízatást kapnak, hogy tanítsák, megszenteljék és kormányozzák Isten népe

többi tagját. *A « szolgálati » (miniszteriális) papság nemcsak fokozatilag, hanem minőségileg, lényegileg különbözik a hívek ún. általános (vagy egyetemes) papságától*, amelyet minden hívő a keresztség alapján gyakorol. A II. vatikáni zsinat ezt határozottan leszögezte; ugyanakkor azt is hangsúlyozta, hogy *a kettő egymáshoz van rendelve:*

« A hívők egyetemes papsága és a szolgálati, azaz hierarchikus papság egymáshoz van rendelve, jóllehet a lényegben — és nemcsak fokozatban — különböznek egymástól. Mert mindkettő a maga módján részesedik Krisztus egyetlen papságában. Az, akit a szolgálati papságra szenteltek fel, szent hatalmával kialakítja és kormányozza a papi népet, Krisztus képviseletében bemutatja az eucharisztikus áldozatot, az egész nép nevében ajánlva azt fel Istennek. A hívek viszont közreműködnek a szentmiseáldozat felajánlásában — mégpedig királyi papságuk erejében — és azt a szentségek felvételével, az imádsággal, a hálaadással, szent életük tanúságával, önmegtagadásukkal és tevékeny szeretetükkel gyakorolják » (LG 10).

Mondottuk, hogy a zsinat szerint a püspökök mint apostolutódok kapják meg az egyházirend teljességét. Az ő szolgálati tisztségük alacsonyabb fokon átszállt munkatársaikra, az *áldozópapokra.* « A papi tisztség, éppen a püspöki renddel való kapcsolata folytán részesedik abban a hatalomban, amellyel maga Krisztus építi, szenteli meg és kormányozza testét. Ezért a presbitereknél a papi felszenteltséget olyan külön szentség adja meg, amelyik feltételezi a keresztény beavatás szentségeit, amelyikben a Szentlélek a kenetével szentségi karaktert vés a lelkükbe; általa hasonlókká lesznek Krisztushoz, a Paphoz, úgyhogy már Krisztusnak, a Főnek képviseletében tevékenykedhetnek » (PO 2).

A *papi rendet a püspök adja fel* papszenteléskor *kézrátétellel és fölszentelő imával.* Ez utóbbiból idézünk: « ... *Kérünk, mindenható Atyánk, add meg szolgá(i)dnak az áldozópapi méltóságot, és újítsd meg szíve (szívük) mélyén a*

szentség Lelkét, hogy tőled, Istentől kapja (kapják) meg a papságnak ezt a rendjét, élete (életük) pedig legyen az erények példája... »

A papszentelés szertartása többi mozzanatában is (a kéz megkenése krizmával, a paténa és a kehely átadása) arra figyelmezteti a püspök az áldozópapot, hogy tudatosítsa hivatását, legyen szent, hogy megszentelhesse a keresztény népet, alakítsa életét az Úr keresztjének titka szerint.

A papot az emberek közül választják, és arra rendelik, hogy az embereket képviselje Isten tiszteletében, hogy ajándékokat és áldozatot mutasson be a bűnökért (vö. Zsid. 5,1). « Az újszövetség papjait hivatásuk és felszentelésük valamiképpen különválasztja Isten népén belül, de nem azért, hogy eltávolodjanak akár ettől a néptől, vagy bárki mástól, hanem azért, hogy teljesen annak a munkának éljenek, amelyet az Úr szánt nekik. Nem lehetnének Krisztus szolgái, ha nem lennének egy másik, egy nem földi élet tanúi és kincstárosai; de az embereknek sem lennének szolgálatára, ha ezek élete és körülményei idegenek maradnának számukra » (PO 3).

A pap « elkülönülése » tehát azt jelenti, hogy teljesen Krisztus szolgálatának él; nem hasonul a « világhoz », bár a világban él és az embereket szolgálja. Egy felsőbb, nem e világi élet tanúja az emberek között. A pap szolgálja Isten igéjét; kiszolgáltatja a szentségeket, elsősorban is a szentmisében bemutatja Krisztus áldozatát; neveli és vezeti Isten népét. Mindezt püspökének való engedelmességben és paptestvéreivel együttműködve teszi.

A « másik életről » tanúskodik az önként vállalt *cölibátussal* is. Amikor a zsinat a cölibátust ajánlotta, nem akarta megváltoztatni a keleti egyházak eltérő törvényes fegyelmét (vö. PO 16), de a következőképp mutatott rá a papi élet és a nőtlenség közötti összefüggésekre: « A cölibátus sok szempontból nagyon megfelel a papi szolgálatnak. A papi küldetés ugyanis teljes egé-

szében annak az új emberiségnek a szolgálatára van szentelve, amelyet a halálon győztes Krisztus létesít Lelke által ebben a világban, és amelynek tagjai 'nem vérnek vagy testnek vágyából, hanem Istenből születtek' (Jn 1,13). A mennyek országáért vállalt szüzesség illetve cölibátus által (vö. Mt 19,2) a papok új és kiválóbb értelemben vannak Krisztusnak szentelve. A szívük osztatlan, ezért könnyebben is ragaszkodnak hozzá (vö. 1 Kor 7, 32-34), Krisztusban és Krisztus által szabadabban szentelik életüket Isten és az emberek szolgálatára, országáért és az Istenből való újjászületés művéért készségesebben dolgoznak, s így alkalmasabbak lesznek arra, hogy Krisztusban elnyert lelki atyaságuk szélesebb körre terjedjen ki. Az emberek előtt pedig így tesznek tanúságot arról, hogy osztatlanul akarják odaadni magukat a rájuk bízott munkára: arra, hogy a híveket eljegyezzék egy férfival, és őket tiszta szűzként vezessék el Krisztushoz (vö. 2 Kor 11,2). Cölibátusukkal arra a titokzatos és Istentől alapított házasságra utalnak, amely a jövőben fog teljesen megnyilvánulni, s amely által Krisztus az egyház egyetlen jegyese. Ezenfelül, előjeleivé lesznek az eljövendő világnak, amely a hit és szeretet által már jelen van, s ahol a feltámadás gyermekei nem mennek férjhez és nem is házasodnak (vö. Lk 20,35-36) » (PO 16).

7. *Házasság*

A kereszténység egyátalán nem értékeli le a testet és a nemi kapcsolatot. Ezt többek között az is tanúsítja, hogy *Krisztus a férfi és a nő testi-lelki kapcsolatát, szeretetszövetségét szentségi rangra emelte.* A házasság szentségében a keresztény házastársak a Krisztus és az Egyház között fennálló egység és termékeny szeretet titkát jelenítik meg, és egyúttal részesülnek is benne (vö. Ef 5,32).

« A házasság a házastársak szövetségkötésével jön létre, vagyis mindkét fél visszavonhatatlan beleegyezésével, amellyel önmagukat szabadon és kölcsönösen egymásnak átadják, illetve egymástól elfogadják. A házastársak teljes hűségét és a házassági kötelék felbonthatatlan egységét megköveteli egyrészt a férfi és a nő kizárólagos összetartozása,

másrészt a gyermekek java. Krisztus Urunk — az Egyházzal való jegyesi kapcsolat mintájára — a házasságot szentségi méltóságra emelte, hogy még világosabban jelezze a hitvesi kötelék felbonthatatlanságát, és megőrzéséhez kegyelmi segítséget nyújtson (vö. GS 48) » (HSZ 11).

A menyasszony és a vőlegény egymásnak szolgáltatják ki a házasság szentségét az Egyház képviselője (püspök, pap vagy diakónus) előtt és két tanú jelenlétében. *Kettőjük « igen »-je, beleegyezése az a jelképes cselekmény amellyel Krisztus kegyelmét közvetítik egymásnak.* De végeredményben a krisztusi kegyelmet az Egyház közvetíti, mint az egész szentségi rend alapja, mint « ősszentség ».

A *házasságkötés szertartásának* főmozzanatai (mise keretében vagy azon kívül):

— Kellő távolabbi előkészület után közösen hallgatják Isten szavát és elmélkednek róla.

— A pap megkérdezi a jegyeseket elhatározásuk szabad voltáról, továbbá arról a készségükről, hogy a halálig hűségesek akarnak maradni esküjükhöz, és keresztény módon nevelik gyermekeiket.

— A jegyesek egymásnak nyújtják kezüket és *kifejezik beleegyezésüket*:

> « *N., — Isten színe előtt — feleségül veszlek (feleségül megyek hozzád)* ».

— A pap az Egyház nevében érvényesnek nyilvánítja és megáldja a megkötött házasságot.

— Utána szép magyar szokás szerint esküt tesznek a feszületre (innen az « esküvő »):

> « Isten engem úgy segéljen,
> Nagyasszonyunk, a Boldogságos Szűz Mária
> és Istennek minden szentjei,
> szeretetből veszlek feleségül (megyek hozzád feleségül),
> Isten rendelése szerint,
> az anyaszentegyház törvénye szerint,
> és téged el nem hagylak,

holtomiglan-holtodiglan,
semmiféle bajban.
Isten engem úgy segéljen! »

— A gyűrűk megáldása után a házasok egymás ujjára húzzák a gyűrűt e szavakkal:

« *N., viseld ezt a gyűrűt szeretetem és hűségem jeléül:*
— az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében! »

— Egyetemes könyörgések és a jegyesek megáldása.

— Ha a házasságkötés misén kívül történik, befejeződhet Miatyánkkal és áldással.

A Zsinat ezt írja a házasság krisztusi jelentéséről és a keresztény házasok feladatairól:

« A keresztény hitvestársak szentségi házasságukkal látható jelei és részesei is a titoknak: Krisztus és az egyház egységének és termékeny szeretetének (vö. Ef 5,32); a házasság szentségi erejével pedig kölcsönösen életszentségre segítik egymást a házaséletben, a gyermekek vállalásában és nevelésében, és ezért életük állapota és szerepük alapján saját ajándékkal rendelkeznek az Isten országában (vö. IKor 7,7). A házastársak egysége hozza létre a családot, és a családban születnek a társadalom új polgárai, akiket a keresztségben a Szentlélek kegyelme Isten gyermekeivé tesz, hogy a századok folyamán fennmaradjon Isten népe. A szülők legyenek ebben a család-egyházban gyermekeik első hithirdetői szavukkal és példájukkal, és ápolják mindegyikük sajátos hivatását, különös gonddal pedig a papi hivatást » (LG 11).

A házasság intézménye és a házastársi szerelem *természeténél fogva az életadásra és a gyermekek nevelésére irányul* (ebben különbözik pl. a férfi és a nő barátságától). A gyermekáldás a házasság legfőbb java, a szülők számára is nagy ajándék. Természetesen a férfi és a nő testi-lelki kapcsolata, szerelme a kölcsönös kiegészülést, személyi kiteljesedést is szolgálja. Szerves egységben kell felfogni és megva-

lósítani a különböző célokat. A házasfelek együttműködve a teremtő és megváltó Isten szeretetével, készek arra, hogy az Úr általuk napról napra növelje családját. Ezt a lelkipásztoroknak hangsúlyozniok kell mind a jegyesoktatásban, mind az esketési beszédben. Manapság különösen is szükség van a jegyesoktatásra, hogy a jegyesek — akik talán kiskoruktól fogva nem igen bővítették keresztény ismereteiket, — tisztában legyenek legalább a keresztény hit és házasság alapelemeivel.

A keresztény házasfelek *együtt*, közösen arra kötelezik el magukat, hogy szeretetközösségükkel, házaséletükkel tesznek tanúságot Isten szeretetéről; elfogadják a gyermekáldást; megígérik, hogy Krisztus és az Egyház törvényei szerint nevelik gyermekeiket. A házastársi szerelem nem « önzés kettesben », bár kizárólagos, halálig felbonthatatlan. A szeretet termékeny és áldozatos: ennek jele, hogy a házastársak szerelme nyitott marad új életek befogadására, és vállalják az örömök mellett a gyermeknevelléssel járó áldozatokat is. A házasság szentségi kegyelme ad erőt elkötelezettségük teljesítéséhez. De az Egyház a házasfelek mellett áll a bűnbocsánat szentségével és az Eucharisztiával is; továbbá a hívő közösség testi-lelki támogatására is számíthatnak.

Isten, aki Szeretet, Jézus Krisztusban kinyilatkoztatta és közölte magát. Az Atya Jézus Krisztusban a világ teremtése előtt kiválasztott bennünket, « hogy szentek és feddhetetlenek legyünk előtte. Szeretetből eleve arra rendelt, hogy — akaratának tetszése szerint — Jézus Krisztus által fogadott fiaivá legyünk. (...) Benne van vére által szerzett megváltásunk, bűneink bocsánata, kegyelme bőségének arányában. (...) Benne vagyunk hivatva az örökségre. (...) Benne kaptátok ti is a megígért Szentlélek pecsétjét, miután hallottátok az igazság igéjét, az üdvösségteket hirdető evangéliumot, és hittetek is benne. Ő örökségünk foglalója, amíg Isten dicsőségének magasztalására teljesen meg nem váltja tulajdonát » (Ef 1,3-14).

A keresztény a hit és a keresztség (+ bérmálás) által bekapcsolódott a Krisztussal való életközösségbe: Krisztusban meghalt a bűnnek, hogy Istennek éljen (Róm 6). Keresztény létünk lényege a hozzáidomulás az ősképhez, Krisztushoz (vö. Kol 1,15; 3,10); *Krisztus követése és a vele való sorsközösség-vállalás* (vö. Fil 2,5kk; 3,11). A keresztény erkölcs gyökerei ide nyúlnak le: tulajdonképpen a hit fényében azt mutatja meg, miként kell életünket, cselekvésünket Krisztushoz igazítanunk; arra világít rá, hogy a keresztség, bérmálás, bűnbánat szentsége meg a többi szentség milyen életre kötelez bennünket. A keresztény ember egyetlen « törvénye » Krisztus személyes valósága. *Ha Krisztusban újjászületett, akkor az új életet kell élnie a Lélek szerint.* Az igazi erkölcstan nemcsak a normákat jelöli meg (tehát nem szorítkozik a megengedettség határainak megjelölésére), hanem inkább azt láttatja meg, « miként feszül a jóság íve a korlátoktól a beteljesedésig » (B. Häring).

A keresztény élet *adottság* és *feladat*. Adottság; helyesebben: « adomány », hiszen az ember « felülről » születik

újjá, a Szentlélek ajándéka révén. De ugyanakkor feladat is, mert az üdvözítő Isten ajándékával (a kegyelemmel) közre kell működnie, hogy « befejezze » a megváltást, vagyis személyes életében gyümölcsöztesse a szeretetet. Isten Krisztusban már megvalósította a megváltást, kiengesztelődött a világgal, új teremtményekké alkotott bennünket (2Kor 5, 17-19); mégis: « meg vagyunk ugyan váltva, de még reménységben élünk » (Róm 8,24), még nem vagyunk « felnőttek » Krisztus teljességében (Ef 4,13). Isten Lelke lakik bennünk és sürget minket, de engednünk kell, hogy sürgessen bennünket. A Lélekben élünk, tehát Lélek szerint legyen a magatartásunk is (Gal 5,25). Meghaltunk a keresztségben, és életünk el van rejtve Krisztussal Istenben, ezért « sanyargassuk » is tagjainkban azt, ami « földies » (Róm 6, 1-12; Kol 3,3-5). Szent Pál leveleiből még több példát hozhatnánk fel arra, hogy a *kijelentések* és a *felszólítások* szinte párhuzamosak. Vagyis: a Krisztus Lelke által kapott kegyelem mély változást (új teremtést) idézett elő bennünk, de ugyanakkor méltóan kell élnünk keresztény hivatásunkhoz: valóban azokká kell lennünk, amik vagyunk. Képességileg (a keresztségben) magunkra öltöttük Krisztust (Gal 3,27), de e belső képességet ki kell bontakoztatnunk együttműködve a kegyelemmel, hogy egyre inkább Krisztus « másává » alakuljunk. Aki átengedi magát Krisztus Lelke vezetésének, aki befogadja az isteni Szeretetet, az a mindennapi életben gyümölcsöt hoz a szeretet tetteiben.

Ezzel már meg is jelöltük a keresztény erkölcsi élet lényegét. A következőkben ezt az alapvető meglátást bontjuk ki, vázolva az « új élet » követelményeit. Előbb azonban egy szép szakaszt szeretnénk idézni Aranyszájú Szent Jánostól, aki Máté evangéliumát magyarázva így foglalja össze a keresztény életet szabályozó « új törvényt »:

« Életünknek olyan tisztának kellene lennie, hogy ne lenne szükség semmiféle írásos törvényre: a Szentlélek kegyelmének helyettesítenie kellene a könyveket, és amint a

könyveket tintával írják, úgy a Szentlélekkel kellene teleírva lennie szívünknek is. Csak azért van szükség írásokra, mivel elveszítettük ezt a kegyelmet. Isten maga világosan megmutatta, mennyivel jobb mód az előbbi (...) Csakugyan, az Úr tanítványainak nem hagyott semmiféle írást, hanem megígérte a Szentlelket. Ő majd megtanít benneteket mindenre, mondotta Krisztus övéinek. Hasonlóképpen Jeremiás ajka által Isten ezeket mondotta: Ez lesz az az új szövetség, amelyet majd Izrael házával kötök: Bensejükbe adom törvényemet, és szívükbe írom. (...) És nem lesz szükség hogy az egyik ember a másikat tanítsa, mert mindnyájukat Isten tanítja (Jer 31, 31-34). Szent Pál is, amikor ugyanezt az igazságot hangsúlyozta, azt mondotta, hogy a törvényt nem kőtáblákra írva, hanem hústáblákra vésve, vagyis a szívébe írva kapta. Életünknek tehát olyan tisztának kellene lennie, hogy szívünk — írások nélkül — mindig nyitott lenne a Szentlélek vezetésének. (...) Csakugyan a Szentlélek leszállt az égből, amikor az új törvényt kihirdették, és azok a táblák, amelyeket ez alkalommal bevésett, sokkal magasabbrendűek, mint az elsők: mert az Apostolok a hegyről lemenve nem vittek magukkal kezükben kőtáblákat, mint Mózes, hanem szívükben hozták a Szentlelket; így a Lélek kegyelme révén szíveik élő törvénnyé és élő könyvvé váltak » (Aranyszájú Szent János).

1. *Az Újszövetség erkölcsi tanítása*

Ezt az igazságot akarja hangsúlyozni Pailler rouen-i érsek is, amikor a következőket írja: « Jézus Krisztus nem erkölcstan-professzor. Az evangéliumi erkölcs objektív tartalmát tekintve semmi újat nem hoz; ami teljesen új, abszolút eredeti: az a Lélek, aki ezt az erkölcsöt áthatja. A gyermeki szeretet szabadsága helyettesíti a Törvényt, Isten Lelkének dinamizmusa fölöslegessé teszi a parancsolatokat ». De a francia főpásztor kissé sarkít, amikor a Lélek által ho-

zott szabadságot akarja kidomborítani. Egyrészt a parancsolatokra szükségünk van, mivel nem hatott át teljesen bennünket a Lélek. Másrészt Jézus tartalmilag is hozott újat az Ószövetséghez viszonyítva.

Miben áll ez az *újság*? Ezt világítjuk most meg Rudolf Schnackenburg német katolikus exegéta nyomán (*Az Újszövetség erkölcsi üzenete*).

Isten országa és a megtérés

« Az idő betelt: közel van Isten országa. Térjetek meg, és higgyetek az üdvösség jóhírében » (Mk 1,15). Szent Márk evangéliuma elején így foglalja össze a Mester igehirdetését. Valami hallatlan, isteni tény bejelentése ez, ugyanakkor felszólítás: « Emberek, higgyetek, térjetek meg! » Az egész Újszövetségen végigvonul ez a gondolat: Isten cselekszik, és hívja az embert. Tehát először Isten szól, hív — és a hívásra hittel válaszol az ember (vagy « süket » marad és « megátalkodik »). A hit az Isten országának kapuja; arra segíti az embert, hogy megváltoztassa életét. Az isteni Szó nem csupán a cselekvés szintjén éri el az embert, hanem sokkal mélyebben, *léte síkján*: a szívbe hatol, és azt változtatja meg. Igaz, az újszövetségi üzenet felkelti ezt a kérdést is a hívő lelkében: « Mit kell tennem? ». De előbb azt sürgeti, hogy ki-ki foglaljon állást Jézus Krisztus személyével kapcsolatban: Kinek tartja Őt? Tehát hinnie kell Őbenne, aki az Atya emberszeretetének végső kinyilatkoztatása, hogy aztán — Jézus Lelkétől éltetve — gyümölcsöt hozzon a szeretetben. Így is mondhatnánk: az Evangélium elsősorban nem erkölcsi törvények gyűjteménye, mint a Tóra, hanem a közölt új élet örömhíre.

Jézus a názáreti zsinagógában egyik szombaton Izajás könyvéből olvas fel: « Az Úr lelke rajtam: Ő kent föl engem, hogy örömhírt vigyek a szegényeknek stb. » A zsinagógában minden szem reá szegeződik. Majd miután össze-

tekerte az Írást, hozzáfűzi: « Ma beteljesedett az Írás, amit az imént hallottatok » (Lk 4,16-21). Jézus egyszerűen kijelenti, hogy Ő a Lélek felkentje, Ő a Messiás, a szabadító-király, akinek el kellett érkeznie a végső időkben. Benne beteljesedik Izajás jövendölése: vele eljött a « végső » (eszkatologikus) idő, amely az üdvösséget hozza; « elközelgett az Isten országa ». Ez az Ország csak a jövőben teljesedik be, de már elkezdődött Jézus szavai, tettei, üdvhozó működése által.

Az Isten országának első követelménye: « Térjetek meg! » A görög « *metánoia* »-nak a héberben és az arámban olyan szó felel meg, amely szó szerint « megfordulást » jelent: a *hívő* ember szakít téves útjával, a bűnnel, és Istenhez fordul: kitárul az üdvösség kegyelme előtt, és rálép Isten akaratának útjára. Jézus példabeszédeiből világosan kivehető, hogy Isten előtt minden ember bűnös. A legveszedelmesebb az, ha valaki nem ismeri el bűnös voltát, azt hiszi, hogy nem szorul rá a megváltásra. Ezért ostorozza Jézus az elbizakodott farizeusokat, akik igazaknak hiszik magukat, és megvetik a « bűnösöket »: « A vámosok és utcalányok megelőznek benneteket az Isten országában! »

Amikor Jézus megtérést követel (pl. a házasságtörő asszony, Jn 8,7-11), mindjárt *közvetlen* döntésre szólítja fel a bűnöst. Aki felszólítását itt és most meghallja, az befogadja Isten irgalmas, megbocsátó szeretetét. Általában ezt mondhatjuk: Jézus prédikációjában a megtérésnek kettős követelménye van: 1) Jézus mindenkinek hirdeti az örömhírt, az Atya irgalmas szeretetét; aki hisz, befogadja e szeretetet; de azokat, akik nem ismerik el, hogy rászorulnak Isten irgalmára, Isten ítéletével fenyegeti. 2) Jézus felhívása közvetlen és gyökeres megtérést követel; azt akarja, hogy a bűnös teljesen Istenhez forduljon, és csak neki szolgáljon (Mt 6,24). *A hit és az Istenhez való « térés » (fordulás) elválaszthatatlan egymástól:* amikor kitárulunk Isten üdvho-

zó kegyelmének, odafordulunk Istenhez, aki Jézus Krisztusban kinyilatkoztatja és közli önmagát; szavának meghallgatása követeli az akaratának való engedelmességet (negatív oldalról: elfordulást a bűntől, bűnbánatot). Az élő, teljes ráhagyatkozás a szerető Istenre magában foglalja a bizalmat és a viszontszeretetet.

Gyakorlatilag a megtérés « *Jézus követésében* » nyilatkozik meg: a tanítvány sorsközösséget vállal Jézussal, akár életét is elveszíti érte vagy az Isten országáért (a kettő ugyanaz).

Jézus követése szóról szóra azt jelenti, hogy a meghívottak a Mester nyomába szegődnek, elhagyva mindenüket és minden hozzátartozójukat (Mk 1,16-20). Jézus kortársai számára ez részben természetes volt: hiszen a rabbikat, a törvénytudókat és farizeusokat is tanítványok vették körül. De Jézus követése nemcsak azt jelenti, hogy a tanítvány meghallgatja a Mestert, aztán továbbadja tanítását (a törvénymagyarázatot). Nemcsak oktatásról van szó, hanem *életközösségről*, sorsközösségről. Jézus szigorú feltételeket szab azoknak, akiket közelebbi követésére hív. A tanítványoknak mindenüket, minden hozzátartozójukat el kell hagyniok; vállalniok kell a létbizonytalanságot, az üldöztetést, sőt a halált is. Követelménye annyira radikális (gyökeres), hogy sokan nem mernek vállalkozni rá, megütköznek szavain (Lk 9,57-62). *Jézus « követése » végső soron nem az Ő « utánzását » jelenti (imitatio Christi), hanem* a húsvéti misztériumban: *a Jézus halálában és feltámadásában való részesedést.*

Jézus és a zsidó törvény

Jézus erkölcsi üzenetét Máté a Hegyi Beszédben foglalja össze (Mt 5-7. fejezetek). Mennyiben teszi magáévá Jézus a korabeli zsidóság erkölcsi tanítását? *Miben hoz újat Evangéliuma?*

Jézus tekintéllyel tanított, isteni hatalommal: « Mondatott a régieknek..., én pedig mondom nektek... » Ez a fordulat tér vissza állandóan a Hegyi Beszédben. Úgy tűnik: Jézus megváltoztatja a mózesi törvényt, a Jahve által adott Tórát nem tekinti abszolútnak. A törvénytudók szemére is vetették: Milyen jogon teszi ezt? Nos, Jézus valóban új törvényhozóként jelent meg? Valóban, az említett antitéziseket lehet úgy is értelmezni, hogy Jézus új törvényt hirdet. Ugyanakkor ezt is kijelentette: « Ne gondoljátok, hogy azért jöttem, hogy megszüntessem a törvényt vagy a prófétákat. Nem azért jöttem, hogy megszüntessem, hanem hogy tökéletessé tegyem (« beteljesítsem ») » (Mt 5,17kk). A görög *plérószai* jelenthet befejezést, tökéletesítést, beteljesítést, teljesítést (= a gyakorlatba való átvitelt). Ha az eltörölni-beteljesíteni antizézist a teljes összefüggésben nézzük, körülbelül így értelmezhetjük: az Írásokban — a mózesi Törvényben és a próféták tanításában — benne foglalt követelményeknek érvényre juttatása, teljesítése (« beteljesítése »), éspedig azért, *mert Isten akaratát fejezik ki.* Jézus gyakorlati magatartása is azt tanúsítja, hogy alávetette magát a mózesi törvénynek, amennyiben az az Atya akaratát fejezte ki számára. Beteljesítette a törvény szellemét, nem annak betűjét. Jézus túlteszi magát a legalista szőrszálhasogatáson, bizonyos külső előírásokon (tisztálkodás, szombati pihenő...). A képmutató farizeusokat éppen azért ostorozza, mivel a külsőséges szabálytartás közben elfeledkeznek a lényegről, arról, hogy Isten akaratát megtegyék; csak a külső tisztaságra ügyelnek, pedig a szívből fakad minden gonoszság (Mk 7,1-23). Jézus tehát minden különösebb önigazolás nélkül új erkölcsiség alapjait veti meg, amikor a *szív készségétől* teszi függővé a cselekedetek erkölcsi értékét.

A törvény tartalmát és külső formáját illetően különböző értékmérőt alkalmazott, míg a zsidók nem tettek különbséget a kettő között, csak a törvény « betűjéhez » ragasz-

kodtak. A lényegtelen dolgokban, pl. a külső tisztálkodás kérdésében elvetette az ősök hagyományait, viszont olyan lényeges kérdésben, mint a házasság felbonthatatlansága, a Tórának egy régebbi szövegére hivatkozik az újabb értelmezéssel szemben (Mk 10,1-9). Jézus az új erkölcsiség alapját a *szeretetben* jelölte meg. Az Isten- és emberszeretet törvénye összefoglalja a Tórát és a prófétákat (Mk 12, 32-34; vö. MTörv 6,4-5; Lev 19,18).

Jézus mindenekelőtt nem elméleti vitát akart folytatni a zsidó törvény értékéről és értelmezéséről, hanem *Isten akaratának teljesítését kereste.* A jámbor zsidó számára ez volt a döntő kérdés: hogyan nyerheti el az igazságosságot, vagyis hogyan lehet igaz Isten előtt? A rabbik erre azt válaszolták: meg kell tartani a parancsolatokat, és minél több « jócselekedetet » kell véghezvinni: alamizsna, böjt, a törvény tanulmányozása stb. Így érdemeket szerzünk, és Isten előtt lerójuk adósságunkat. A farizeusok csoportja a törvény aprólékos teljesítését követelte, éspedig az ősök hagyományait is figyelembe vették. Az írástudók között voltak szadduceusok is, akik a Nagytanács egyik csoportját alkották. Ők csak a Tórát ismerték el, elvetették az emberi tekintélyre támaszkodó hagyományokat.

Jézus azt követeli övéitől, hogy igazságosságuk múlja fölül az írástudókét és farizeusokét, ha be akarnak menni Isten országába. Ezzel bírálta az említett két csoport mentalitását és cselekvésmódját. Főleg azt, hogy nem a Törvény *szellemét*, tehát Isten akaratát igyekeztek megvalósítani, hanem elvesztek a külsőséges legalizmusban. Ennek veszélye az volt, hogy a törvény aprólékos teljesítésével akartak minél több *érdemet szerezni* Isten előtt. Érdemeikkel dicsekedtek, és megvetették azokat, akik nem ismerték a törvényt. Nem éhezték és szomjúhozták az igazságosságot, mert már « el voltak telve » vele: önteltségükben nem Istentől várták az üdvösséget. Jól példázza ezt a farizeus és vámos parabolája. Jézus tehát a szív belső felkészültségét, a *szán-*

dékot hangsúlyozza: ettől függ az erkölcsi tett értéke. « Hallottátok a parancsot: Házasságot ne törj! Én pedig azt mondom nektek: Mindaz, aki bűnös kívánsággal asszonyra néz, szívében már paráználkodott vele » (Mt 5,27-28). Természetesen, amikor Jézus így kiemeli a szándékot, magát a külső tettet sem értékeli le: inkább azt akarja mondani, hogy *a tett a szándék gyümölcse* (vö. Lk 7,43kk). « Az írástudók és a farizeusok Mózes tanítószékében ülnek. Tartsátok és tegyétek meg tehát mindazt amit mondanak, de tetteiket ne kövessétek, mert mondják ugyan, de nem teszik » (Mt 23,2-3). Utána következnek a kemény figyelmeztetések: « Jaj nektek, írástudók és farizeusok, ti képmutatók!... » (Mt 23,13-36).

Amikor tehát Jézus az írástudók és farizeusok legalizmusát megbélyegzi, a lényegre akarja ráirányítani tanítványai figyelmét. *Egy a fontos*: *Isten és az emberek szeretete* (Mk 12,28-31), Isten szolgálata tiszta szeretetből, tiszta szándékkal, tiszta szívvel. A kereszténveket majd a Szentlélek segíti arra, hogy megtarthassák a szeretet belső törvényét.

A Törvény összefoglalata: a szeretet

Az Ősegyház és vele minden kor keresztényei azt vallják, hogy Jézus erkölcsi tanításának legfőbb újdonsága az Isten és a felebarát szeretetének hirdetése. Szent János első levelében kimondta Isten legszebb nevét: Szeretet, *Agapé*. Ezt Jézus nyilatkoztatta ki nekünk. Ebből folyik a következtetés: aki szeretetben él, Istenben él (1Jn 4,7-21). Ez olyan *újdonságot* képvisel, amelyet sehol nem találunk a keresztény kinyilatkoztatáson kívül. Szent János és az ősegyház tanítása Jézusra megy vissza: láttuk, hogy Ő maga az Isten- és emberszeretetben foglalta össze a Tóra és a próféták tanítása lényegét.

De valóban olyan hallatlan újság ez az Ószövetséghez képest? Maga Jézus is a Másodtörvénykönyvre hivatkozik (6,4-5). *Mi tehát az Evangélium eredetisége?*

A régi zsidók is igyekeztek visszavezetni a törvényeket és előírásokat néhány alapvető elvre, parancsra, amint ez a törvénytudó kérdéséből is kitűnik. Kr. u. a II. században már 613 parancsolatot tartottak számon (ebből 242 pozitív előírás, 365 tiltás). Krisztus előtt 20 körül Hillel rabbi a legfőbb elvet az ún. aranyszabály negatív alakjában foglalta össze; ennek pozitív alakját Máté 7, 12-ben találjuk: « Mindazt, amit akartok, hogy veletek tegyenek az emberek, ti is tegyétek velük. Ez a törvény és a próféták ». Az Isten- és emberszeretet parancsát is megtaláljuk az Ószövetségben: MTörv 6,4-5: ezt a hitvallást a jámbor zsidók Jézus idejében reggel és este elimádkozták; Lev 19,18: felebaráti szeretet. Kr. u. az I. században Akiba a felebaráti szeretetben foglalta össze az egész Tórát. Miben áll tehát Jézus eredetisége?

R. Schnackenburg három pontban látja az újságot:

1) Jézus feltétel nélkül és *szervesen összekapcsolja* az Isten- és emberszeretetet.

2) Világosan és következetesen erre a főparancsra és egyedül erre vezeti vissza az egész Törvényt.

3) Pontosabb és *egyetemesebb* jelentést ad a felebaráti szeretetnek.

Lássuk e három szempontot kissé részletesebben!

1) Jézus azt akarja, hogy az Isten iránti szeretet megnyilatkozzék a gyakorlati életben, pontosabban a felebarát szeretetében; másrészt viszont a felebarát szeretete az Isten iránti szeretetben kapja meg abszolút alapját. (Vö. 1Jn 2, 3-6; 4,7-21). Egyetlen zsidó, egyetlen törvénytudó sem jutott el erre a világos felismerésre.

2) A zsidóknál elhomályosította a szeretet abszolút követelményét az a tény, hogy túlságosan nagy jelentőséget

tulajdonítottak az istentiszteleti, rituális előírásoknak: szinte egyenrangúnak tekintették ezeket a tulajdonképpeni erkölcsi követelményekkel. Márk 12,34-ben Jézus éppen azért dicséri meg a törvénytudót, mert a Mester tanításából azt a következtetést vonja le, hogy a szeretet fontosabb, mint bármiféle áldozat. (Vö. 1Kor 13: a szeretet himnusza). A zsidóság egy része tehát nyitott volt Jézus tanításának elfogadására, de magától nem jutott volna el a főparancs egyértelmű, tiszta megfogalmazásához. Kétségtelen: a zsidóság olyan erkölcsi monoteizmust vallott, amely kiemelte minden más vallás közül. De a törvény által létrejövő megigazulás gondolata, amelyet Szent Pál oly élesen bírált, azzal a kockázattal járt, hogy megfosztották belső indítékaitól (megelégedtek az üres legalizmussal). Jézus megtisztította és világossá tette a zsidók törvénytiszteletét, helyreigazította a legalizmust, és rámutatott arra, hogy a legfontosabb: Isten akaratának felismerése és teljesítése — « teljes szívből ». Amikor összekapcsolta a két parancsot (Isten- és emberszeretet), összhangba hozta a vallásosságot és az erkölcsiséget. Új szellemet adott az erkölcsi magatartásnak.

3) Jézus főleg azzal hozott újat, hogy *egyetemes* jelentést adott a felebaráti szeretetnek. Mózesnél (Lev 19) a felebarát szeretetének parancsa csak az izraelitákra vonatkozik. Kivétel az izraeliták körében élő idegen: őt úgy kell tisztelni, mint honfitársat. A későbbi zsidóság ezt a parancsot a prozelitákra is alkalmazta, vagyis azokra a pogányokra is, akik elfogadták a körülmetélést. De nem terjesztették ki minden emberre. Csak a Kr.u. II. század elején találkozunk először Ben Azzainál azzal a gondolattal, hogy a felebarátot azért kell szeretni, mert Isten képmása. A hellenista befolyás alá került zsidóság (a sztoicizmus hatására) könnyebben elfogadta az egyetemes szeretetet. Mindezek ellenére azt kell állítanunk, hogy Jézus követelménye egyetemességben mindent felülmúl: nincsenek korlátjai. Az ellenséget is szeretni kell éppúgy, mint jóakarónkat; az idegent ugyanúgy, mint

honfitársunkat vagy hitsorsosunkat. A jézusi egyetemesség alapja nem a hellenista « filantrópia » (emberiesség), nem is csak kivételes esetekben terjed ki a választott nép tagjain kívülre, hanem Isten egyetemes és irgalmas emberszeretetében van forrása: Istenben, aki Szeretet.

Isten akaratának teljesítése az új törvény szerint

Korábban röviden már magyaráztuk a Tízparancsolatot Jézus szellemében. Itt most még a *Hegyi Beszéd* tanításának néhány szempontját világítjuk meg. Láttuk, hogy Jézus, aki « beteljesíti » a Törvényt és a prófétákat, többet követel, mint a mózesi törvény (vö. pl. Mt 6,29-30). A Hegyi Beszéd antitézisei mind ilyen értelműek. Két csoportot különböztethetünk meg ezekben. Az *első* csoportban Jézus a Törvény követelményeit pozitív értelemben magáévá teszi és *radikalizálja* azokat: a gyilkosságra, a haragra és a házasságtörésre vonatkozó kijelentések. A *második* csoportnál Jézus elveti a mózesi törvényt engedményei miatt, és *Isten akaratának tökéletes teljesítését* követeli: eskü, válás, bosszú, ellenségszeretet.

Jézus egészen a bűnök gyökeréig hatol, teljes megtérést, Isten akaratának tökéletes teljesítését követeli. El kell távolítani a bűnre vezető alkalmakat is (botránkoztatás); a testvéri szeretetet nemcsak külsőleg kell gyakorolni, hanem szívből meg kell bocsátani azoknak, akik megbántottak bennünket, jóval viszonozni a rosszat; egyszóval: az Atya irgalmas jóságát kell utánoznunk. *A szándéknak és a külső tettnek teljesen jónak kell lennie, hogy magatartásunk igazán krisztusi legyen.*

Jézus törekvése tehát egyre összpontosul: feltárni Isten akaratát, amely túlmegy a Törvény betűjén, a külső végrehajtáson és az ember « természetes » hajlamán. De ha Jézus könnyíteni akar a törvény « igáján », követel követőitől

olyan *tökéletességet* amely valamiképpen a mennyei Atyáét közelíti meg (Mt 4,58)?

Mindenekelőtt azért, mert Isten eredeti *akaratának kinyilatkoztatója*, értelmezője. Világos ez pl. a házasság felbonthatatlanságával kapcsolatban (Mt 5,31-32; 19,1-12). Továbbá Isten akaratát azért kell most minden alkudozás nélkül tökéletesen teljesíteni, mert *Isten országa közel van.* Az, aki már valamiképpen megtapasztalta Isten szeretetét a Messiás tevékenységén keresztül, és aki biztos ígéreteiben (« Boldogságok »), az egyre inkább kitárul Isten szeretetének, és így kivetkőzik önzéséből. Végül, mivel Jézussal megkezdődtek a végső idők, most már azért követel övéitől oly sokat, mert *végeredményben Ő műveli bennük — Lelke által — az akarást és a véghezvitelt is.* Ő teszi meg azt, amire a hívő önerejéből teljesen képtelen, — kegyelmi ajándéka által. Ez persze nem jelenti azt, hogy Ő teszi meg *helyettük*, közreműködésük nélkül. *A kegyelem nem helyettünk cselekszik, hanem cselekvőkké tesz bennünket. Így minden teljesen Isten műve, de ugyanakkor minden a miénk is, más-más szinten.* Mi a kegyelemtől függve szabad szeretettel adjuk át magunkat a bennünk működő Léleknek.

Kétségtelen: a jézusi eszményt itt a földön mi csak többé-kevésbé megközelítjük. Egyedül Jézus teljesítette maradéktalanul az Atya akaratát: szerető engedelmességében — halálában — fejezte ki teljesen fiúi mivoltát, mintegy összefoglalva életét és küldetését. De mivel a Fiúban mi is fiak lettünk a gyermekkéfogadás Lelke által, Általa, Vele és Benne képesek vagyunk szeretni. « Isten szeretete kiáradt szívünkbe a ránk árasztott Szentlélek által » (Róm 5,5). A jézusi radikalizmus arra kötelez bennünket, hogy *mindig az eszmény felé feszüljünk*, hogy a « korlátoktól a beteljesedés » felé lendüljünk, hogy azt keressük, ami Isten előtt kedves. Ez nem valamiféle öntelt voluntarizmus vagy pogány tökéletességvágy, amely esetleg — a bukás megtapasztalásával — a másik végletbe, a kishitűségbe vagy remény-

telenségbe csap át; mivel a maximumot nem tudja teljesíteni, lemond minden eszményről. A hívő tudja, hogy bűnös ember; nem a saját iparkodására számít, hanem Isten irgalmas, magához hódító szeretetére. *Istenre hagyatkozik, de el nem hagyja magát;* kitárul az újjáteremtő Léleknek, és biztos abban, hogy « a remény nem csal meg » (Róm 5,5; 8,23-25).

A legfontosabb az, hogy az imában kitáruljunk a kegyelemnek. Kérjük a Miatyánk szavaival: « Szenteltessék meg a te neved, jöjjön el a te országod, legyen meg a te akaratod... » Az Isten országába való bejutás útja Isten akaratának teljesítése. Ezt az Országot nem lehet erővel meghódítani. Nem is lehet cselekvésünk legfőbb indítéka az a jutalom, amelyet Isten az őt szeretőknek ígért. Az Atya, amikor elküldi Fiát, a világ üdvözítőjét, maga teszi az első lépést: kinyilatkoztatja emberszeretetét és üdvözítő szándékát. Erre az ember hittel, alázattal és hálával válaszol. Aztán Isten országának végleges eljövetele is Isten műve: ezt az országot nem lehet kiérdemelni, meghódítani. *Minden Isten szeretetének ingyenes ajándéka.* Az ember feladata az, hogy a hit és az engedelmesség által megnyíljék ennek az ajándéknak, és a szeretet parancsát teljesítve tanúságot tegyen arról, hogy az Isten országa már megkezdődött. Az örök Bíró ugyan tetteink alapján ítél meg bennünket (Mt 25), de ne gondoljuk azt, hogy jócselekedeteinkkel kiérdemeltük a mennyet, az örök boldgságot: Isten saját művét « koronázza meg », amikor maga mellé ültet bennünket. *A legszentebb az, aki legtöbbet kapott, befogadott: aki hagyta magát szeretni, mint a gyermek.*

* * *

Fenti vázlatunkban csak az Újszövetség erkölcsi üzenetének legfőbb vonásait jelöltük meg, elsősorban az evangéliumok alapján. Magukban az evangéliumokban is még sok

részletesebb utalás van bizonyos erkölcsi kérdésekre; a többi újszövetségi írás pedig — az őskeresztény tapasztalat alapján — még alaposabb eligazítást ad a keresztény hivatással, bűnnel, a Lélek szerinti élettel kapcsolatban. Ezeket itt nem részletezzük.

Mégegyszer hangsúlyozni szeretnénk: a kereszténység nem erkölcsi normák összessége, hanem egy élő személynek, Jézus Krisztusnak való önátadás: új élet. Krisztus tanítványa elsősorban nem az írások *szövegében* találja meg a fogódzópontokat a cselekvéshez, mert a keresztény élet nem abban áll, hogy engedelmeskedünk a betűnek, hanem *élünk Krisztus Lelke szerint.* Mivel azonban nem vagyunk « tiszták », mivel nem jutottunk el a krisztusi szabadság teljességére, szükség van külső normákra is: ezek « jelzőlámpák » vagy védő « korlátok », hogy a helyes úton haladhassunk. A konkrét helyzetben, emberi és keresztény hivatásunk szerint figyelnünk kell a Lélek indításaira (a törvény által helyesen megvilágított lelkiismeret szavára), hogy itt és most megtegyük, amit Isten személyesen tőlünk kíván.

2. *Támpontok az erkölcsös cselekvéshez*

A keresztény élet *adottság* és *feladat.* Az Isten képmására teremtett és Krisztus Lelkében újjáteremtett ember az Evangélium fényében igyekszik megvalósítani hivatását. Tudja, hogy Isten akaratát kell teljesítenie, és erre a « minta » Krisztus, az Istenember. Az életre vezető út Jézus Krisztus, — Általa jutunk az Atyához. Krisztus Lelke az egyházban a vezetőnk, sőt « életelvünk ». De *hogyan ismerem fel Isten akaratát,* vagy — ha úgy tetszik —: miből tudom meg azt, hogy mit kíván tőlem Krisztus Lelke? Vannak-e támpontok a helyes cselekvéshez?

Feladatunk itt most az, hogy a keresztény ember személyes felelősségének *szubjektív* oldalát is megvilágítsuk; és itt *elsősorban a lelkiismeretről és annak felelős döntéséről lesz*

szó. Benne állok ugyanis egy konkrét helyzetben (adott helyen, adott körülmények között, sajátos « történetemmel », öröklött vérmérsékletemmel, neveltetésemmel stb.); továbbá kapcsolatban vagyok az élő Krisztussal, aki Lelke által hív, hogy mindezt építsem bele az « isteni miliőbe », az egyházban betöltött szerepem és feladataim szerint. Ismerem az Evangélium *normáit*: a legfontosabb a *szeretet* kettős-egy « parancsa »! Mit kíván hát tőlem itt és most Krisztus? *Mit kell tennem, hogy « Lélek szerint éljek »*? Nekem kell döntenem; az én lelkiismeretem alkotja meg a szintézist a szituáció és a hit követelménye között. A döntést az én kegyelemmel telített lelkiismeretem (a kegyelem által megvilágosított és megerősített lelkiismeret) hozza meg. Senki más helyettem nem dönthet és cselekedhet, és nekem kell vállalnom a felelősséget Isten és életem előtt.

Milyen támpontokat nyújt hitem a cselekvéshez?

Maga a kinyilatkoztatás, az Írás *nem ad « recepteket »* a konkrét cselekvéshez. Nincs olyan morális (erkölcstan). amely — bármiként szaporítja a « kázusokat », típuseseteket — az én esetemben teljes eligazítást adna. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy az Evangéliumban és az egyház tanításában nincsenek « támpontok », normák. Vannak parancsok (pozitív parancsolatok); de ezeket nem lehet minden további nélkül alkalmazni *minden* helyzetre. Jézus a parancsolatokat összefoglalta, irányt adott nekik — megadva jelentésüket — amikor a *szeretet* parancsában jelölte meg a lényeget. Eszményi helyzetben ez az egyetlen parancs elég is lenne: « Szeress, és tégy, amit akarsz! » (Szent Ágoston). Csakhogy az élet és a történelem bonyolult valóság: a testlélek be van ágyazva ebbe a valóságba; az ember sebzett az ősbűntől; vágyai, szenvedélyei, a külső és belső « kísértések » eltávolítják a helyes úttól; könnyen a véges teremtményeket bálványozza, teszi meg Isten helyett végső

céljának. Jézus nem ragadja ki a hívőt a világból, a társadalomból, ahol a jó és a rossz ütközik. Szívünkben is állandóan ott nő a konkoly a búza között.

Meg kell vizsgálnunk az eseményeket, a külső hatásokat és szívünk szándékait; pontosabban: *a « szellemek » megkülönböztetésére van szükségünk, hogy Krisztus Lelke szerint élhessünk.* Minden döntés megköveteli, hogy a lelkiismeret megvilágosodjék. A *hittől megvilágosított lelkiismeret* látja az eszményt (Evangélium, egyház tanítása); ezt az eszményt « megcélozva » gyakorlatilag arra kell törekednie, hogy *megtegye, ami tőle telik.* A minden vagy semmi « politikája » végzetes lehet az erkölcsi életben. A jó és a rossz határvonalai gyakran elmosódnak. A történelemben élő embernek az új helyzetek és hívások közepette gyakran új utakat kell törnie, a tévedés és a bukás kockázatával. Egyébként csak ritka esetekben fogja át egy döntés az egész életet, kötelezi el teljesen, « végzetesen » az embert, tehát, úgy, hogy magával hordja a végső ítéletet, vagy a végtelen dicsőséget. Természetesen az ember, amikor kellőképp « felnőtt », tesz olyan alapvető döntéseket, amelyek egész életét, Istenhez való viszonyát gyökeresen meghatározzák. Ilyen « alapvető döntés » pl.: valaki tudatosan hívő lesz, vagy végleg elutasítja Isten szeretetét.

A lelkiismeret: az erkölcsiség szubjektív normája

Korábban már szóltunk az erkölcsi cselekvés objektív normájáról, a törvényről (az evangélium erkölcsi üzenete). Jóllehet a törvény az ember természetébe gyökerezik (Róm 1,18kk), és mint kegyelmi törvény a lelkébe van oltva (Zsid 8,8kk), azért mégis olyan felszólítás, amely túlmutat az emberen. E felszólításra válaszol az ember: van benne egy olyan belső érzék, amely « rezonál » a hívásra, és konkrét erkölcsi cselekvésre indítja. Ezt *szubjektív,* vagyis az emberi cselekvő alanyhoz tartozó *normának,* másképpen

lelkiismeretnek nezezzük. Az objektív norma (törvény, parancs) általános (minden emberre vonatkozó) felvilágosítással szolgál a cselekedet erkölcsi jellegére vonatkozóan, a lelkiismeret pedig *az egyéni, személyes cselekedet erkölcsiségét határozza meg a konkrét emberben.*

A katolikus hit azt vallja, hogy az emberi szellem természetszerű, veleszületett magatartása, alapbeállítottsága az igazra és a jóra, végső soron Istenre irányul. Ezt az alapbeállítottságot *őslelkiismeretnek* nevezhetjük. A jót tenni, a rosszat kerülni kell: ezt mondja a jó iránti természetes szeretet és az értelem parancsa; itt találkozik az őslelkiismeret a természetünkbe oltott erkölcsi törvénnyel. Az őslelkiismeret mint erkölcsi alap minden emberben megvan; de bizonyos erkölcsi normák csak a tapasztalattal és a neveléssel fejlődnek ki: így alakul ki az *erkölcsi tudat*, a személyesen elfogadott értékrend és az erkölcsi alapbeállítottság. « Kiérik » az a lelkiismereti magatartás, amely lényeges előfeltétele a gyakorlati erkölcsi (lelkiismereti) ítéletnek. F. Böckle német morálteológus írja: « Az igazi erkölcsi megismerés az értéktudat és a jó elhatározás állandó kölcsönhatásában valósul meg. Az erkölcsi tudat nem csupán a törvény tudásának elsajátítása, a jó és a rossz elméleti megtanulása, hanem a jó hajlam is egyúttal. Csak a jóra irányuló *döntéssel* növekszik ugyanis a jó *ismerete*. Szent János kifejezetten hangsúlyozza: 'Aki nem szeret, nem ismeri Istent, mert Isten maga a szeretet' (1Jn 4,8). Minél nagyobb bennünk a szeretet, annál inkább feltárul számunkra Isten, és annál jobban fogjuk akkor az erkölcsi jót is megismerni. 'Aki szeret engem, azt Atyám is szereti, én is szeretem őt, és kinyilvánítom magamat neki' (Jn 14,21) ».

Mindennapi cselekvéseinkben ritkán hozunk reflektáltan tudatos lelkiismereti ítéletet; *az ember ráhagyatkozik őszinte erkölcsi érzékére*: lelkiismerete mintegy önműködően hozza meg ítéletét. De vannak nehéz helyzetek, pl. amikor különböző értékek hívása keresztezi egymást, vagy

a törvény a konkrét helyzetben nem látszik megvalósíthatónak; vagy amikor erős szenvedélyek keresztezik az értékek hívását. Ilyenkor a lelkiismeretnek tudatos módon kell döntést hoznia.

A *döntési aktusnál* három mozzanatot különböztethetünk meg:

1) *Megelőző lelkiismeret*: az ember a konkrét helyzetet felméri és az értékskálához viszonyítja. A normákat (parancsolatokat) az én helyzetemre alkalmazom; kiküszöbölöm, amennyire lehet, a kételyeket, bizonytalanságokat. Az erkölcsi felszólítás a jóhoz való hűséget sürgeti. Itt van szükség főként a keresztény *okosságra*: ez segít a konkrét helyzet felmérésében, a hívások (« idők jelei » stb.) felismerésében; az okosság segít abban, hogy kellőképp mérlegeljem döntésem következményeit.

2) *A tulajdonképpeni lelkiismereti döntés*: Az ember Isten előtt áll, akihez rendelve van (az Ő akaratát képviseli a lelkiismeretet kötelező törvény). Isten akaratát *választja,* vagy pedig elfordul Tőle: teremtett dolgokat bálványoz (önmaga, egy személy vagy tárgy, élvezet, pénz stb.), vállalva tette következményeiért a felelősséget.

3) *Utólagos lelkiismeret*: Helyesli, jóváhagyja a döntést, vagy vádolja, rosszalja azt. A kellemetlen utóérzés a *lelkiismeretfurdalás* és a *bűntudat* formájában jelentkezik.

A lelkiismereti ítélet akkor *helyes* (igaz), ha megfelel a tárgyilagos erkölcsi normáknak; téves, ha indokolatlanul megengedettnek vagy meg nem engedettnek ítél bizonyos cselekedetet. Ha az ember értékítéletében annyira szubjektív — annyira tévedés áldozata —, hogy a tévedéstől saját hibáján kívül szabadulni nem tud, akkor lelkiismerete 'legyőzhetetlenül téves'. Más esetben utánajárással, felvilágosítás megszerzésével kiküszöbölhető a tévedés. A lelkiismereti ítélet másik tulajdonsága a *bizonyosság*: biztos a

lelkiismeret, ha a tény vagy értékítéletben határozott. Ezzel szemben lehet kétes, bizonytalan (elméleti vagy gyakorlati kétely, tény- vagy jogbizonytalanság).

Alapelvek a lelkiismereti ítéletre vonatkozóan:

1) *A helyes és biztos lelkiismeret az egyedüli megbízható cselekvési norma.*

2) *Sohasem szabad a kétségtelenül biztos lelkiismeret ellen cselekedni,* még akkor sem, ha az legyőzhetetlenül téves (ti. ha a személy bűntelen a téves ítéletben, s erről nem tehet). Az alapvető (természettörvényből folyó) követelmény: A jót tenni kell! — ez mindenkire vonatkozik; tehát megtenni azt, amit legjobb tudása szerint jónak tart. A másik embernek azonban kötelessége *lehet,* hogy felvilágosítsa vagy tettében megakadályozza azt, aki tévesen cselekszik.

3) *Gyakorlati kétellyel vagy legyőzhetően téves lelkiismerettel sohasem szabad cselekedni.* Tehát ha gyakorlatilag, pozitívan kételkedünk abban, hogy a tett megengedett-e, nem szabad a cselekedetet végrehajtanunk. Szükség van a gyakorlatilag biztos ítéletre. A cselekvés fontosságától függően elegendő a *morális* (*erkölcsi*) *bizonyosság.* Aki a lelkiismeret komoly tilalma ellenére cselekszik, belsőleg kész a bűnt elkövetni. Helyzetét legalább annyira tisztáznia kell, hogy morális bizonyosságot érhessen el. Ehhez mindenekelőtt eloszlatja az elvi kételyeket: megfontolással, olvasással, tanácskéréssel. Továbbá az *okosság általános szabályaihoz folyamodik* (a jogi kételyekre vannak általánosan elfogadott elvek, pl. « első a közjó, aztán következik a magánjó »). Végül *az általános döntési elveket figyelembe veszi.* Bizonyos « erkölcsi rendszerek » (probabilizmus) a gyakorlati kétségben az embert a legjobb tudása és lelkiismerete szerint biztos cselekvéshez segítik (aránylag ritkán alkalmazzuk őket). A felelősségtudattal rendelkező ember a probabilizmusra hagyatkozhat, amely szerint nyugodtan

mellőzheti egy parancsoló törvény megtartását, ha megalapozott valószínűsége van annak, hogy a törvény nem kötelezi.

A bűn és a bűnfajták

Az erkölcsi rossz, vagyis a bűn az emberi történelem ősjelensége; ma is naponta megtapasztaljuk magunkban és körülöttünk. Láttuk már hogy, a Szentírás szerint *lázadás Isten ellen,* elfordulás Tőle, *akaratának* (*törvényének*) *megszegése*; végeredményben *szeretetének visszautasítása.* Alapvetően a lélek « halála », mert elszakadás az élő Istentől. Szóltunk az *áteredő bűnről,* amely az egész emberi nem *állapotát* megjelölte: az üdvösség hiánya, visszautasítása. A hitetlenség kifejezheti az abszolút bűnt. Aki vétkezik, mintegy jóváhagyja az első ember bűnét: elfordul Istentől, halálban és sötétségben marad. Mintegy önmagát ítéli kárhozatra, hacsak meg nem nyílik Krisztusnak, az Isten Bárányának, aki elveszi a világ bűnét, isteni életre vezeti a bűnöst, ha az megtér és befogadja a Szentlelket. Szükségünk van a megváltásra; csak Jézusban van az üdvösségünk, aki halálával és feltámadásával megszerezte a szabadulást, megnyitotta az Isten országát.

Az egyházi hagyomány megkülönböztet *halálos* és *bocsánatos bűnöket.* Már a legősibb bűnbánati gyakorlat is igazolja ezt a megkülönböztetést. *A kettő közötti különbség nem fokozati, hanem lényegbeli.* A halálos bűn elszakít bennünket az élő Istentől, megszünteti a kegyelmi életet (lelki « halál »), a bocsánatos viszont nem. Így is mondhatjuk: a halálos bűn *gyökeres* elfordulás a Szeretettől, állásfoglalás a szeretet ellen (Isten- és emberszeretet). A bocsánatos bűnt elkövető ember nem fordul el Istentől, a végső céltól, nem irányul gyökeresen a szeretet ellen; legfeljebb a teremtmények felé is fordul, mellékútra téved.

A bocsánatos bűn csak viszonylagos értelemben bűn. *Súlyos lehet az az alapmagatartás*, amelynek « gyümölcsei » esetleg csak bocsánatos bűnök, de amely következtében az ember — bizonyos fásultság, rendszeres elkanyarodás és a jó iránti érzék elhalása folytán — véglegesen elfordulhat Istentől. Az ember általában valamilyen személyes alapmagatartásból (« alapvető döntés ») él és cselekszik. Ezért a *bocsánatos bűnöket is komolyan kell vennünk mint belső alapbeállítottságunk jeleit.*

A gyakorlatban sokszor nehéz megkülönböztetnünk a halálos és bocsánatos bűnöket. Az erkölcsi cselekedet minősítése függ attól, mennyiben cselekszünk tudatosan és szabad elhatározással (külső és belső « kényszer » csökkenti vagy elveszi a felelősséget), függ a cselekvés tárgyától, a szándéktól, a következményektől...

Az ember testbe és világba ágyazottsága, valamint a különböző értékek hívásának összeütközései miatt a tettek végső, konkrét megítélését Istenre kell hagynunk, aki a szívek és a vesék egyedüli vizsgálója. Ez felel meg az egyház tanításának: sohasem lehet teljes bizonyosságunk a saját üdvösségünk felől. Ezért « félelemmel és rettegéssel » kell munkálnunk üdvösségünket. Ha azonban szeretünk, a félelem reménységgé változik (vö. 1 Jn 4,18).

3. *Bűntudat, bűnbánat és bűnbocsánat*

1. Gondolatok a tízparancsolatról

1. « *Én vagyok a te Urad, Istened: csak nekem szolgálj!* »

Az izraelita nép több ezer évvel ezelőtt megélte Isten jelenlétét és közelségét. Isten (Jahve) megjelent Mózesnek, és úgy « mutatkozott be », mint oltalmazó és megszabadító Isten. Kivezette a választott népet az egyiptomi rabszolgaság-

ból, oltalmazta a pusztai vándorlás idején; megszabadította a bálványistenektől, és azt követelte, hogy a nép egyedül Őt imádja és szolgálja. A zsidó népet állandóan kísértette a bálványimádás: Mózes és a próféták igyekeztek sértetlenül megőrizni az egy igaz Isten hitét. Az az Isten, akit Jézus Krisztus kinyilatkoztatott, nem más, mint az ószövetség élő Istene; de Jézus feltárta ennek az Istennek legmélyebb titkát: azt, hogy Isten Szeretet, szeretetközösség, Atya, Fiú és Szentlélek. Az Atya elküldte a világba Fiát, hogy minket végleg megszabadítson a bűntől és a haláltól halála és feltámadása által. Jézus Krisztus művét a Szentlélek fejezi be az egyházban.

Nincs más Isten, csak az, akit Jézus kinyilatkoztatott. A keresztény nem bálványozhat semmiféle teremtményt, tárgyat, állatot vagy embert, — önmagát sem, vágyait sem. Jézus Krisztus eljövetele az « istenek alkonya » volt. A teremtő és megváltó Isten nekünk adta a földet és a történelmet, az egész mindenséget, hogy azt meghódítsuk, és Vele együttműködve befejezzük a teremtést. Mindent az egyetlen Istenre kell beirányítanunk, nincs helye többé semmi bálványozásnak (a végesben ne keressük a Végtelent, ne imádjunk pénzt, szexet, élvezetet, hatalmat se...).

Az első parancs tehát ezt mondja: Istent imádjuk, szeressük és szolgáljuk teljes szívünkből és minden erőnkből; hozzá imádkozzunk hálát adva, dicsőítve, kérve. A keresztény ember « hitt a Szeretetnek »; hiszi, hogy életének kezdete és vége Isten, aki Szeretet; ezért teljes bizalommal reá hagyatkozik.

2. *« Isten nevét hiába ne vegyed! »*

A név magát a személyt jelöli. Lehetetlen, hogy tiszteletlenül vagy egyenesen gyalázkodva említsük annak nevét, akit tisztelünk és szeretünk. Aki Istent szereti, aki hiszi,

hogy Ő az egyedülálló és legszentebb Valaki, nevét nem veszi hiába, nem káromkodik, nem emlegeti durva, illetlen szavak kíséretében. A haragvó, átkozódó, káromkodó ember saját tehetetlenségéről árulkodik.

A második parancsolat arra szólít bennünket, hogy dicsőítsük Isten nevét imádságban, énekben. « Aki szeret, annak énekelnie kell » (Szt. Ágoston). Ne csak kérjünk Istentől, hanem dicsérjük Őt, adjunk hálát neki sok-sok jótéteményéért. De helye van a kérő imádságnak is, hiszen minden gondunkat-bajunkat bizalommal mennyei Atyánk elé terjeszthetjük. Főleg azt kérjük, amit Jézus a legszentebb imádságba, a Miatyánkba foglalt.

3. « *Megemlékezzél arról, hogy az Úr napját megszenteljed!* »

Az « Úr napja » a keresztények számára a vasárnap, amely Krisztus föltámadására emlékeztet bennünket. Az egyház minden vasárnap ünnepélyesen megüli a húsvéti titkot, amikor a szentmisében emlékezik Jézus kínszenvedésére, halálára és feltámadására.

Vasárnap legyen a pihenés ideje; így időt szakíthatunk arra, hogy Istennel és testvéreinkkel legyünk « ingyen », vagyis minden haszonlesés nélkül. Szabad időnket az imádságnak, a családnak, barátainknak, a keresztény közösségnek szenteljük. Az egyház a katolikusoknak előírja a vasár- és ünnepnapi szentmisén való részvételt. Ne a kötelezettség miatt menjünk misére, hanem azért, mert örömmel együtt akarjuk ünnepelni az Eucharisztiát: hogy hálát adjunk (« eucharisztia » — jó hálaadás) Istennek, hogy részesedjünk Jézus Krisztus halálában és feltámadásában, hogy szorosabbra fűzzük a « kommúniót », egységet a keresztény közösséggel. Az Eucharisztia táplálja isteni életünket, és építi az egyház testét.

4. « *Atyádat és anyádat tiszteljed!* »

Mindenkinek szüksége van szeretetre ahhoz, hogy élhessen. A szülőknek — miként mindazoknak, akik másokért felelősséget vállalnak —, törekedniök kell a lemondásra és az önzetlen szeretetre. Nemcsak életet adnak a gyermekeknek, hanem arra törekszenek, hogy a nevelés által kibontakoztassák azok személyiségét (tudását, szabadságát, érzelmi életét), akiknek életet adtak. Viszont a szülőknek — az idősebbeknek — is szükségük van szeretetre, megértésre, hálára, hogy hivatásukat betölthessék. Joggal elvárhatják gyermekeik részéről a tiszteletet és szeretetet. Általában mindannyiunknak törekednünk kell a kölcsönös tiszteletre és szeretetre. A gyermekeknek tisztelniök kell azokat a szülőket is, akik talán látszólag « meg sem érdemlik », mert nem szerették őket, nem gondoskodtak róluk, vagy egyenesen durvák, « szörnyetegek » voltak velük szemben. Csak úgy segíthetik őket az igazi szeretetre, ha remélnek bennük, és megmutatják nekik, hogy a szeretet ingyenes, a rosszat jóval viszonozza: « mindent eltűr, mindent elhisz, mindent remél » (1Kor 13,7).

5. « *Ne ölj!* »

Gyakran közömbösen számoljuk a halottakat, akikről rádióból, televízióból vagy újságból értesülünk. Ugyanakkor megfeledkezünk arról, hogy mi magunk is « gyilkolunk ». Nemcsak szándékos emberölésről, abortuszról stb. van szó. Sokfajta módon lehetünk cinkosai a világban tapasztalható öldöklésnek (háború, terrorizmus, erőszakos tettek...). Szóval, közömbösséggel, mulasztással, rossz példával és neveléssel, mások megkárosításával, gyűlölettel és gyűlölet szításával, a rossz társadalmi légkör kialakításával stb. olyan « világot » teremtünk, ahol az Isten ajándékát, az életet elfojtjuk vagy kioltjuk, ahelyett, hogy kibontakoztatnánk.

A társadalom csak a szeretet által újul meg; szükségünk van a szeretetre, hogy élni tudjunk.

6. és 9. « *Ne törj házasságot, más feleségét-férjét ne kívánd!* »

A nemiség az ember (férfi és nő) lényeges dimenziója. A Teremtővel együttműködő szülők az élet forrásai. De a szexualitás és a szerelem legmélyebb értelme abban van, hogy az emberi lények megnyílnak egymás felé, kommúniót, közösséget alkotnak (« nem jó az embernek egyedül lenni »). Isten az embert férfinak és nőnek teremtette (Ter 2,18), saját képmására szabad és szeretni tudó lénynek alkotta őket. A emberi nemiség azt jelenti, hogy egymásra vagyunk utalva és szeretetre hivattunk.

A nemiség rányomja bélyegét egész lényünkre: testünkre, érzelmeinkre, gondolkodásmódunkra, viselkedésünkre. Isten úgy teremtette az embert, hogy mint nő és férfi létezzen. Mivel a bűn az embert « megsebezte », az önmagában jó szexualitás használata is rossz lehet, ha eltérünk Isten eredeti tervétől. Itt is megnyilvánul önzésünk és hazugságra való hajlamunk. Ha a férfi és a nő önmagát keresi a szerelemben, és ha nem az igazság szerint éli azt meg (vagyis Isten terve és a sajátos hivatása szerint), visszaél vele, paráználkodik.

A 6. és 9. parancs azt hangsúlyozza, hogy a nemiség terén « tisztán » kell élnünk. Nem mintha a szexualitás, a nemi élet önmagában « piszkos » dolog lenne, hanem mivel Isten az igazi és tiszta szeretet kifejezésére adta a nemiséget. A kereszténynek pedig még szól Szent Pál figyelmeztetése: « Nem tudjátok, hogy Isten temploma vagytok, és Isten Lelke lakik bennetek? » (1Kor 3,16). A nemiséggel való visszaélés bűn. És mivel a rossz és a gonosz kívánság a szívben születik meg, paráznaságot elkövetni lehet nemcsak « cselekedettel », hanem kívánsággal, gondolattal is, vagy

akár a gonosz kívánságot kifejező és bűnre csábító szóval is. Mivel a nemiséget az igazság és a szeretet szerint kell megélnünk, a kereszténynek szüksége van az érzelmek és szándékok igazságára, az érett felelősségre és a lemondásra. A szexualitásban is kifejezzük azt, mekkora a szeretetünk Isten, mások és önmagunk iránt.

Mindnyájan hivatást kaptunk a tisztaságra (a fenti értelemben). Nemcsak azok, akik Isten különleges hívása folytán, az Isten országának szolgálata végett (papok, szerzetesek), vagy az emberek sajátos szolgálata miatt lemondtak a házasságról, hanem a házasfeleknek is. A házassági « tisztaság » mindenekelőtt a teljes hűségben (a keresztény házasság monogám és felbonthatatlan), valamint a házaséletben (nemi kapcsolatok) őszinteségében mutatkozik meg. A nemi kapcsolatban a házastársak kifejezik egymás iránti szeretetüket, és egymást kiegészítő testi kapcsolatuk természeténél fogva az élet átadására irányul. A nemi kapcsolat csak házasságban (tehát a kizárólagos és végleges elkötelezettségben) lehet kifejezése a teljes őszinteségnek és a felelős szeretetnek. Mert az életadás, gyermeknemzés magában foglalja a gyermekekért, családért vállalt felelősséget is: család eltartása, gyermekek nevelése. Ezért az egyház a természettörvény és a Szentírás alapján — főleg pedig Krisztus tanítása alapján — azt tanítja, hogy a házasságon kívüli nemi kapcsolat bűn, mert a nemiséggel való visszaélés, Isten tervének felforgatása.

7. és 10. *« Ne lopj, ne kívánd más tulajdonát! »*

Isten terve szerint az ember teremt; a munka által befejezi a teremtést, megvalósítja önmagát, emberi civilizációt hoz létre, hogy a közösség szeretetben élhessen. Meg kell osztanunk javainkat, hiszen Isten a föld javait minden embernek egyaránt szánta. Elsősorban azokkal kell megosztanunk javainkat, akik közvetlenül gondoskodásunkra

vannak bízva. Egymás javait igazságtalanul nem sajátíthatjuk el.

A 7. és 10. parancs nemcsak a lopást tiltja, hanem mások mindenfajta megkárosítását is. Lopni lehet nemcsak más tulajdonának elsajátításával, hanem lelkiismeretlenséggel (otthon és munkahelyen), nemtörődömséggel a munka és az életfeltétek megteremtésében, a közös munka gyümölcsének igazságtalan elosztásában (munkabér stb.). Itt is a legfontosabb a szeretet, amelyből szükségszerűen fakad az igazságosság.

8. *« Hamis tanúságot ne szólj felebarátod ellen! »*

A hamissággal (hamis tanúskodással, váddal, megszólással, rágalommal) és hazugsággal megsebezhetjük, « meggyilkolhatjuk » a másikat, hiszen sokszor lehetetlenné tesszük neki, hogy az legyen, aki valójában, illetve azzá váljon, amire mint ember és keresztény hivatást kapott. Végeredményben a hazugság, a rágalmazás és a megszólás is szeretet elleni bűnök.

Igazság nélkül nem lehet szeretni. Az igazságot keresni kell, ki kell mondani és meg kell tenni. Ehhez ismernünk kell az igazságot Istenről, másokról, önmagunkról. Igaznak lenni annyi, mint a valósággal összhangban gondolkodni. Beszédünk akkor igaz, ha szavaink összhangban vannak a valósággal. Aki az igazságot cselekszi, az összhangban van az isteni és emberi valósággal. Ha igazak vagyunk, levetjük az álarcot, a képmutatást, eltávolítjuk nemcsak a szóbeli hazugságot, hanem élethazugságainkat is, vagyis arra törekszünk, hogy valóban azok legyünk, amik vagyunk (Isten terve és keresztény hivatásunk szerint), hogy így másokéi lehessünk. Igaznak lenni a keresztény számára főképp ezt jelenti: örömben megélni azt, amire hivatást kaptunk mint emberek és mint Isten gyermekei.

2. A Lélek ajándéka: a bűnbocsánat

« Estefelé, még a hét első napján, együtt voltak a tanítványok, zárt ajtók mögött, mert féltek a zsidóktól. Akkor eljött Jézus, közéjük lépett és így szólt hozzájuk: 'Békesség nektek!' (...) 'Amint engem küldött az Atya, úgy küldelek én is titeket (...)' Vegyétek a Szentlelket. Akinek megbocsátjátok bűneit, bocsánatot nyer, akinek pedig megtartjátok, az bűnben marad' ».

(Jn 20,19.21.23).

A keresztény, aki az iniciáció szentségei révén részesedett Krisztus halálában és feltámadásában, tehát új életet kezdett, nem él teljesen a « Lélek szerint », szabadsága törékeny, szeretete fogyatékos. Míg a földön él, visszaeshet a bűnbe, elszakadhat Istentől, Krisztus szeretetétől. Ezért szüksége van a megtérésre, a bűnbocsánatra — az Istennel és az emberekkel való kiengesztelődésre.

Tapasztalatból tudjuk, hogy a rossz és a bűn ereje sokszor erősebb nálunk. Mint Isten gyermekeinek Krisztus példájára kell élnünk; az emberi szív azonban rosszra hajló, hűségünk sem kitartó. De megkaptuk Krisztus Lelkét, aki világosságot és erőt ad, hogy előre haladhassunk a szabadság és a szeretet útján a « meglett ember » teljessége felé.

A bűnbocsánat szentségei

Isten különböző módokon közeledik hozzánk, hogy Lelkének erejével kibékítsen bennünket Önmagával és egymással. A keresztség szentségében Isten örökre összekapcsolt bennünket Krisztusnak a bűn és halál fölött aratott győzelmével, visszavonhatatlanul kibékített bennünket önmagával. Megszabadultunk az áteredő (és esetleges személyes) bűntől. A Megváltás kegyelmi forrásai mindig

nyitva állnak előttünk. Isten mindig megbocsát, ha bűnbánattal és szeretettel hozzá fordulunk, ha meghallgatjuk Szavát, és egymásnak is megbocsátunk, amikor megünnepeljük az Eucharisztiát. Isten sohasem tagadja meg a Szentlelket attól, aki kéri tőle (vö. Lk 11,13).

Az Istennel és a krisztusi közösséggel való kiengesztelődés legkiválóbb módja *a bűnbánat (bűnbocsánat) szentsége.* E szentség által Isten megújítja a vele való szeretetközösséget, amennyiben a keresztség után súlyos bűnnel vétettünk ellene és az egyházi közösség (vagy embertársaink) ellen. A bűnbánat szentségéhez való járulás annak a jele, hogy hűségesek akarunk maradni keresztségi elkötelezettségünkhöz, és következetesen előre akarunk menni Krisztus útján.

A bűnbánattartás módjai

A II. vatikáni zsinat megújította a bűnbánattartás rendjét. Különböző közösségi bűnbánati liturgiákat, gyakorlatokat vezetett be, amelyek mind elősegítik az igazi, belső *megtérést*, illetve annak kifejezései. Különös hangsúlyt kapott az « egyházi », közösségi jelleg, miként ez az első századokban is kidomborodott. Bűnünkkel ugyanis az egész krisztusi testnek, az egész közösségnek ártunk, azon túl, hogy megsértjük Istent, visszautasítjuk szeretetét. Ezt a közösségi szempontot juttatja kifejezésre a közös bűnbánati szertartás, akár közbeiktatott gyónással, akár enélkül is. Fokozott szerepet kap e szertartásokban Isten igéjének hallgatása (felolvasás a Szentírásból és elmélkedés róla).

A bűnbocsánat megünneplésének *három módja* lehetséges:

1) Közös bűnbánati szertartás egyéni gyónással és feloldozással;

2) Egyéni gyónás és feloldozás;

3) Közös bűnbánattartás általános szentségi feloldozással. (Ezt a harmadik módot a Magyar Püspöki Kar egyelőre nem vezette be).

A szentségi jelben mindig megtalálunk *három mozzanatot:*

— a bűnbánó ember találkozik az egyház fölhatalmazott szolgájával (püspökkel vagy pappal),

— aki meghallgatja a megtérő bűnvallomását;

— majd megadja neki Isten nevében a bűnbocsánatot: « föloldozza » bűneitől.

Ebben a találkozásban maga a megbocsátó Isten van jelen. A pap ugyan ezt mondja: « *Én* téged föloldozlak... », de valójában maga Isten bocsátja meg a bűnöket. A pap Krisztus (az egyház) fölhatalmazása alapján csak a megbocsátás eszköze.

Krisztus úgy akarta, hogy a súlyos bűnök alóli föloldozás rendes formája látható jel legyen egy személyes találkozás keretében, minthogy az apostolokra bízta az oldás-kötés hatalmát. De hirtelen halálveszély esetén (vagy ha nincs alkalmunk pappal találkozni) a tökéletes bánat révén is megkapjuk Istentől a bűnbocsánatot. Egyetlen bánatfohász is kifejezheti megtérésünket és szeretetünket: « Jézusom, irgalmazz! », « Istenem, szeretlek! », « Istenem, bocsásd meg minden bűnömet! »

A gyónási kötelezettség

A katolikus egyház híveinek előírja, hogy legalább évente egyszer gyónjanak, ha súlyos bűnt követtek el. Természetesen, ez csak a szélső határ. Az ember nem marad halálos bűnben hosszabb ideig; sőt, még ha súlyos bűn nem is terheli lelkünket, akkor is sok lelki hasznunk van az egyház szolgájával való találkozásból: tanácsok, lelki vezetés, lel-

kiismeret finomulása, megerősödés a lelki harcra a kapott kegyelem által, a szeretet növekedése.

Kötelességünk meggyónni minden súlyos bűnt (tudatos és szabad megsértése a szerető Istennek), de hajlamainkat, súlyossá válható mulasztásainkat és kisebb bűneinket is bevallhatjuk. A bűnről lelkiismeretünk vádol bennünket. De lelkiismeretünk lehet téves is, ezért nevelnünk kell, hogy a Szentírás és az egyház tanításához igazodjék. Az egyház a mindenkori helyzethez alkalmazza Isten kinyilatkoztatását. *A törvény* (tízparancsolat, egyház parancsolatai) *lényege az Isten- és emberszeretet.* A lelkiismeretvizsgálatnál főleg arra ügyeljünk, mennyiben sértettük meg a szeretetet. És a bánat is legyen « személyes »: vagyis ne annyira a törvényszegést tekintsük, hanem azt, hogy Isten barátságától elszakadtunk, hálátlanok voltunk. Mivel pedig Istent nem szerethetjük, ha testvéreinket nem szeretjük, a kiengesztelődés megköveteli a bocsánatkérést és megbocsátást a testvérek között is. Az egyházi közösséggel is ki kell engesztelődnünk. Amikor a paptól « elégtételt » kapunk, ennek elfogadásában benne van az a jófeltétel is, hogy a másiknak okozott lelki vagy testi kárt jóvátesszük, továbbá, hogy elkerüljük a bűnre vezető alkalmakat.

A bűnbocsánat szertartása

Köszöntés és keresztvetés

A megtérő keresztet vet magára, és mondja:

Az Atya, a Fiú + és a Szentlélek nevében. Ámen.

A pap mondja:

Isten, akinek világossága felragyogott szívünkben, adja meg neked, hogy igazán belásd bűneidet, és felismerd az ő irgalmas szeretetét!

A megtérő feleli:

Ámen.

Szentírási részlet (tetszés szerint)

A pap most Isten igéjéből idéz, például így:

A Szentírás így tanít Isten irgalmas szeretetéről: « Jézus Krisztusnak vére megtisztít minden bűntől. Ha megvalljuk bűneinket, ő hűséges és igazságos: megbocsátja bűneinket, és megtisztít minden gonoszságtól » (1Jn 1,7-9).

A bűnök megvallása és az elégtétel elfogadása

A megtérő kezdheti gyónását az általános bűnvallomással:

Gyónom a mindenható Istennek,
és neked, lelkiatyám,
hogy utolsó gyónásom óta
ezeket a bűnöket követtem el.
Utoljára gyóntam:...

Ezután a megtérő megvallja bűneit. A pap segítse megfelelő tanácsokkal! Majd elégtételt javasol.

A megtérő imája

Ezután a megtérő kifejezi bűnbánatát, például így:

Teljes szívemből bánom minden bűnömet,
mert azokkal a jó Istent megbántottam.
Erősen fogadom, hogy Isten segítségével
a jóra törekszem, és a bűnt elkerülöm.

A feloldozás

A pap (legalább) a jobb kezét a megtérő feje fölé terjeszti, és mondja:

Isten, a mi irgalmas Atyánk,
aki szent Fiának kereszthalála és feltámadása által

kiengesztelte önmagával a világot,
és kiárasztotta a Szentlelket a bűnök bocsánatára,
az Egyház szolgálata által
bocsásson meg neked, és adja meg a békét!

És én feloldozlak téged bűneidtől
az Atya, és a Fiú, + és a Szentlélek nevében.

A megtérő feleli:

Ámen.

Isten dicsőítése

A feloldozás után a pap így folytatja:

Magasztaljuk Istent, mert jóságos hozzánk!

A megtérő befejezi:

Mert örökké szeret minket.

Elbocsátás

A pap e szavakkal bocsátja el a megtérőt:

Isten megbocsátotta bűneidet. Menj békével!

3. A hit, remény és szeretet élete

A keresztény élete összefoglalható az ún. isteni erények, a hit, remény és szeretet megélésében. Isteni erények, mert végső soron Istenre vonatkoznak. Isten Lelkének műve az, hogy *igent* mondunk az evangéliumi üzenetre és teljesen az Úrra hagyatkozunk. Isten a célpontja reménységünknek is: a vele való életközösség « abszolút jövőnk ». És ennek biztosítéka ismét csak a Lélek, aki által a szeretet kiáradt szívünkbe. Szent Pál ezt így fejezi ki a Rómaiaknak írt levélben: « Miután tehát a hit által megigazultunk, éljünk

békében az Istennel Urunk Jézus Krisztus által. Általa, a hit segítségével, útunk nyílt a kegyelemhez, amelyben élünk, és dicsekszünk is Isten (fiai) dicsőségének reménységével. De nemcsak ezzel, hanem szenvedéseinkkel is dicsekszünk, mert tudjuk, hogy a szenvedésből türelem sarjad, a türelemből kipróbált erény, a kipróbált erényből meg remény. A remény pedig nem csal meg, mert Isten szeretete kiáradt szívünkbe a ránk árasztott Szentlélek által » (Róm 5,1-5).

Kegyelmi élettér

« Útunk nyílt a kegyelemhez »: *a kegyelem* az életadó Lélek ajándéka, általa leszünk Isten gyermekei és részesedünk az isteni életben. A kegyelem nem valami dolog, személytelen valami, hanem vonatkozás a teremtő Lélekhez: *a Szentlélek jelenléte bennünk.* Isten ajándéka nem valami természetfeletti « folyadék », amely belénk árad. (Bár Szent Pál is beszél a Szentlélek belénk árasztásáról). A kegyelem maga az élő és éltető Lélek, amennyiben megvilágosítja értelmünket, szeretettel tölti el szívünket, a jóra indítja szabadságunkat. Természetfeletti és ingyenes ajándék: vagyis csakis Isten Lelke tehet istenivé bennünket, a Lélek adhatja a bűnbocsánatot, és nyithat meg bennünket a szeretetnek; és ezt az ajándékot az Atya Jézus Krisztus érdemei által ingyenesen kínálja fel, mi magunk nem érdemelhetjük ki. A kegyelem « kegy », Isten « kegyessége », irgalmas szeretete.

De a kegyelem nemcsak belső, bennünk levő ajándék: átszövi az egész valóságot. Szüleink, gyermekeink, hitvestársunk, minden ember, sőt bizonyos helyzetek « kegyelem » lehetnek számunkra, mivel Isten mindent közreműködtethet a mi üdvösségünk elősegítésére (vö. Róm 8,28).

Szentségi találkozás

Tudjuk, hogy a *szentségek* hathatós kegyelemközvetítő jelek: ezekről már szóltunk. De — miként a zsinat hangsúlyozta — a szentségeknél is lényeges a személyes találkozás Krisztussal a Lélek által, és ez ismét csak a hit, a remény és a szeretet aktusaiban (személyes tetteiben) fejeződik ki. A szentségek « a hitet nemcsak föltételezik, de szavakkal és anyagi valósággal táplálják, erősítik és ki is fejezik; ezért joggal mondható, hogy a szentségek *a hit szentségei*. Megadják a kegyelmet, de ugyanakkor nagyon jól fel is készítik a hívőket, hogy ezt a kegyelmet gyümölcsözően fogadják, helyesen tiszteljék Istent és gyakorolják a szeretetet » (SC 59). Ezért sürgeti a zsinat a hívek tudatos és tevékeny részvételét a liturgiában, elsősorban az Eucharisztia ünneplésében. « Az egyház tehát körültekintő gondoskodással arra törekszik, hogy a hívek ne csak mint kívülállók, vagy mint néma szemlélők legyenek jelen a hitnek ezen misztériumán, hanem azt szertartásokon és imádságokon keresztül jól megértve, a szent cselekményeken tudatosan, áhítattal és tevékenyen vegyenek részt » (SC 48, vö. 11).

Közösségi és egyéni ima

A *közösségi imával* másutt foglalkozunk. A liturgia — szentmise és más egyházi szertartások, « óraliturgia » vagyis zsolozsma — az egyház hivatalos, közösségi imája. De a keresztény az egyéni, személyes imában is megéli a hitet, a reményt és a szeretetet. « A lelki élet nem csupán a szent liturgiában való részvétel. Hiszen a keresztény embernek, bár meg van híva a közösségi istentiszteletre, a szobájába is el kell vonulnia, hogy titokban imádkozzék az Atyához (Mt 6,6), sőt az Apostol intelme szerint szüntelenül kell imádkoznia (vö 1 Tessz 5,17) » (SC 12).

A következőkben röviden a *személyes imáról* szólunk. Az ember — az állattól különbözően — öntudatosan dicséri Teremtőjét, imádva fordul eredetének és végső céljának misztériuma felé. Kapcsolatba kerül a láthatatlan valósággal. Dolgos kezét imára kulcsolja, és *Isten előtt* — Isten jelenlétében — áll vagy térdel vagy ül, kedvező helyen: a templomban, lakásán, a természetben. Összeszedi gondolatait, tudatosítja Isten jelenlétét. Imájának főforrása a Szentírás, de segítheti más lelki könyv is, vagy akár a zene hallgatása, vagy egy művészi alkotás szemlélése, hogy lelkét Istenhez emelje.

Mi is az imádság? « Amikor az ember úgy beszél Istenhez, mint egy emberhez », mondotta Vianney Szent János, az arsi plébános. Imádkozni annyi, mint hinni, hogy Isten valaki: Személy, aki hallgat, aki válaszol, mert szeret bennünket. Azt is mondhatjuk: az imádság beszélgetés Istennel. De igazában nem is az a legfontosabb, hogy *beszéljünk* Istenhez, — bár mindazt kérhetjük bizalommal, ami üdvösségünkre válik —, hanem az, hogy *meghalljuk* szavát és megtegyük akaratát.

Isten Szava (Igéje) testté lett, és Jézus Krisztusban « közöttünk lakozott » (Jn 1,14). Jézusban Isten *Emmanuel*, Velünk-lakó-Isten. Jézus lett a közvetítő az Atyához: Ő az Út, az Ajtó. És mivel a Szentlélek kiáradt szívünkbe, mint gyermekek bizalommal szólíthatjuk Istent « Apukának », *Abbá*nak, ahogy az egyszülött Fiú tette földi életében. A legszebb imára Jézus tanított meg bennünket. A Miatyánk kérései mindent magukban foglalnak.

Az imádság a hit, a remény és a szeretet gyakorlása. Kifejezi hitünket, reményünket és szeretetünket, és egyben tükrözi istenképünket is. Az ima *torzulásai* gyakran elárulják a hamis istenképet. Ilyenek a mágikus imák, amelyek « szolga-istent » szólongatnak, hogy automatikusan teljesítse kívánságainkat. Máskor « kereskedő-istent » képzelünk el: « adok-adsz » alapon végzünk imákat, teszünk fogadást,

mondatunk misét, hogy « cserébe » Isten teljesítse kérésünket. Nemegyszer szaporítjuk a szót, mint a pogányok, Jézus figyelmeztetése ellenére (Mt 6,7-9), azt gondolva, hogy sok beszédünkért nyerünk meghallgatást. Felejtjük az Úr másik figyelmeztetését is: « Nem mindaz, aki mondja nekem: Uram Uram! — jut be a mennyek országába, ha nem csak az, aki mennyei Atyám akaratát teljesíti » (Mt 7,21). Az imában nem kell különösképpen érzelmeket, vigasztalást sem keresnünk; a lényeges az állhatatosság a Getszemáni kertben könyörgő Jézus példájára: « Atyám, ha lehetséges, vedd el tőlem ezt a kelyhet, de ne az én akaratom teljesedjék, hanem a tiéd! » (Lk 22,42).

Kétségtelen, Isten gondviselő Atyánk, Jézus nevében bizalommal fordulhatunk hozzá minden szükségünkben — kérve égi Anyánk, Mária és a szentek közbenjárását is —, de főleg azért imádkozzunk, ami a saját magunk és mások *üdvösségét* szolgálja. Legyen imánk nyitott az emberiség és az egyház nagy érdekei, szükségletei felé.

Valójában az imában való minden eltévelyedés erre vezethető vissza: az ember a maga kis érdekeit keresi, a saját kis « boldogságát ». Viszont az igazi boldogság Isten és a testvérek szeretete, mások szolgálata. *A másokért élő ember imája nem lesz önközpontú.* Saliège bíboros írta:

« Hajlamosak vagyunk arra, hogy az imát amolyan trükknek, receptnek tekintsük, hogy elkerüljük hibáink következményét, hogy könnyítsük a szenvedést vagy megelőzzük a balszerencsét. Gazdagságot kérünk, nem pedig bátorságot. Nyugalmat kérünk, nem pedig szeretetet. Csodákat kérünk Istentől, hogy pótolja lustaságunkat, meggondolatlanságunkat, hibáinkat. Isten nem tesz ilyen csodákat. Hiába szaporítjuk a zarándoklatokat, a ceremóniákat, semmit sem nyerünk, ha előbb nem kértük megtérésünket... Imádkoztál azért, hogy uralkodj szenvedélyeiden, nevezetesen a gyűlöleten és a megvetésen? Egyszóval: *imádkoztál azért, hogy keresztényebb légy?* »

Íme, itt az imádság titka. Isten gondviselő Atyánk. De gondviselő szeretetének végső célja Fia megdicsőítése és a hívők, a keresztények üdvössége. Célja tehát nem az, hogy elsimítsa utunkat, hogy eltávolítsa életünkből a megpróbáltatásokat, hogy megakadályozza a gyilkos fegyverek használatát vagy a vírusok kórokozó hatását, a vulkánok kitörését és a repülőgépek lezuhanását. Isten célja örök boldogságunk, lelkünk üdvössége. Minden ezért van a világegyetemben. A fontos az, hogy megtegyük akaratát: így jön el országa és így dicsőítjük meg nevét. *Hittel, reménnyel és szeretettel imádkozzuk a Miatyánkot, — ez a legtöbb.* Ilyen értelemben nincs meghallgatatlan imádság: Isten mindig készen áll arra, hogy megadja Lelkét azoknak, akik kérik (vö. Lk 11,13). A Szentlélek megtéríti szívünket, szeretetet önt belénk. És ha a Lélek erejében szeretünk, biztosak lehetünk abban, hogy *minden* javunkra válik (Róm 8,28).

KRISZTUS LELKÉNEK VILÁGOSSÁGA ÉS EREJE VEZÉREL BENNÜNKET

A szabadsághoz, igazsághoz és szeretethez vezető út hosszú és fárasztó. De ez « emberré válásunk », és « krisztusi nagykorúságunk » útja. A célba csak az jut, aki állhatatosan kitart, akkor is, ha bizalma meginog, ha gyengesége és bűnei láttán úgy véli, hogy hiába küzd. Nem a magunk erejére számítunk, hanem Krisztus magához hódító szeretetére: Reá hagyatkozunk, de el nem hagyjuk magunkat. Mindig szem előtt tartjuk nagyszerű istengyermeki méltóságunkat; « méltók » akarunk lenni a keresztény névre. Ha naponta megtapasztaljuk az űrt az eszmény és a valóság között, ha látjuk, hogy valójában nem azt tettük, amit hivatásunk szerint tennünk kellett volna, ne csüggedjünk el, ne zárkózzunk « magányunk poklába ». Számíthatunk testvé-

reink, az egyházi közösség támogatására. Bár mindenki a saját útját járja, mégis együtt menetelünk a cél felé. Krisztus Lelke szívünkbe adja a szeretetet, és így képesek leszünk teljesíteni hivatásunkat, amelyet egy szóban összefoglalhatunk: Szeretni.

Szükségünk van az állandó megtérésre, bűnbánatra. A bűnbocsánat szentségében megkapjuk a Lelket, aki újjáteremt bennünket, és így általunk állandóan « megújítja a föld színét ». A bűnbánat szentségének ünneplése jele annak, hogy mindig tudunk újra remélni, hogy mindig nyitva áll előttünk az új jövő. Isten kibékít bennünket önmagával és testvéreinkkel: így a kiengesztelődés szentsége a béke, a hit, a remény és a szeretet jele. Higgünk a szeretetnek. Lelki életünk, imaéletünk is legyen a hit, remény és szeretet gyakorlása, kifejezése.

Urunk Jézus Krisztus Atyja « adja meg nektek dicsőségének gazdagsága szerint, hogy Lelke által megerősödjetek belső emberré, hogy a hittel Krisztus lakjék szívetekben, s ti gyökeret verjetek és alapot vessetek a szeretetben. Akkor majd (...) megismeritek Krisztusnak minden ismeretet fölülmúló szeretetét, és beteltek Isten egész teljességével.»

« Neki pedig, aki a bennünk működő erővel mindent megtehet azon fölül is, amit kérünk vagy megértünk: dicsőség legyen az Egyházban és Jézus Krisztusban minden nemzedéken át örökkön-örökké. Amen » (Ef. 3,15-21).

* * *

TARTALOM

Életfordulókon. 5

Rövidítések. 6

Hiszek Tebenned!. 7

Bevezető 25
Szeretni mindvégig 25
Beavatás a húsvéti misztériumba . 27
Keresztény nagykorúság felé . 30

BEVEZETÉS A KERESZTÉNYSÉGBE

Az apostoli hitvallás rövid magyarázata . 37
« Hiszek... » 38
« Hiszek egy Istenben... » . 41
« ... A mindenható Atyában » . . . 43
« ... Mennynek és földnek teremtőjében » 44
« Hiszek... Jézus Krisztusban, ő egy Fiában, a mi Urunkban » 51
« Fogantatott a Szentlélektől, született Szűz Máriától... » . . . 54
« Poncius Pilátus idején megkínozták, keresztre feszítették, meghalt és eltemették » 57
« Alászállott a poklokra » 59
« Harmadnapon halottaiból föltámadt, fölment a mennybe... » . 60
« ... Ott ül a mindenható Atyaistennek jobbján, onnan jön majd ítélni élőket és holtakat ». 63
« Hiszek a Szentlélekben » 66
« Hiszem... az egy, katolikus, keresztény Anyaszentegyházat » . 68
« Hiszem... a szentek egyességét » . 72
« Hiszem... a bűnök bocsánatát » 74
« Hiszem... a test feltámadását és az örök életet » . 77
« ... Ámen » . 81

A szentségek . 83
1. *Keresztség*. 87
2. *Bérmálás* . 90
3. *Eucharisztia* . 93
4. *Bűnbocsánat* . . 97
5. *A betegek kenete*. 99
6. *Egyházirend* . 102
7. *Házasság* . . 105

Keresztény erkölcs (Élet a Lélek szerint) 109
1. *Az Újszövetség erkölcsi tanítása* . 111
Isten országa és a megtérés 112
Jézus és a zsidó törvény . . . 114
A Törvény összfoglalata: a szeretet 117
Isten akaratának teljesítése az új törvény szerint. 120
2. *Támpontok az erkölcsös cselekvéshez* . . . 123
Milyen támpontokat nyújt hitem a cselekvéshez? 124
A lelkiismeret: az erkölcsiség szubjektív normája 125
A bűn és a bűnfajták . . . 129
3. *Bűntudat, bűnbánat és bűnbocsánat* . 130
1. Gondolatok a tízparancsolatról 130
1. *« Én vagyok a te Urad, Istened: csak nekem szolgálj! »* . 130
2. *« Isten nevét hiába ne vegyed! »* 131
3. *« Megemlékezzél arról, hogy az Úr napját megszenteljed! »* 132
4. *« Atyádat és anyádat tiszteljed! »* . 133
5. *« Ne ölj! »*. 133
6. és 9. *« Ne törj házasságot, más feleségét-férjét ne kívánd! »* 134
7. és 10. *« Ne lopj, ne kívánd más tulajdonát! »* 135
8. *« Hamis tanúságot ne szólj felebarátod ellen! »* . 136
2. A Lélek ajándéka: a bűnbocsánat . 137
A bűnbocsánat szentségei . 137
A bűnbánattartás módjai . 138

A gyónási kötelezettség . . 139
A bűnbocsánat szertartása. . . 140
3. A hit, remény és szeretet élete . . 142
Kegyelmi élettér 143
Szentségi találkozás 144
Közösségi és egyéni ima 144
Krisztus Lelkének világossága és ereje vezérel bennünket . 147

Tartalom 151

P. Szabó Ferenc S.J.
új címe
(1992. aug. 15-től):

Távlatok szerkesztősége
H - 1026 Budapest
Sodrás u. 13
Tel. (0036-1) 176-1995

TIPOGRAFIA UGO DETTI
ROMA